

Проф. Р. ДРАГАН

ВЕЛИКА СІМ'Я

(Індоевропейці)

Проф. Р. ДРАГАН

В Е Л И К А С І М ' Я
(І н д о - Е в р о п е й ц і)

Видавництво " М Л И Н "

Лондон - Гага

1976

© Copyright by

N. SKERFVING

P.O. Box 4936, The Hague 2040

The Netherlands

П О Д Я К А

Вельмиповажаний Пан Каленик ЛИСЮК, з Каліфорнії, уділив нам свою ласкаву допомогу в розмірі двохсот американських доларів на видання праці Проф. Р. ДРАГАНА під назвою: "ВЕЛИКА СІМ'Я", Індоевропейці.

Вважаємо нашим приємним обов'язком скласти Панові Каленику ЛИСЮКОВІ нашу сердечну подяку за його доброзичливу пожертву.

За Видавництво "М Л И Н"

М. Скрипник

(М. Скрипник)

Дипл.-Інж.

Тарас ШЕВЧЕНКО

Р О З Р И Т А М О Г И Л А

Світе тихий, краю милий
Моя Україно!
За що тебе сплюндрували,
За що, мамо, гинеш?
Чи ти рано до схід сонця
Богу не молилась?
Чи ти діточок непевних
Звичаю не вчила?
— „Молилася, турбувалася,
День і ніч не спала
Своїх діток доглядала,
Звичаю навчала.
Виростали мої квіти
Мої добрі діти,—
Панувала і я колись
На широкім світі.
Панувала... О, Богдане,
Нерозумний сину!
Подивись тепер на матір,
На свою Україну,
Що, колишучи, співала
Про свою долю,
Що, співаючи, ридала
Виглядала волю!..
Ой, Богдане, Богданочку!
Як би була знала —
У колиці б придушила,
Під серцем приспала!

Степи мої запродані
Жидові, Німоті;
Сини мої на чужині,
На чужій роботі;
Дніпро, брат мій, висихає,
Мене покидає,
І могили мої милі
Москаль розриває.
Нехай риє, розкопує,
Не своє шукає...
А тим часом перевертні
Нехай підростають,
Та допоможуть Москалеві
Господарювати,
Та з матері полатану
Сорочку знімати!
Поспішайте ж, недолюдки,
Матір катувати!"

На четверо розкопана
Розрита могила...
Чого вони там шукають?
Що там схоронили
Старі батьки?

Ех, як би то...

Як би знайти те,
Що там поховали
Не плакали б діти,
Мати б не ридала.

9. X. 1843

Березань

РУСИЧ У ЗБРОЇ
з „Товстої Могили“

В Е Л И К А С І М ' Я
(І н д о — Е в р о п е й ц і)

І. Гомо Сапієнс.

В цій студії поспробуємо знайти далекі корні нашого походження, разом із однородною сім'єю народів, серед яких знаходиться український наріз. Ідучи за теорією Дарвіна й Гекеля людина впродовж мільйонів років, на базі законів еволюції, виросла з якогось первісного предка, про якого ми можемо тільки здогадуватись. Також час еволюції є тільки здогадним, бо темні мільйони років годі поділити на точні періоди. А крім того еволюція первісного життя на землі не відбувалась нагними скоками. Дарвін говорить про природний добір сильніших у боротьбі за життя, а Мендель говорить про гени, носії спадкових характеристик. Зміни типу могли відбуватись тільки за зміною генів, які змінювались тільки під тиском відповідних обставин.

В історії еволюції життя були періоди скорого розвою, застою і навіть упадку, як це буває і в історії людської цивілізації. Деякі види животин під тиском несприятливих обставин вигинули й сьогодні палеонтологія знаходить тільки їхні кісточки. В музеях можемо оглядати різних іхтіозаврів, мастодонтів і птеродактилів. Вони краще говорять про походження й еволюцію життя, як біблійні байочки. „Наукові теорії будуються на фактах“ — сказав американський філософ А. Вайтгид у книжці „Пригоди Ідей“. А ті факти це знайдені останки животин і людини.

Наука постійно й невтомно шукає і на базі знайдених фактів доказано, що людина не походить від мавпи, хоч інтелектом мавпа ближча людині, як інші животні. Людина й мавпа мають якогось спільного предка. Ця Божа симфонія росту життя на землі викликає в дослідника і в звичайного читача глибокі релігійні почування й подив перед містерією буття.

Не будемо слідкувати за тим, як формувалась земля та початки життя на землі взагалі, бо це не наша тема. Для вступу скажемо тільки, як геологи припускають, що земля зформувалась чотири і пів мільярда років тому. Людиноподібна істота вже існувала пів мільйона років тому, аж дійшла до того типу розумної людини, яку називаємо по латині „гомо сапієнс“, а яка жила приблизно 50.000 років тому. Цей період первісної людини аж до 8.000 років старої ери, коли відійшли на північ льоди, в геології називається плеїстоцен, а в археології палеоліт. Також називають його льодовим або камінним віком. Льодовим, бо земля була покрита льодом, який 4 рази приходив і відходив, а камінним, бо знаряддя людини було тільки з камню.

В період перших льодів, 600.000 років тому, є вже сліди людини в Європі. Другий період льодів почався 500.000 років тому, третій 250.000 років тому і 4-ий 120.000 до 15.000 років тому. Але еволюція людини тривала, з різними перипетіями кліматичними й геологічними, 50 мільйонів років. Мамути й олені, такі знані на території України, існували під час останнього льодовика. Льодова крига доходила до околиць сьогоднішнього Києва. Коли Балтійське море, яке було закритим озером, було під льодами, Чорне море, получене з Каспієм, сягало далеко в Центральну Азію. Найстаршим людським черепом, знайденим археологами на острові Ява, був до недавна т. зв.

Пітекантропус, з віком пів мільйона років. Але сьогодні вже знайдено в Центральній Африці череп віком понад один мільйон років. Найстарший череп знайдений в Західній Європі біля Гайдельбергу має приблизно 400.000 років. До нього подібний Сінантропус, знайдений в Китаї. Але європейська людина не є споріднена зі Сінантропусом, ані з Пітекантропусом. Це тільки поодинокі знахідки, але тому що їх небагато, археологія, палеонтологія та антропологія покликається на них, як на вихідні орієнтири.

Знову ж Неандертальська людина, якої останки знайдено біля Неандерталу в Західній Європі, розцінюється на 100.000 років. Вона є попередником Розумної Людини, має вже вогонь, одягається й хоронить мертвих. Подібні останки знайдено в Кіік-Оба в Криму й коли б ми мали свою державу і свої університети, то ми б мали власну розцінку давнини. Бо як новітня археологія доказує, життя було найінтенсивніше на землях України і звідси почались доісторичні розселення. Але про це пізніше. Неандертальського типу людина знайшлась у П'ятигорську, на Кавказі, біля Ташкенту, в Центральній Азії, в Італії, Франції, а найбільше таки в Україні, головню над Чорним Морем. Ця людина мала камінний струмент, займалася полюванням і риболовством. Це була людина — наш найдавніший знаний предок, або людина палеоліту. Після відходу останніх льодів, десть біля 10.000 років ст. ери, почався мезоліт, а в 5-4 столітті ст. ери неоліт разом із появою металів.

Найстарший палеоліт тривав від 400.000 до 140.000 років. Його сліди це вже предмети людської діяльності, як примітивний камінний струмент і сліди вогнищ. За одягу служили шкіри звірят, за якими полювали луками й ратищами. Кінцівки стріл і ратищ були кістяні. Камінний струмент іноді мав уже дерев'яну ручку. Людина мусіла жити в печерах, або в інших примітивних сховищах. Поховання були примітивні. Є сліди магичної практики, як охорона проти злої погоди й звірів. Жили гуртами й мусіли вже мати якусь примітивну мову. Зі звірят знані є мамути, носороги, олені, свині, бегемоти, леви й коні. Найбільше знахідок над Чорним Морем (Крим, Майкоп, Сухум), над Дністром (Кам'янець Подільський), над Дніпром (Григорівка, Житомир, Федорівка), поміж Чорним Морем і Каспієм, в гирлі Волги, на Уралі, на Передкавказзі, в Сирії, Месопотамії, а менше в Західній Європі. Всього до сьогодні понад 1.000 розкопок із множеством дрібних палеолітичних знахідок.

Середній палеоліт рахується від 140.000 до 40.000 років ст. ери. Його називають теж Муст'єрським, бо археологи пов'язують його з печерною стоянкою в Муст'єр, Франція. Подібні печери знайдено в Кіік-Оба й Чукурча, Крим. В печерах і численних стоянках знайдено камінні ножі й кості мамутів, зубів, оленів, вовків, зайців і ведмедів. Були це переважно ловці й збирачі, бо рільництво починається аж в неоліті. Стоянок безліч, все ж таки найбільше на Україні, Криму, Кубані, Узбекістані, Підкавказзі, на Дунаї та в Франції. Зокрема в Молдавії над Дністром, Мар'янівці біля Рівного, в Ілїнці біля Одеси, на Десні, Дону і в Донбасі. 30 стоянок розкопано біля Азова. Відкриваючи численні вогнища, археологи жартують, що Прометей мусів бути дуже старий. Також гайдельберська людина це без сумніву та сама людина, яка жила скрізь на степових просторах, між Дунаєм і Волгою.

Якась викопана стоянка з особливими, ніде не знайденими предметами набирає в археології значення культури. І тому пізній палеоліт поділено знову ж таки на базі французьких

місцевостей, бо на Заході археологія ранше прийшла до життя. Кроманьонські та оріняцькі печери, які були колись житлами, дали назву епосі, яка тривала від 40.000 до 25.000 р. А маделенська епоха тривала від 25.000 до 10.000 р. В цих двох епохах, або в Молодшому Палеоліті, виростає вже Гомо Сапієнс, який інтенсивністю думання вибивається на чоло всіх животи-них. Він наближається вже до людини неоліту, подібною до нас.

Останні льоды починають звільня відходити на північ. Кро-маньонську добу називають теж салютрійською. Печери та сто-янки розсіяні по всій Європі, але знову ж таки найбільше по всій Україні, де розкопано біля 300 стоянок, не беручи до ува-ги найновіших часів. Таким чином палеолітичних культур вияв-лено багато, але майже всі вони були споріднені. Люди тодішні це вже наші ближчі предки, які займаються ловецтвом, бо вирос-ли величезні ліси й звіра намножилось.

В печерах на стінах і в стоянках на камнях різні мальо-вила, особливо людські постаті й обличчя. Є це перші прояви мистецтва й вірувань. Людина ще мандрує, але вже починає осі-дати на постійно. Навіть будують дерев'яні хати. В Молодаві, в Україні, розкопано руїни хати 40.000 р. давности. В Костен-ках, біля Вороніжа, хата мала 15 метрів довжини. Подібна хата була в Тимонівці, а в хаті комин, лямпя, голки, звірині кості та шкіри. Хати були з дерева, камня, глини й шкіри. Людських ко-стей не знайдено, бо тіла палено. Подібні оселі знайдено в Ченцях біля Полтави, в Новосілках на Волині, біля Перемишля, Старого Самбора та в Криму. Оріняцька людина жила по всій Україні, залишаючи сліди на Дністрі, Дніпрі, Дону, Волзі й на Підкавказзі. Особливо знані є Пушкарі біля Чернігова, Борщево на Дону, Бердиш на Дніпрі, а в Галичині Торське, Ганусівці, Слеськів, Долина та Глиняни. Також багато на Дунаї та на Кас-пії. Деякі розкопки, знаряддя, кості мають давність 30.000 р.

Гробни обкладали мамутовими кістками, а трупи обмальовува-ли, коли не були палені, червоною охрою, що означало кольор крові, яка дає життя й безсмертя. Постепенно в житлах появля-ється кращий струмент із камня, костей та зубів мамута. Також кошики, примітивний посуд з глини, нашийники та амулети. В ко-шиках овочі й риба. В житлах заглиблених у землю, фігурки з мамутової кости, особливо жіночі статуетки, які означали бо-гиню-матір, богиню землі й плодючости. В неоліті вона стала Лелею, на взір сірійської Кібеле, єгипетської Ізиди та грець-кої Деметри. Фігурки ті говорили теж про первісний матрияр-хальний устрій людських громад. В Предмості біля Брна знай-дено кості сотень мамутів, а в Старуні біля Богородчан вико-пано кістяк цілого мамута й носорога. Оленячі роги й свинячі зуби теж служили як струмент. Населення помітно збільшувалось і набиралось життєвого досвіду.

Маделенська доба 25.000 — 8.000 р. помітна деяким потеп-лінням, багатством добиці рисунків на камнях і магичних зна-ків. Невеликі оселі розсіяні не тільки по Україні, але й по Польщі, Чехословаччині, Німеччині та Франції. Культура в Укра-їні набирає власного обличчя, як показують розкопки в Кири-лівці біля Києва, Гонцях біля Полтави й Студениці на Дністрі. Знаменними є розкопки в Чулатові й Мізині над Десною, також в Костянці на Дону. Багато вишлифуюваного кістяного струменту, на костях взори, як на наших модерних вишивках. Тими взорами 15.000 років давности вже говорить виразно ідентичність на-ших предків, яка ще виразніше перейде в мезоліт. Примітивне мистецтво це покищо тільки вираз ритуалу й культу сил при-роди й пошани предків.

Мізинська культура зустрічається в Карпатах, над Віслою та Подніпров'ю, як Студениця, Китайгород і Мар'янівка та на Дністрі в Вороновиці, Бабині й Оселівці. Мушлеві намиста, бурштин, гірський кришталі і фігурки пташок з Добранічівки й Мізині єдині на всю Європу. Але найгарніші це гармонійні геометричні взори, яких в ту добу не знайти ніде в Європі.

Рогова флейта й кістяне жезло начальника це особлива знахідка з Молодової на Буковині. Вік приблизно 13.000 років. Зображення людей та тварин сажею на камнях, притому люди з рогами, хвостами, подібні до кроманьонських зображень з-перед 40.000 років. Могиляники, курені, охра, різак, шкрабачки й вістря з-над Пруту, з Потап біля Золочева, Звенигорода біля Бібрки й Баламутівки на Волощині говорять про розвинене домашнє життя в останній фазі палеоліту, напередодні мезоліту. Люди вже не тільки полювали, ловили рибу, збирали гриби та овочі, але й продукували зерно, дряпаючи землю. 12.000 років тому примітивне господарство називалось сіпане, або дряпане, бо плуга ще не знали. У Василівці над Дніпром знайдено 37 скорчених кістяків людей, що вказувало на те, що тіла не тільки палили, але й хоронили цілими в могилах вкложених кістками. В Мехиріччі розкопано в 1965 р. садибу, в якій дім був з кісток мамута, 12.000 років давности, а дах критий шкірами. Архітектура, як на той замерхлий час, наскрізь монументальна, ніде не надібана в світі.

Мезоліт починається приблизно в 10.000 р. ст. ери. Останні льоди відійшли вже на північ. Кругом Балтійської депресії болота й тундра. Україна цвіте життям, мандрівні групи у Франції, Іспанії, Італії, майже пуста в Альпах. Кінцева морена, або сліди відходу льодів, на Полтавщині, село Сухі Горби. Мезоліт, або дійсна весна природи, така багата в Україні, триває до 3.000 р. ст. ери, коли знайдено метали в Україні, в Австрії та на Кавказі. Сибір була вся в болотах і озерах. Вся Європа й Туркестан заселені неандертальською та оріняцькою людиною. Кавказоїди, які нібито заселили Україну, це безпідставні вивідки. Бо Кавказоїди й неандертальці це тільки віднога Дніпровика.

Годі вичисляти безліч стоянок і осель того часу над Чорним Морем, над Дунаєм, над Доном, на Азові та в Галичині. Через Іспанію та Кавказ пхаються в багату Європу південні номади. Від України, Дунаю та Прикаспійського Краю починається експансія племен на всі сторони, на захід, північ, схід і південь, яка при кінці мезоліту набирає динаміки, створюючи Тохарійську групу в Туркестані, другу арійську групу на Закавказзі, кельтську на Заході, германську на півночі й південну кругом Егейського моря. Господарство тільки доривоче це, але вже освоєно корову, коня, пса та свиню.

Мізинські оселі, такі подібні до пізніших трипільських, вже будуються колом, що говорить про наростаючий дух громадськості й оборони. Все більше зустрічаються сліди агрикультури, до якої аж просить чорнозем України. Розвивається праіндо-європейська, або арійська мова, з якої виросла ціла велика сім'я, очевидно з різними сторонніми домішками пізніше, коли в неоліті прийшло до невідкличного зіткнення зі сторонніми народами й цивілізаціями. Разом з людиною Мізині й Мехиріччя на всі сторони розходить корова, кінь, собака, курка та свиня. З початком неоліту, десь приблизно 3.500 р. ст. ери, появляються оселі вже навіть на Балтику, на Уралі, в Палестині й Месопотамії, коли урожайні степи від Дунаю по Алтай були вже густо заселені.

В Україні виростає буйна Трипільська культура, з людними й веселими селищами, з глиняним розмальованим шнуровим і геометричним взором, з різnorodним дрібним мистецтвом, з плугом і заораною землею, з пшеницею, ячменем, просом, коноплями й жорнами. З конопель вже роблять одягу, а північні й егейські племена розвивають водний транспорт. Піднялись води океану й відлучили Англію від материка, а Скандинавію від Данії. В Липові біля Полтави розкопане велике спільне цвинтариче, якого багатство закрала Москва до себе, до своїх музеїв і кишень. Номадизм припинився, але зате почались війни та збройні наїзди, які в прокляттям до сьогоднішнього дня.

З винаходом бронзи й дещо пізніше заліза, головню в Україні й на Кавказі, камінне знаряддя переходить у металеве. Появляється колесо, а з ним і вози. Металеві вироби й хліб похваляють торгівлю, зіткнення людей з людьми, виміну думок, появу письмових знаків. Розгадуючи на свій лад і рівень свого інтелекту тайни природи індо-європейська людина будує багату мітологію, а з нею також відповідний культ, народні звичаї та словесність. Кельтські дольмени південної Англії знаходимо теж у Франції, Португалії, Сардинії, північній Африці, над Чорним Морем, на Волині й на Поділлі. Є це мегалітичні камінні споруди, які служили замість святинь. В 2.000 р. ст. ери паються на північ від Чорного моря великі отари коров, коней, овець і кіз. Перші цивілізаційні прояви переносяться на південь, на Егейське море, де під впливом водного транспорту, живої виміни новин і сприятливих економічних умовин, виростає перша індо-європейська цивілізація.

2. П Р А В І Т Ч И З Н А А Р І Й Ц І В

В південно-східній Європі стався, хоч і не зразу, великий процес розселень на всі сторони, що й було початком великої сім'ї Арійців, або Індо-Європейців. Племена розрослись в народи, а їхня мова й культура в змінених екологічних обставинах змінилась. Слов'янська група це тільки частинка великої сім'ї. Про це говорить багато науковців, тільки наші науковці, які виростили на кущих і шовіністичних теоріях німців і москалів, того не знають. Ба, не тільки не знають, але й завзято заперечують, підрізуючи безжалісно здорові корні нашої давнини. Навіть сама назва „АРІЙЦІ“, яка досі збереглась в Індії та Ірані, походить від нашого слова „ОРАТИ“, бо й перший плуг був зроблений в Україні. Але наші археологи хочуть, щоб ми походили з Кавказу, або з Ірану, де в палеоліті не було жодного життя. І новітня археологія дає силу доказів, що колискою Арійців була Україна, треба за ними — цими доказами — тільки пошукати.

Слово „АРІ“ прибрало в Санскриті значення „Шляхетні Люди“, так що іранський імператор Дарій чванився тим, що він Арієць і що його предки були Арійці. Подібного змісту напис він казав вирізьбити на скелі в Бегістуні. Там він зберігається до сьогодні.

Німці, натомість, твердили, що це Германи, або Скандинавці замандрували до Ірану й Індії та що всі Арійці — це Індо-Германи. Цю недоречну скандинавську й азійську тезу сьогодні зовсім закинено, бо ані в Азії, ані в Скандинавії не було в 3.000 р. ст. ери, саме тоді, коли почався екзодус із України, коней, возів, розмальованих глиняних посуд, фігуринок богоматері, плуга й сокири, перші мандрівки на захід і на північ Кельтів, Германів і Слов'ян, на південь греків, італійців, гітїтів, а на схід тохарійців, іранців та індійців.

А Індо-Германи — це тільки своєрідна мільяна банька, породжена німецьким джінгоїзмом, якого в початках археології як науки було багато.

Германська „Свастика“ теж вкрадена з України, бо 10.000 років тому цей знак був символом світла й родинного щастя наших предків. Він постав із хрестика, який був знаком вогню та сонця. Дві поперечні палочки терли, щоб викликати вогонь. Німці знайшли „Свастику“ в Східній Пруссії, яка була частиною Русі, та присвоїли собі так само як москалі слово „РУСЬ“... Арієць Будда в книзі „ТРИПІТАКА“, або „ТРИ КОШИКИ МУДРОСТИ“ говорить, що його життєвий шлях — це „шлях Аріїв“. Годі, однак, припускати, що вітчизною Аріївців, які понесли запах печеного хліба по всіх усядах, була Україна у вузькому географічному значенні. Територія мусіла бути значно більша, скажемо від Дунаю по Волгу і від Балтики по Кавказ і Чорне Море. Палеолітичні групки розрослись на великі племена, які штовхали одні одних і воювали за територію та за добучу. Загнуздавши коня й розжившись на вози та зброю, в племен появилась охота на пригоду й славу. Також розбуджена цікавість гнала поза незнані горизонти. Поняття Батьківщини — в сьогоднішнім розумінні — тоді ще не було. Також переслідований звір втікав у безлюддя, ліси й простори.

Клімат став ні надто гарячий ні холодний і зростаюче населення розбрелось від Атлантику по Алтай, по Гангу, Євфрату й Палестині. Скрізь знайдено „воєнну сокиру“ з-над Дніпра ще далеко до металеві епохи, яка вже дала вищу цивілізацію. Скрізь знайдено шнуровий посуд трипільської культури та поховання Причорномор'я з присипаними „охрою“ мерцями. Зі степів розвелись пастухи, землероби й кіннота. Неандертальці, кроманьонці це тільки назви тих самих людей, з дещо зміненими льокальними характеристиками та спорадичними сторонніми домішками. Трипільські вози й одєжу знайдено в егейському світі так само як і в тохарійській Согдіяні. Навіть в Афамасієво на Снісеї. Майкопські королівські поховання такі подібні багатством золота, прикрас, зброї та меблів до мікенських і троянських поховань. За законами еволюції вони пішли своїми дорогами, але корні залишились корнями.

Заки перейдемо до порівняння культур, зачитуймо бодай незначну скількість новітніх науковців, яких наша куценька українська наука майже не знає. На Аріївців, мешканців України від палеоліту, звернув увагу знаний науковець Бадер. Також Ф. Бопп ще в половині минулого сторіччя ствердив європейське походження Аріївців, що жили в Індії. Археолог Гіршман в книжці: „ІРАН“ ще в половині минулого століття вказував на правітчизну Індо-Європейців — на Україну. Іран — це Айріяні, тоб то земля Аріїв. Також Е. Джеймс у книжці „Давні Боги“ говорить те саме. В книжці „Історія Релігій“ Джеймс пише: „Найбільш правдоподібною колискою Аріївців є південні російські степи і схід від Каспія“. В тій же книжці, маючи на думці освоєння коней, автор називає культуру степів „воєнного типу культурою“. Автор Т. Повел у книжці „Варварська Європа“ пише, що від Кавказу, Чорного Моря і Карпат до всіх кінчин європейського континенту жили Індо-Європейці, доказом чого є розкопки на річці Чортмлик, притоці Дніпра, в Майкопі, на Дунаї та в Центральній Європі. Ф. Грегорі в книжці „Релігія в Науці й Цивілізації“ пише: „В центральному континентальному просторі, десь на широкій рівнині, яка простягається від Південної Росії до високорівень Ірану й Паміру, виресли довгоголові, високі блон-

дини, яких ми зараз ідентифікуємо як Північних". Грегори йде по лінії перших німецьких теорій, а те, що він та інші називають Україну Росією, не вимагає хіба пояснень.

Німець О. Шредер у книжці "Індогермани" виводить первісних "Індогерманів" з околиць "поміж Середньою Європою та Західним Туркестаном". Француз Буке каже, що "Північні люди походять з Південної Росії", вводячи протиріччя, називаючи південних людей північними. Я. Негру, бувший прем'єр Індії, писав, що "Арійці походять з околиць від Дунаю по Дон". Л. Спраг де Кемп у книжці "Стародавні Руїни та Археологія" написав таке: "Арійці, яких вітчизною є російські та польські степи, підкоряючи на своєму шляху племена за племенами, вважали себе пануючим народом. Вавилонська імперія впала перед ними". Знову ж німецький історик В. Валентін у книжці "Світова Історія" каже: "Мандрівки Індо-Європейських народів, які походили з околиць сьогоденної України, були повними наслідків перед усіма іншими подіями". Валентін хіба пише зовсім недвозначно, дарма що німець. Він також заперечив "нордійську" теорію: "Означення "Північний", навіть для пізніше створених груп, як Германи, є помилковим". Знову ж чех Нідерле знайшов колыску Індо-Європейців на південь від Прип'яті.

Багато пишуть про Україну, не називаючи її Україною, англійські археологи С. Пігот і Г. Кларк. В книжці "Переісторичні Суспільства" вони називають український степ "безперервним звеном між Азією та Європою". Ця територія для них — це Батьківщина Індо-Європейців. "Пояс країни на північ від Чорного моря, між Карпатами й Каспієм, відповідає всім доказовим факторам". Сам же С. Пігот у книжці "Давня Європа" говорить про "рух народів із південних степів Росії на захід і на північ". Вони предки пізніших "кімерійців і скитів, після змін і різних кочових рухів у Центральній Європі". "Вони залюднили кожний закуток Європи, також до Анатолії прийшов Індо-Європейський ідіом". Розкопки говорять, що тип осель, включно зі системою ради старших і своєрідним парламентом всіх свобідних громадян, які послуговувались ще камінними виробами, був уже устійненим у Східній Європі 5.000 р. ст. ери. Так пише Пігот. Говорячи про мову, С. Пігот у книжці "Світанок Цивілізації" каже: "Деся між Карпатами й Кавказом було, правдоподібно, місце походження Індо-Європейської групи народів". І далше: "Філологи в загальному годяться, що територія на захід від Уралу й на північ від Чорного моря, між Карпатами й Кавказом, найбільш відповідає доказам".

Г. Кларк і С. Пігот категорично заявляють, що Середній Схід, Індія, Пакістан, Месопотамія, Близький Схід — колонізовані людьми з України. До них долучається Г. Лейтграм. Світової слави археолог, австралієць по походженні, В. Чайльд, у книжці: "Досвіток Європейської Цивілізації" пише, що "з російських степів у заранні цивілізації розвивалась індо-європейська мова". Француз Р. Седію в "Історії Світу" пише про Індо-Європейців, що "вони довгі часи жили як номади в Південній Росії, між Дніпром і Волгою та, правдоподібно, між Дунаєм і Уралом". Деся приблизно в 3.000 р. ст. ери "вони покинули країну холоду й мряки для країн сонця; подібного походження були Слов'яни, Германи й Кельти". Інший француз Г. Ру в книжці "Давній Ірак" пише, що "Індо-Європейці, правдоподібно, прийшли зі спільної Батьківщини в Південно-Східній Європі". А в іншому місці, коли йде мова про Гіттітів, Гуріїв, Мітанів, Каситів, Медів і Персів: "Батьківщиною тих Індо-

Европейців перед тим заки вони поділились на багато галузей, була країна десь між Балтійським і Чорним Морем, правдоподібно, на рівнині понад Чорним Морем".

Археолог Г. Генкен в "Індо-Європейська Мова і Археологія" пише недвозначно: "Широкі степи на північ від Чорного моря були першою вітчизною людей, які говорили індо-європейською мовою". Те саме каже археолог А. Дасмонт. Г. Ріббі в "4.000 років тому", показує мапу розселення Індо-Європейців з України, з графіком. Австрієць Е. Гок у книжці "Германія", виданій в 1963 р., коли пише про мови, не згадує української, а тільки "рутеніше". Він пише: "Перші оселі слов'ян, головної відноги Індо-Європейців, треба шукати в околицях водоподілу Балтійського моря, Чорного моря і Каспія." Знаний англійський письменник Г. Вельс пише в своїй "Короткій Історії Світу", що Аріїці походять з над Чорного моря та що вони мовою поділилися на санскрит, перську, грецьку, латинську, германську й англійську мову. І. Ліснер в "Мовчазна Давнина", говорячи про греків пише, що карійці, пелазги, йонці, ахаці та дрійці походять з країни поміж Польщею та Туркестаном. Фр. Енгельс пише, що німці, прийшовши з України, навчилися їздити на конях. Про походження Арійців з України говорить теж археолог Дж. Брестет, італієць Л. Пареті й німецькі історики Шредер і Нерінг. Навіть наш мовознавець В. Чапленко пише, що адигейці, кабардинці й черкеси, як Індо-Європейці посвоячені зі слов'янами, значить з Україною.

На великих просторах кристалізація тої самої культури неможлива, але скрізь помітні сліди спільної ідентичності. Егейське море, Балкан, Карпати, Франція, Надренія, Наддніпров'я. Ірландія та Близький Схід прийняли поселенців з України. І. Ліснер у "Мовчазна Давнина" пише: "Кінна цивілізація Близького Сходу, Південної Росії та Центральної Азії були довго занедбаніми дітьми археологічних розшуків, тоді коли їхні причандалля та твори мистецтва були поміж найрідшими, найбільш fascinoючими й найлегше зрозумілими прикладами раннього ремесла." Кінь був тою силою, яка розбудила народ, тої кінь, завдяки якому наші скити пізніше завоювали весь тодішній світ. Тому й Ліснер називає тодішні цивілізації кінними. Коні понесли наших предків до Анатолії, Греції, Месопотамії, Трансу та Індії, а на захід аж до Шкотії, де й сьогодні є ріка Дон. Перші землеробні оселі могли бути в Єрихоні, Палестина, чи в Ярмо, Сірія, вже в 6.000 р. ст. ери, бо там було тепліше, але великого впливу вони не мали. Воли в Україні були вже в 3.000 р. ст. ери. З возами й кінями навіть хоронили визначних людей та королів, як це знайдено в курганах південної України. Курганів, тих скарбниць давно минулого в Україні так багато, як у жодній країні світу.

Землеробні оселі 2.750 р. ст. ери знайдено в Швейцарії та в Данії. Вони зовсім подібні до трипільських, хоч і не такі численні. Мерці в похованнях підмальовані червоною охрою, як і в Україні. Захід ще довго не знає воза, бо гори й ліси на те не дозволяють, але віз із України дістається навіть до Китаю та Єгипту, хоч і доволі пізно, бо десь біля 1.500 р. ст. ери. Военна технологія переформувала цілу Євразію, особливо коли появились метали. В бронзовому віці постає нова економія та перші ринки. Кельти, які завоювали Захід десь біля 3.000 р. ст. ери, це одної арійської сім'ї люди. Вони розвіяли германську історію до решти. Їх називають також "чашовиками", бо вони виробляли посудини в виді великої чаші з глини та з бронзи. Чашовики й "сокирники" з південного Сходу

Європи це два брати. Дніпрова культура й господарство поширилися на півночі доволі пізно. Туди мандрували тільки за бурштином, рибою та бобрими торгівці, а дикий звір втікав туди з залюдненого півдня.

Про расовість напишемо окремо. Скажемо зараз тільки, що довга арійська чашка, ясне волосся й сині очі, як цього хоче германська теорія, не оправдуються. Бо в Альпах були круглоголові, а іранці чорноокі й чорноволосі. І вся південна Україна більш схильна до темних кольорів. В сучасну епоху масового співжиття народів і культур, расизм не має більше місця, бо він тільки розогнює звіриний і неморальний фанатизм. Найлегше знайти спільність походження Арійців дорогою лінгвістики. Але наша українська наука до цього завдання ще не доросла. Бог Діє і богиня Дева це в Римі Деус, в Греції Зевес, в Індії Дева, або Девака, на півночі Годіва і т.д. Мовна студія вимагає окремої праці, яка між іншим доказала б, звідки в північній Англії взялося містечко Дева. І на приклад Стрий і Дністер такий подібний до південно-східної богині любови Іштар, а Дон по осетинськи означає "вода". Богиню-матір Діву викопано в Костенках на Вороніжчині палеолітичної давности.

Арійські мови поділилися на дві групи: сатем і кентум. Ми кажемо "сто", але німці кажуть "гундерт". Але слово "мама" майже в усіх арійських мовах те саме. Бо мама дала нам усім життя. Колумбійська енциклопедія каже, що індо-європейські мови, якою говорено над Чорним Морем 2.500 р.ст. ери. Мусіла це бути мова Трипілля. Годі припускати, що первісна мова формувалась на широких просторах. Територія первісної арійської мови мусіла бути невелика. Густі ліси вирубано на землеробство тоді, коли людність розрослась. Визначний філолог Латам і антрополог Пеше без вагання вибрали Україну, як вихідний пункт. Далекі мандри "оріїв" і героїчних лицарів на конях застрягли в далеких краях давнього світу. Вони не вернулись домів і не збагатили Батьківщини, але перетворились в інші народи, часто асимілюючи автохтонів. Наше слово "земля" стало фригійською та тракійською богинею Семеле. А анатолійська богиня Кибеле — це наша Купала. Коли ми ще й сьогодні кажемо: "Мара б тебе взяла!" то у Волтера Скотта: "Е мирріян теїк ті!"

Багато з розселених колись народів живе й сьогодні, велика й многогранна сім'я, а інші пропали за законами еволюції. Залишили тільки сліди в археології та вимогну лекцію для нас. Український наріччя живе, він перейшов жажливі катаклізми історії, бо в ньому незглибима сила незмірних тисячеліть, бо в ньому безсмертя. Цивілізаційні надбання в нас не надто великі, бо для цього треба модерної держави. Але наша ідентичність, оформлювана довгими віками й жажливими бурями, незнищима. Це говорить, що її жде ще велике призначення.

З. Б. Е. З. С. М. Е. Р. Т. Н. А. У. К. Р. А. Ї. Н. А. .

Чому безсмертна? Бо вже після другого льодовика в палеоліті метушилися наші предки, будуючи життя та майбутнє, запускаячи корні великого дерева Індо-Європейської Сім'ї. І сьогодні, 50.000 .000 нація, хоч і поневолена, але жива й незрушима, з вірою глядить у майбутнє, доказом чого є легіон "незборних" інтелектуалів у сучасну пору, на чолі з Валентином Морозом. В печері Вартеба, в Більчу Золотім, археологічна комісія знайшла 27 кістяків і камінний струмент 40.000 років давности. Проф. Біляшевський знайшов кістяк людини, яка

жила в Україні 30.000 років тому. Проф. В. Хвойка відкрив велике поселення людей, які жили на території Києва 6.000 р. ст. ери. В той час наші предки вже приручили коня. В польодовиковій фазі, в потеплій зоні України, серед буйних лісів зацвіло життя ловців і перших хліборобів. 1.200 селищ знайдено в різних частинах України. Мезолітична культура поширилась на всі сторони. Крем'яні продіравлені сокири й мотики знайдено всюди.

Французькі археологи з захопленням розказують про малювали людей і звірят палеолітичної доби в Мадлен, Комбарель і Ляско, але ж в Україні проф. Антонович В. розслідував 43 печери біля Дніпра з подібними, хоч і дещо відмінними малюваннями й знахідками. Знані є печери Київської Лаври, Лубень, Полтави, Одеські й подільські печери, як давні житла палеолітичної та мезолітичної людини. Молода ще наша археологія, та й нахабна Москва грабить усе, або й руйнує. Знані є зображення звірів у Кам'яній Могилі біля Мелітополя, в Осокорівці над Дніпром і Володимирівці над Бугом, коли згадати тільки деякі. Описувати їх це завдання археологів. Ми ж можемо тільки відмітити важливість України, як центру Індо-Європейської Сім'ї.

З потеплінням і з ростом населення в неоліті починаються масові мандри до Ірану, Туркестану, на Балкани, на північ і на захід. Правильно археолог О. Шредер вважає, що на спільну Батьківщину Україна ідеально таки підходить. Цей переломовий період стався десь на переломі 5-4.000 р. ст. ери. Культури поселень і характер охрових гробів у Старцеві на Балканах, в киргизських степах, в Нальчику на Кавказі, в Молодої на Дністрі та в Майкопі на Азові та сама. Є це культура, яку в Франції та в Іспанії називають тарденоською, а яка в Україні є попередницею могутньої культури Трипілля.

Трипільська культура виросла в неоліті, десь між 4-2.000 р. ст. ери між Дніпром і Дністром, з широким доколишнім впливом. Є це культура осіла й переважно хліборобська. Хоч номадизм ще не закінчився, але дощі, тепле підсоння, багата земля та вся природа сприяли осілому життю. Веселе й мальовниче мистецтво й сильно збудовані кістяки трипільців говорять про їхнє здоров'я та автохтонність, що підтвердили дослідники археології, ось як праці І. Кричевського та С. Бібікова. Вони знайшли 500 солідних поселень по всій Україні. Нарід жив спочатку в матриархаті, а пізніше — наближаючись до металеві доби — вибирали королів. Їхній типовий український характер підтвердили археологи Хвойка та Ростовцев. Але наш сучасний археолог В. Щербаківський твердить, що трипільська культура прийшла з Малої Азії. Існують ще й інші теорії, як германська, іранська, навіть московська й жидівська. В археології тільки здоровий ум може розібратись. Трипільська культура це тільки етап у еволюційному розвої України й тому, що Трипільці були осілими, Хвойка має рацію, бо ті, що відійшли, під впливом відмінних обставин і впливів відчужились, або й зовсім відірвались від рідного пня.

Трипільську культуру цікують глиняні посудини, розмальовані спіральними зображеннями, глиняні фігури людей, звірят, худоби, коней, скотарство, хліборобство, ловецтво, села, побудовані з дерева глини і з камню, кухонні предмети, ткацтво, кременярство й жіночі прикраси. Сокири, ножі й стріли були ще з кремню, але зходячи в металевий вік, біля 2.000 р. ст. ери, є вже вироби мідяні, залізні, срібні й золоті. Дуже численні оселі на Дніпрі, Дністрі, Пруті, Бугу й Дону. Більші з них, можна сказати

міста, це Володимирівка, Ізвори, Трипілля, Коломийщина, Попудня, Незвиска, Кудринці, Василькове, Піщане, Середній Стіг, Собачки та інші, Дрібніших осель сотні, від Кубані по Балтійське Море й Лабу. Археолог А. Монгайт відкрив у Володимирівці біля Києва 200 трипільських хат. Хати довгі на 30 метрів, 5 кімнат, навіть поверхові будівлі. Віттар у Володимирівці й Коломийщині нагадує кретьанський, що говорить про спільність духово-релігійної культури. Хати будовано колом, з майданом і віттаром посередині. В Журах і в Попудні знайдено жорна, різне зерно, печі, лавки й крісла.

Знайдено багато фігуринок жінки, матері-богині Лелі, яку почитали в Україні віддавна. В Сумківцях знайдено фігуринку матері з дитиною на руках, а в Інгутьцях перші скульптурно-мистецькі зображення людини з-перед 3.000 р.ст. ери. В Зазулинцях, Кошелівці та в Липинці знайдено посуду в формі звірят. Посуд розмальований кількома кольорами, головню білим, чорним і червоним. Оселі огорожені частоколом. В оселях плуги, серпи, мотики й сокири, майже нема агресивної зброї, що говорить про мирне населення. Щойно пізніше, коли розвелась металева зброя, наступило співжиття селян з лицарством. Велике місто з 3.500 р. розкопано біля місцевости Тальне, на Черкащині. Воно мало 1.500 домів, навіть двохповерхових. Місто будовано за пляном, з вулицями, варстатами й магазинами хліба. В місті статуетки звірят, людей, твердий посуд і струмент. Подібне велике місто розкопав археолог Біляшевський на Княжій Горі біля Києва.

Поховання в неоліті були дуже важні, бо пошана до предків була дуже велика. Поховання були різні. Одних палили й хоронили в урнах, других хоронили непалених, покритих червоною фарбою, як це водилось від непам'ятних часів. Визначним особам гроби обкладено камінням, як в Кічкасі на Запоріжжі, або в Вовнігові на Надпоріжжі. Тіла хоронено чомусь скорчені, може тому, щоб краще спалось. В Маріуполі знайдено спільну могилу зі 120 кістяками, те саме біля Дніпропетровська. В гробах була пожива в посуді і предмети домашнього вжитку. Сипано теж кургани, яких скрізь по Україні багато. В Усатові біля Одеси курган 40 метрів широкий. Катакомбні поховання знайдено в Херсоні, на Азові й Кубані, а круглі й виліжені камнем могили з багатьма кістяками в Усатові, Одесі та в Галичині. Поховання печерні в Нігині, Студениці, Кривчині, Більчу Золотім і в печерних лабіринтах Києва, Полтави, Перемишля й Острога.

Трипільська культура поширилась на Молдавію, Дунай та Балкан. Трипільське поховання й розмальований посуд знайдено в Руизунії, в Фатянові біля Москви та в Мінусінську, південний Сибір. Також в Центральній Азії на Амур-Дар'ї. Китайські й мезопотамські посуду тих часів дуже подібні до трипільських. На захід трипільські впливи пішли до Богемії, Німеччини й Швайцарії. В Австрії вони трансформувались в гальштатську культуру. Гальштат — це один з металургійних центрів після Карпат, Донбасу й Кавказу. М. Ростовцев пропонував назвати трипільську культуру українською, бо такою вона й була. В Греков говорить про переємність культури трипільської на скитську й на руську. Є це закономірний процес, бо від Трипілля зивелось здорове й туге селянство, яке по сьогодні переносить всі завірюхи, підбої й погроми.

Бронзова доба почалась біля 2.000 р.ст. ери й тривала до 800 р.ст. ери, коли появилось залізо. Мідяні виробы, головню зброя, появились від Кавказу й Каспія по Ельбу й Альпи. Три-

пільські вироби й орнаментика стають більш досконаліми, як це показують речі з Вільшанки, Вихватинець, Усатова й Більча Золотого. В Бучачі знайдено мідяного крокодила, бронзові посудини в Озерянах, Гончарівці, Хухрові, Бондарисі та в Криму. Всі вони пишуться гармонійною красою. Копальні міді існували в Донбасі, Семигороді, Кавказі, в Болгарії, на Волині та в Карпатах. Пігот пише: „Південна Росія та Кавказ вже в половині 3-го тисячеліття почали розбудовувати центри мідяної індустрії”.

В деяких місцях, як на Волині та в Семигороді мідь скоро вичерпалась. Почались мандрівки за нею та торгівля з Єгейським Морем. Це спричинило корисне зіткнення культур, де Трипільля зіткнулось з Єгейщиною. Малюнки людей на Креті такі подібні до українських. На бронзовій зброї появляються мікенські декорації. За ціною подорожують аж до Алтаю. Появляється більше золота й срібла. Золоті пугарі виливаються з балканського золота. Цілі скарби золотих річей знайдено на Причорномор'ї та на Кубані.

Знана є майкопська культура зі специфічним локальним характером мідяних і золотих виробів, викопаних у королівських курганах. Ці поховання говорять, що суспільний устрій переходить в патріархальний, може тому, що зброя більш надається для чоловіків, хоч пізніше наші Амазонки це була жіноча Січ. Появляються могутні локальні володарі. З появою солідної зброї де-не-де вибухають збройні зударі. Оселі оточуються міцними валами. З кургану Три Брати викопано декілька возів із золотими прикрасами й мідяною зброєю. Подібні прикраси та зброю знайдено на Кубані. Торгівля й впливи поширюються на Іран, Балкан, Балтик і Анатолію. Полтавську культуру відкрито на Волзі. Навіть на Прибайкалі, на Уралі та в Сибірі знайдено мідяні вироби Причорномор'я. В Мінусінську на Єнісеї знайдено мідяного оленя-руса. Особливо дві кріпості мідяної доби, Михайлівка біля Нікополя та Лівенцівка біля Ростова дуже цікаві своїми мідними й золотими знахідками.

Найбільше матеріалів для прослідження доби дають поховання. Існують великі цвинтаріща у Вихватинцях, Усатові, Тирасполі, Маріюполі й Собачках, великі кургани біля Дніпра, Дону й Болги. Катакомбні поховання на схід від Дніпра подібні до троянських. Навіть в Туркменії знаходяться подібні поховання. Могили виліжені деревом, або камнем, в могилах двоколесні вози, як в Старому Кодакі, на Дону, на Кубані, на Маничі та в Бессарабії. Місцями могили виліжені зпиканими на сонці кирпичами, або струганими дошками. Жінок ховають з чоловіками. Старші гроби мають ще урни з попелом спалених тіл, новіші скорчені тіла. В пізно-бронзовому, або ранне-залізному віці, на переломі останнього тисячеліття ст. ери, поховання й пам'ятки все більше належать Кімерійцям, Сарматам і Скитам, які тільки носять різні назви, але належать до тої самої рідні наших предків.

Пізній бронзовий вік і ранній залізний вік тривав від 1.300 - 700 р. ст. ери. Появилось багатство металевих об'єктів і ціла індустрія по обидвох сторонах Дніпра й Придністров'я. Бронзові предмети України були дуже подібні до тих, які знайдено в Скандинавії та Англії тих часів. Але туди попали вони торговельними дорогами. Зі сходу почали натискати чужі монгольські племена, заворожені багатством України. Зайшла потреба боронитись і виготовляти боеві сокири й мечі. Коні стали вишколені до воєнного ремесла і вже не мали кістяних уздечок, а металеві й чудову упряж, прикрашену бронзою.

вими й навіть золотими бляшками. Жителі рівнин поділились на хліборобів і воїнів, які стали вищою та упривілейованою верствою. З них вирости кімерійці, сармати та скити, які збудували могутнє царство, від Рену й Балтику по Алтай. З-поміж них вирости легендарні жінки-амазонки, які збудували своєрідне жіноче царство, єдине в історії світу, але про них напишемо окремо, бо той славний період заслуговує на окрему увагу.

З тих часів знаний є великий скарб срібних речей з Бородино, над Прутом, зі зброєю і посудом і золотий скарб з Михалкова над Дністром і Берислава над Дніпром. Ті скарби мусіли належати до пануючого королівського роду. В Сабатинівці й Бондарисі були великі відливарні. А бронзові сокири та іншу зброю знайдено в могилах, виложених дерев'яними кругляками, в Білоцеркві, Нікополі, Кім'янці, Сабатинівці, Зміївці, Карабчієві, Букрині, Хмільній та в багатьох інших. Перші залізні знахідки походять із ушатівської культури біля Одеси, яка була в контакті з гальштатською та лятенською культурою Заходу. Найбільше вславились золотом, сріблом, бронзою та залізом Золота Кольхида на північно-східньому Кавказі, яка в грецькому світі стала легендою, бо туди все Середземне Море їздило за металами. А зі всіх металів найдорожчим було залізо, бо було найтривалішим і найміцнішим для зброї.

В залізну еру, десь біля 7 ст. були над Чорним Морем численні міста. Грецькі торгаші, притягнені запахом пшеничного хліба, м'яса й багатством металів, масово помандрували до Криму й Південної України і там на спілку з автохтонами будували міста. Так постали Понтікапея в Керчі, Танаїс на Дону, Фанаторія в Тамані, Херсонес в Криму, Тирас на Дністрі та Ольбія на Дніпрі. Завдяки торгівлі й морським зв'язкам Ольбія стала великим міжнародним центром, де дружньо жили скити, сармати, аляни, прибулі з півночі готи, греки та інші народи. Завдяки контактам з цілим цивілізованим світом культура багатіла, що виявилось у радісному й живучому, єдиному на ті часи, високорозвиненому мистецтві скитів. Перші вістки про Україну тих часів дав Арістей з Проконессу 7 ст., Гекатей з Мілету 6 ст. і Геродот 5 ст., очевидно всі вони старої ери. Геродот називав мешканців України гіпербореями. Ті гіпербореї були нащадками Трипілля, Мізині й Межиріччя, тільки чужинці їх по різному називали. Вони буйно оформлювались у повновартісних людей нової ери, які в новому вулканічному зриві розселились по всіх усюдах і дали сім'ю слов'ян на чолі з Руссю.

Але наш знайомий історик М. Грушевський каже, що Іранці колонізували південь України. Тимчасом було якраз навпаки, бо вихідці з України колонізували Іран, Анатолію та Індію. В Птоломея Україна — це Сарматія, а Галичани — це Бастарни. Також говорить Птоломей про Язигів, Роксолан і Галатів. Різні народи вживали різних назов, та не в назвах суть, а в культурі та в мові. А мова різнилась дещо тільки тоді, коли віддаль була далека між групами поселенців. Кімерійців називали таврами, назва Таврія залишилась по сьогодні. Гомер в „Одиссеї“ згадує Кімерів. Той самий легендарний Гомер — це „Кімер“, бо в той час, коли писалась Одиссея, Кімери жили вже в Анатолії, куди виперли їх Скити. Скитів теж по різному називали, але про це на іншому місці. Скити, Сармати, Алани, Масагети й Кімерійці тісно пов'язані, а їх продовження — це Анти, Венети, Слов'яни та Русичі. Це один безперервний ланцюг аж до новітньої історії разом з нами. А на півдні загубились в історії Гіттити, Гіксоси та інші.

Скити — це було єдине в тодішньому світі лицарство, з вишколеною кіннотою, військовими возами й залізною зброєю. Вони були пострахом світу, а їхня імперія сягала від Рену по Алтай. Скрізь вони залишили багаті кургани, в яких хоронили королів, а простолюддя палили. Були поділені на землеробів і воїнів, а їх столицею був Неаполь Скитський в Криму і Скитополіс в Азії. Були вони високі, сильно збудовані й говорили тою самою мовою, що Аляни, Анти й Русичі. Відприски від Скитів і Сарматів це кавказькі Осетини, Адигейці й Черкеси, яких Сталін знищив за свободолюбство. Ізза множества курганів називають тех Скитів „Курганним Народом“. Кургани не тільки в Україні, але на Волзі, в Китаї, в Західній Сибірі, Мадярщині, Болгарії та на Уралі.

Повно металевий зброї, шоломів, панцирів, стріл, коней, возів і золотих виробів, які свідчать про їхню високу культуру. Мікени й Троя — це тільки маленька скарбниця в порівнянні з ними. Мистецтво зовсім відмінне від грецького й месопотамського, не кажучи вже про Єгипет. Мистецтво модерне як сьогодні, імпресіоністичне в своїй стилі. Скитські могили — це дуплікати кельтських. Найбагатші величаві поховання королівські, яких не знайти ніде в світі, за винятком деяких єгипетських фараонів. Славне поховання в Чортомлику над Дніпром і в Майкопі на Кубані. В королівських могилах знайдено коні, вози, зброю поруч королів, разом з їхніми жінками.

Скитські могили знайдено теж в Карпатах і на Закарпатті, над Балтиком і в Німеччині. Совітський археолог М. Руданський розкопав Кам'яну Могилу, в якій було 50 мікролітів з незнаним письмом. Вони зникли з наказу Сталіна.

В історичних катаклізмах зішли з овиду Скити, Сармати, Аляни й Анти, а на їх місце прийшли Слов'яни й Русичі. Україна — це окраїна світу для чужинців, але для нас — це центр світу й таким залишиться вона назавжди. Жидок Ісаїя про ту залізну епоху України записав таке: „Копита в коней його мов кремінь, а колеса в його возах наче вихор“ — 5 . 26. Також і Єремія, який так плакав над нещасною долею свого народу, написав про наших славних предків: „Оце йде народ із північної землі й великий люд підіймається з найдалшого кутка землі“ — 6.22.

Нова ера почалась бурєю. Понтійське Царство Мітридата кругом Чорного моря не тривало довго. З півночі надійшли Готи й змішались зі Скитами. Готів виперли Гуни на Захід, але з автохтонами поводитись чемпо, навіть перейняли їхню культуру. Готи й Гуни воювали з Візантією та з Римом. На службі Візантії та Риму було багато Скитів і Готів, які славились знаменитою кіннотою. Готи розгубились на Заході, а Гуни осіли на Дунаї. На землях України залишились Аляни й Анти. Про Антів пише готський автор Йордан і візантійський Прокопій. Сирійський письменник Захарій називає Антів — „РОС“. Візантійський мемуарист Пріск, який в 448 році був з посольством цісаря у Гунів, записав, що підчас гостини Гуни подавали їжу, яку називали „СТРАВА“ й частували напоями, які називали „КВАСОС“ і „МВДОС“. Осьтак Гуни навчилися у Антів їсти й пити, бо до того часу пили тільки кобиляче молоко.

Аляни теж воювали проти Візантії й служили в римському війську. Вони розгубились в західній Європі. Частина залишилась на Кавказі. Також готська колонія залишилась в Криму аж до новітніх часів. Антами називали Греки всіх мешканців України. Прокопій писав: „Несчисленні Народи Антів“.

Всі вони жили на північ від Чорного Моря, твердо врісли в землю й боронячи Батьківщини перед навалами Аварів, Болгар, Мадярів і Монголів. В боях тих вславився король Антів Бож. Антська держава це попередниця Русі й підстава Слов'янської Сім'ї. Черкеси були братами Антів. На Дніпрі є місто Черкаси.

Столицею Антів був Київ. Але Араб Масуді називає антську державу Валінана, цебто Волинь. Прокопій скаржився, що вони сколонізували весь Балкан. Візантія платила Антам данину, а візантійський імператор Юстиніян віддав їм місто Турріс в Тракії збудоване Траяном. Візантійський історик Маврикій пише, що Анти мали королів, але жили демократично, за скитською традицією, і мали раду старших. Анти займались хліборобством і мали велику металеву індустрію. В Пастирськiм біля Черкас знайдено антську золотарню. В похованнях Антів знайдено статуетки в шароварах і вишитій сорочці. Антський володар Київ тільки відбудував Київ, а не заснував його. Найбільшим лихом були ворожі наїзди, що стало прокляттям всієї нашої історії. Влес Книга пише: "Всякі бродяги щоб пощезали, бо Кельти вчорашні це сьогодні Варяги і Греки". І ще пише: "Посунули на нас Кельти, потім Римляни, потім Готи, потім Гуни". Але: "Тут Русь була воздвигла свої сили й поразивши ворогів утвердила край Антів і Скитів Києва".

Слово "РУСЬ" постало природньо в сіру давнину. Навіть в єгипетських гієрогліфах знайдено слова "ТА -РУ" на означення Руської землі на півночі. "РУ" називали оленя, бо Україна була багата оленями. Ім'я князя Олега походить від оленя. В Греції, в Малій Азії, в Римі й на Сході наших предків звали по різному: Кімери, Гомери, Скити, Сколоти, Саки, Сармати, Вандали, Венди, Роксолани, Анти, Роси, Руги, Гиксози, Гети, Магоги, України, а прикінці удостоїлись московської назви "Малороси". Поляки мали більше рації, коли нас називали "Русіні".

Київсько-Руська історична держава почалась біля 800 р. як продовження Антської держави. Історія про Варягів це вигадка, бо північ була бідна й болотниста та звідтам дійсно мандрували до багатой Русі й Візантії різні торгаші й найманці. Варяги були на службі Русі й розплились в ній. Аскольд і Дир допомогли Полянам скинути хозарський протекторат. За Володимира Руська держава сягала від Кракова по Волгу й від Новгороду по Дунай. Але розісварені князі пізніше не зуміли вдержати монолітності великої держави. Візантійське християнство вбило природну самобутність народу, але найбільшим лихом були наїзди чужих народів монгольського й турецького походження, як Кіпчаки, Печеніги, Половці й Татари. Хозарська держава зі столицею в Тмутаракані перейшла під владу руських князів. Фінські й татарські племена, змішавшись з Русичами, причинились до формування нової народности — Москалів — на північному сході. Польські королі з династії П'яста говорили по руськи.

Руський нарід був поділений на багато племен, які не завжди були в згоді. Було поправда почуття сімейної спільноти, але націотворчі процеси щойно зароджувалися. Знані є такі племена: Поляни, Деревляни, Сіверяни, Дуліби, Бужани, Волиняни, Лучани, Хорвати, Тиверці, Уличі, Радимичі, Кривичі, В'ятичі, Словени, Бої, Лемовичі, Гуцули, Дреговичі, Тиверці, Червняни й Гали. Хорвати передвигнулись на Балкан, а Кривичі стали підставою Білоруського народу. Від Галів, або Кельтів походить назва Галичина. Галія, або колишня Франція, Галіція в Іспанії та Галатія в Середній Азії, бо й там були Кельти. Бої та Лемовичі — це Бойки та Лемки. З часів ранньої Русі знайдено багато

пам'яток і поховань, особливо срібний скарб Підгороддя біля Станиславова, в Хонякові на Волині та в Берегові та Мукачеві на Закарпатті. Великий золотий скарб з 1.500 предметами це кічакський скарб над Дністром. Москву заложив Юрій Довгорукий, син Мономаха. А слово „Росія” постало в кабінеті царя Петра.

Про віру наших предків подаємо тільки коротко, бо це окрема тема. На давніх глиняних посудях, або на камнях знайдено кола, що означало сонце. Культ сонця й землі та вищих сил природи був основою їхніх вірувань. Мегаліти й дольмени Кельтів були й на Україні та означали культ сонця. Множество жіночих фігуринок говорить про центральний культ матері-землі й матері роду людського. Серед Скитів МА, а в Греків ГЕ, або Деметра. Сонце зображали також рельєфом півня, як його знайдено в Буші на Поділлі. А зображення оленя означало життєву силу. Свято сонця було пізньою осінню, за новим календарем 25-го грудня — тоді було смерть сонця. А народження сонця й радості — весною 21-го березня. Родоначальниками були Леля та Лель, в більшій пошані була Леля, звідси й матріярхат. Богами любови й шляхетности були Лада й Ладо. Богами весни були Яр-Ярило, Коструб і Купало. Від Купала кападокійська Кібеле. Перун був богом грому, а Тур сили й могутности, в Скандинавії Тор. Богом скота був Волос, або Велес. Чорнобог це нечиста сила, а Мара — бог смерті. Ще й сьогодні кажемо: „Мара б тебе взяла!”

Головним богом був Сварог, в санскриті „свар” означає небо. Прокопій пише, що всі боги, репрезентанти явищ природи, були зі Сварогом пов'язані і під його владою, отже були тільки персоніфікаціями одного Бога. Влес Книга зовсім недвозначно про це пише: „Якщо буде такий блудень, який буде шукати ласки в богів і відділювати їх від Сварога, то він буде прогнаний із роду, бо не маємо богів різних”. А в іншому місці: „ Бог є один і множественний”. Шляхетність вірувань наших предків вдаряє тоді, коли порівняти їх з грецькими віруваннями, де боги під проводом авантюричного Зевеса влаштовують всякі скандали й поводяться зовсім як звичайні земні люди.

Сварога називали також Світовидом, особливо в ширшому слов'янському світі. Світовид знайдений в Збручі мав три голови, що означало небо, земля та нав'я. Це останнє це пристанище душів предків. Дажбог це син Сварога, також сонце й мудрість. Іпатіївський літопис пише: „Сонце цар, син Сварога, він же Дажбог”. Але сонце називали теж Хорсом. „Слово про Ігорів Полк” називає Русичів „Дажбожі Внуки”. Дажбог був царем над людьми, а Сварог над усім світом. Дажбога прийнято називати Богом і молились до нього „Дай Боже” подібно, як і ми кажемо сьогодні.

Були ще й інші боги, як Стрибог, Мокоша, Род, Рожаниця та інші. Не було святинь, ані жерців, а за культ і молитви відповідав найстарший в роді. Прокопій пише, що не знали теж долі, бо доля — це людська воля. Не було теж ідолів, аж Анти почали будувати. Перуна, бо він був обороною війська. Обряди відбували найчастіше під великим деревом, яким був звичайно дуб. В них була віра в посмертне життя, а в скитів щасливий був той, хто помер на полі бою. В стелі житла був „душник”, який відкривали, щоб душа померлого могла спокійно відійти. Похорони відбувались урочисто. Можна б багато писати про релігійні звичаї наших предків, бо вони пребагаті й тісно пов'язані з культурою народу. Християнство присвоїло собі

багато народніх звичаїв, щоб таким чином закріпитись серед народу.

Викриваючи перлинки правди тут і там у нашій ще не написаній історії, хочеться жити 1000 років, щоб знайти ще більше, щоб пережити той радісний день, коли роз'ясниться для нас зашмарене небо. Щоб оцінити якусь величаву будівлю, треба мати перспективу. Коли Шліман відкрив Трою, світ сміявся з нього, називав його божевільним маніяком. Наполеон вернувся з Єгипту з великою армією, але з порожніми руками. Шамполіон вернувся зі скарбом, бо знайшов ключ до гієрогліфіз. Шукаймо, а знайдемо себе. Лихоліття навчило нас переймати готові теорії від чужих, або займатись кретинізмом. Кожний пише свою історію, а ми пишемо чийсь історію. Грушевський писав, що Україна була за всі часи тільки прибіжищем для різних диких орд, як Скити, Сармати, Аляни, Роксолани та інші, обкидаючи болотом своїх же таки предків. Подібно думають Русов і Щербаківський. Такі теорії тільки ворогам на млин, а нам на згубу.

Глибші й незалежні студії передісторії й археології вказують, що в Україні завжди був той самий тип людини, не дивлячись на наїзди. Прив'язані до землі й багаті природи автохтони завжди виносили всякі завірюхи й лиха, виносять і сьогодні. Не тільки обставини ліпили людей, але й люди мусіли мати волю жити й творити. Віра в перемогу правди не дала загинути. Пропало багато цивілізацій та народів. Україна не пропала й буде виростати, бо корні дуже глибоко й жодні бурі не вирвуть коріння із землі. Є в нас незначні чужі домішки, як того хотіли закони еволюції, але в основному задивляюча гомогенність України говорить виразно, що відприски йшли від неї, а не до неї.

Наші історики, йдучи слідами німців і москалів, присвоїли собі різні не свої й неправдиві теорії. Прихід з-за Волги, з Кавказу, з Ірану, з Індії, з півночі — це жалюгідні фантазії. Чужинці без перешкод украли в нас історію, ім'я та славу.

Німці, Французи, Москалі — це новотвори останнього тисячеліття. І тут треба сказати без пересади, що хто не знає свого минулого, той йде в майбутнє наосліп. Цицерон сказав колись: „Не знати, що сталося перед тим, як ми вродились, означає завжди бути дитиною". Україна своїм хлібом викормила велику грецьку цивілізацію. Птоломей, Прокопій, чи Маврикій про переселення в Україну з Ірану не згадують ані словом. І коли в Шотландії є ріка Дон, а на ріці місто Девана й Дева, від нашої Диви й Дива, то в Ірані таких назв нема, які б нагадували Україну.

Школа Антоновича, Костомарова, Багалія вимагає компетентної перевірки, бо кожний день приносить щось нового, бо наука не стоїть на місці. Закони Божої еволюції незмінні й невмолімі. Цар Александер III заборонив археологію на університетах, щоб можна було краще брехати. Гегель казав: „Коли факти перечать історії, то тим гірше для фактів". Сталінський науковець Мар не допускав до розкриття дійсної джерельної природи українського народу, щоб не розкрити московської саламахи. Дехто каже, що мова Скитів це не наша мова. Але ж навіть Святослав 1.000 років тому говорив „возрі" на глянути, „аки" на як, „ліпо" на добре, „ркоша" на сказали. Ніхто не цікавиться мовою Москалів, яка є взята або від нас, або з Азії. Таких українців як Достоевський, що не хотіли своєї держави, своєї культури, було багато. Їхні впливи сягають по сьогодні. Вони воліли радше обкрадати безжалісно нашу культуру, а не її плекати.

Наша провідна верства навіть дозволила московській миші заопікуватись українським левом.

Історію треба постійно переписувати й переоцінювати. Про те, що душа народу не вмирає, говорить українське національне пробудження в Словаччині, на Зеленому Клині, навіть в Югославії. Нова Україна, про яку згадує вже король Оттон 965 р., ставить нові імперативи, які ніколи не дадуть спокою, аж до повної реалізації, за Божими законами вічності. Але хвилево скарби нашої археології там де Ленін, а ми раби, та не раби духом.

4. І Н Д О - Е В Р О П Е Й Ц І В Р О З С І Я Н Н І .

Французький історик Р. Седію писав: „500 років перед початком нашої ери Індо-Європейці були панами цілого Заходу і Сходу, від Атлантику по Гангес“. І далше: „З тих розсіяних груп однакового походження постали великі народи світу“. З відходом льодів постала тундра й ліси, в яких людина жила полюванням і збиранням овочів. Потім прийшла агрікультура й розмноження населення. Природний номадизм завершився осілим життям на найкращих землях. Такі землі мала Україна. І звідси десь біля 3.000 р. ст. ери почались великі розселення на всі сторони. Передісторичні часи були примітивні й навіть брутальні, але людині було призначено вище завдання і в ній виростало розуміння добра, а з ним і тепло душі. Вони ще не розуміли як слід чеснот, але й не практикували злочину, бо кожний крок був життєвою потребою, яка нагромаджувала досвід і збагачувала пам'ять. З пралісів, з дикунів виростала думаюча людина.

Учителем була сувора природа, яка формувала біологічну спадщину. Коли номади наступали на осілих, не обійшлося без війни, але причиною міграцій не була війна, а економічна konieczність і ріст населення. Племінна солідарність була засобом оборони й динаміки життя. Дуже часто номади осідали поміж осілих хліборобів, перемішувались і зживались в одне. Але місця не стало для всіх. Г. Чайльд пише: „Наша сучасна гіпотеза вказує на міграцію зі степів не тільки на південний схід, як Месопотамія та Іран, але на південний захід, до Балкану та Трої, а також на північ і північний захід. Знайдені кості це не єдиний доказ їхнього походження, бо є ще й речі домашнього вжитку, які в різних умовах життя є різні.“

В зарані людської цивілізації релігія грала головну роль, бо первісна людина стала перед загадкою сил природи й життя. Життєдайне сонце було в Арійців у центрі пошани, але магічну силу зосереджувано також у камнях, золоті, мушлях, звірах. Магічні ритуали залишили сліди, по яких археологи читають передісторію. Магія була теж одною з сил, які держали племена разом. Вслід за магією виросла пошана до предків і релігійна космічність думання, така притаманна нашим предкам. Антропоморфічні релігії вирости пізніше, разом із ростом людської свідомости. Племена почали обмінюватися своїми здобутками й це був початок торгівлі, яка ще не знала грошей. Міграція прискорилась, коли приручено осла, потім коня, коли придумано човен. Чорне й Середземне Море мало велику притягаючу силу для північних племен, з гір завойовували урожайні долини. Зударились примітивні культури та йшла виміна ідей. Осіла культура ставала зародком цивілізації та експансії.

Знайдені речі не могли вдержатись на одному місці. Ніж, сокира, лук, спочатку з кремню, потім з металу, як речі першої потреби поширились всюди. Потім пішла будова хат, хатне причання, одягу, посуд і одежа, потім колесо й віз. Все це дало осіле

життя й формування осель, але й виміна, мандри, завоювання. Друге тисячеліття ст. ери в Європі мало формуючий характер. Розрослась селянська господарка, збільшились оселі, удосконалилась будова хат. Осіле життя дозволило малювати посуд, розводити худобу. Індоевропейська Сім'я розрослась на всю Європу й далеко в Азію. Епоха номадів і малих осілих груп переходить в народи з держаною владою. Починається дійсна історія. Арійські окремі народи можна точно розпізнати в залізному віці, в якому арійська мова й культура поглинула дрібні й чужі місцеві елементи. Домінуючими стали мови кельтська, слов'янська, скитська й германська, а на Сході тохарійська, або пра-крит. На півдні розвинулись мова грецька й латинська.

Археологія почала вживати спільної назви "Індоевропейці", бо Арійцями називали себе переважно східні вихідці з України. Німець Й. Кальпорт 1828 р. перший вжив назви Індоевропейці, згідно з наростаючим німецьким расизмом. Початки наукових дослідів були дуже частинні. Ф. Пот 1840 р. доказував, що Батьківщиною Індоевропейців була ріка Оксус в Гіндукуші. М. Мюллер 1861 р. доказував, що Арійці та Індоевропейці це те саме. Бенфі 1868 р. вказував на північні побережжя Чорного моря, тобто Україну, Л. Лайтер 1870 р. і К. Йогансен 1900 р. вітчизною Індоевропейців вважали Балтійське море. П. Джеймс 1922 р. думав про Придунайщину. Б. Чайльд вказував на Україну, а Г. Косіна 1921 р. на північ Європи. Наші українські історики й археологи досі виводять нас з Ірану, або з Кавказу, але більшість сучасних інтернаціональних дослідників таки думає про Україну, як про Батьківщину Індоевропейців, хоч і не вживає цієї новітньої назви для території заселеної від тисячеліть українським народом.

Але є й деякі курйози. С. Пассарге вважає, що Індоевропейці — це сполука Індоевропейців та Аятів. Той же Пассарге в "Наука про народи" називає слов'ян "бур'яном Європи". Гарна назва, коли книжка видана в 1954 р. І. Тейлор в "Походженні Арійців" каже: "Малороси біля Києва правдоподібно татарського походження". Арійці в Азії так називали себе в опозиції до чорношкірих із південної Азії, бо слово "Арієць" прибрало значення білошкірого, шляхетного, аристократичного, хоч походило воно від слова "орати", з України. Білошкірі Арійці з північного заходу змішались з чорношкірими Сумерійцями в Месопотамії. Той самий процес відбувся в південній Індії.

Слова й назви часто перекручувались в нових обставинах, н. пр. Фригійці-брегійці, скити-саки, пелазги-фаліски, етруски-турси, русичі-руги, або руотсі і т. д. І кожний народ має свої власні назви. Німці називають себе "Дойч", але для нас вони Німці, а для Французів Алемани, для Англійців — Джермен. Все ж таки розговірна мова Індоевропейців в усіх має дуже багато подібного, хоч і з різними сторонніми домішками. Чистих Індоевропейців взагалі нема, бо народи не формуються в лабораторіях. Українські автохтони показали свою індивідуальність уже в Трипільській культурі, але Німців щойно Бісмарк оформив у народ, а Москалів Іван Грізний зганяв батою до купи.

Всі позначки вказують на те, що колиска Арійців мусіла мати географічну одність. Найкращим доказом для цього надається мова. Бо хоч і нема якоїсь чистої мови, але порівняння мов розкриває краще передісторію, як кістяки й кремінні ножки. Лінгвістичні й етнологічні студії невідкично ведуть нас до України, того краю, звідки розійшлись воєнні сокири, кургани, спіралю й геометрично мальований посуд і звідки розбіглись коні, яким Вавилонці й Греки, захоплені їхньою чарівною появою, приципили крила.

Сліди прото-європейської мови з-перед 5.000 р.ст.ери можна знайти в мові Вед і Авести, записаних із пракриту і тохарійсько-скитської мови, а пізніше реформованої в літературний санскрит. Письменник і історик Г.Велс каже, що в 2.000 р.ст.ери від Рену до Каспі була одна спільна мова. Але треба припускати, що диференціація з огляду на великі віддалі й різне оточення мусила наступити на багато раніш. Все ж таки Східня Європа, між Дунаєм і Волгою, є найкращим дороговказом для студій про колиску Індо-Європейців.

Не дивлячись на подібність, різниці поміж мовами поважні, але уважний дослідник ніколи не загубиться. В основному всі індо-європейські мови діляться на дві групи: САТЕМ і КЕНТУМ. Сатем -- це м'ягші, як слов'янська, скитська, іранська, чи індійська, а кентум -- це твердші, як германська, грецька, італійська та кельтська. Наше "сто" в санскриті "сатам", в Ірані "сатем", але в Німців "гундерт", а в греків "гекатон". Ми не можемо тут дати глибокої студії мов, бо це відходить від теми, а тільки короткий нарис для орієнтації. Всі індо-європейські мови, живі й мертві, можна поділити на 12 груп. Почнемо від найближчої нам групи слов'янської. Вона мала й має такі мови: українська, білоруська, московська, польська, кашубська, поморська, словацька, чеська, венецька, лужицька, словенська, македонська, сербська, хорватська й болгарська.

Друга група -- скитська -- складається з таких мов: Скитська кімерійська, сарматська, алянська, осетинська, адигейська й черкеська.

Третя група -- тохарійська: крім тохарійської, зенд, хоразмська і согдіянська.

Четверта група -- анатолійська: мова гіттитська, лувійська, фригійська, мітанська, гиксос, медійська, каситська, лідійська.

П'ята група -- це мови іранські: перська, пагяві, партська вірменська, курдська, пушту.

Шоста група -- індійська: пракрит, санскрит, палі, кафірська, ховарська, когістанська, циганська, шіна, авді, багелі, чаттіягарі гінді, урду, ассамська, бенгальська, бігарська, оріяньська, пунджабська, сінді, пагарська, сінгалезька, маратська, бгїлі, Гуджаратська, хандезька й раджастанська.

Як бачимо в Індії ціла симфонія і ми згадали тільки найважливіші мови, бо мов у Індії, не враховуючи діалектів, понад 200.

Сьома група -- це кельтські мови: крім кельтської, галійська, ірландська, манс, валійська, бретонська, корнійська.

Восьма група -- тевтонська: германська, шведська, норвезька, данська, англо-саксонська, шкотська, баюварська, франкська, лютаринська, бурська та ісландська й недерландська.

Дев'ята група -- італо-романська: мови латинська, італійська, осканська, умбрійська, лігурійська, французька, провансальська, каталонська, рето-романська, еспанська, румунська, португальська й молдаванська.

Десята група -- це мови грецькі: крім класичної та сучасної мови грецької, дорійська, ахайська, йонська, кретянська й пелазгійська.

Одинадцята група -- балканська: мови альбанська, іллірійська, дальматська, дакійська, гетська, тракійська та фригійська. Ці дві останні перекочували до Анатолії.

Дванадцята група мов -- балтійська: мови литовська, латишська, старопрусська й готська.

Скитська група мов стоїть поміж слов'янською та іранською. Тохарійська — поміж скитською та іранською. З неї та з іранської вийшли індійські мови. Вірменська мова близька до гітїтської, фригійської та тракійської. Зенд і санскрит дуже близькі. Латинська мова ближче до кельтської, як до грецької, тоді коли тракійська посередня між грецькою та кельтською. Італійські мови теж близькі до кельтської, іллірійської та лігурської, але кельтська далека від тевтонської. Французька та еспанська мови — це мішанина франкської, лігурійської, кельтської, латини й готської мови. Альбанська мова постала з іллірійської та тракської мов. Іллірійська мова — це слов'янська, готська й латинська мішанина. Литовська, латишська, пруська й готська разом зі скитською та слов'янською мовою є найбільше зближені до колиськи індо-європейських мов, або праіндоевропейської мови. Кожна індо-європейська мова має ще свої діалекти. В процесі змішання мов і впливів одної мови на другу не тільки слова й фрази переходять з одної мови в другу, але й морфологічні та синтаксичні прикмети.

Писаних документів старої ери збереглося дуже небагато. Найстарший документ — це кореспонденція гітїтських королів з IV-го віку ст. ери. Значно пізніше були записані з усних передань індійські книги Веди, а після них іранська Авеста. Гітїтські документи були написані клиновим письмом, Веди гієрогліфічним, а Авеста староіранським письмом. Гомерові епопеї написані фригійською абеткою, яку перейняли греки. Багато мов, а з ними й народів, розвіялось в історії, а сліди їхні тільки в документах і музейних предметах. Вся анатолійська й тохарійська група сьогодні не існує. Також зі скитсько-сарматської тільки відприски на Кавказі залишилися. З індійських найдавніших мов мертві сьогодні мови палі, пракрит і санскрит. Сучасна італійська мова тільки нагадує давні мови тусканську, умбрійську й лігурійську. Латина теж залишилася тільки на письмі. Ціла група мов, які склалися на клясичну й новітню грецьку мову, давно не існують. Але й клясична грецька тільки в пам'ятках минулого. Багато балканських і тевтонських мов перестали існувати. З кельтських мов залишилися тільки маленькі території. Нові часи, новий світ і модерні мови збагачені надбаннями еволюції людських цивілізацій.

Для порівняння дамо кілька прикладів споріднення індо-європейських мов. Найперше числа: один, санскрит ека, готське іан, кельтське гаон, італійське ун, грецьке ена, альбанське ні, польське еден, литовське вієнде, іранське ек, гітїтське айка, тохарійське еом, латинське унус, ірландське оен, німецьке айн, французьке ен, англійське уан. Українське два, грецьке діо, латинське дуо, санскритське два, ірландське дау, готське тва, литовське ду, французьке де, англійське ту, тохарійське дві. Українське три, санскритське трая, тохарійське трай, литовське трис, іранське си, готське треіс, ірландське трі, латинське трес, грецьке трейс, французьке труа, англійське трі, німецьке драй. А тепер мати, яка в усіх мовах дуже подібна. В санскриті матар, грецьке метер, латинське матер, кельтське матір, тевтонське муатар, литовське маті, тохарійське матир, вірменське маір, французьке мер, англійське мадер, іранське матар. Українське тато, санскрит пітар, грецьке патер, латинське патер, кельтське атір, тевтонське фадар, тохарійське патар, іранське пітар.

Українське див, диво, санскритське дева, латинське деус, грецьке Зеус, індійське Діяус, литовське дієвас, кельтське діа, тевтонське тіу. Українське мед, латинське мель, готське міліп, ірландське міл, гітїтське меліт, французьке мієль. Українське

вість, санскритське веда, грецьке айда, латинське віді, тевтонське вайт, польське ведза, німецьке віссен. Українське корова, тохарійське ко, латинське гуоле, англійське кав, німецьке ку, вірменське ков, староіранське гаве, грецьке гуе, ірландське го. Українське путь, ірландське пат, англійське пат, німецьке пфад. Українське дерево, санскритське дру, англійське трі. Українське стояти, санскритське ста, грецьке гістанай, готське стандан, німецьке штеен, латинське старе, англійське стенд. Українське ніч, санскритське накті, грецьке ніке, латинське ноце, готське нагте, німецьке нахт, французьке нюї, англійське найт.

Ось тільки декілька прикладів, їх можна наводити безліч, хоч деякі слова в різних мовах зовсім відмінні, за законом місцевих і сторонніх впливів. Шукаючи слідів формації народів і розселень, про більші народи будемо писати окремо. В загальному нарисі тільки коротенько згадаємо про кожену групу тої великої сім'ї. Почнімо отже знову таки від коліски, тобто від України.

Часи цвітучої трипільської культури в Україні були часами великих розселень, які сягають через бронзову добу аж до залізної. Кругом Трипілля розростаються слов'янські народи, а ті, що пішли далше, відчужились. Найбільше відчужились тевтонські народи на півночі, найближче стоять балканські й Велика Скитія на півдні. Скитське лицарство понеслось в далекі азійські простори, щоб знову вернутись на рідні землі над Чорним Морем. Багато з них залишилось в далині. Балканські народи запліднили грецьку культуру, а кельти завойовали Захід. Вони часто вертались на Україну й завойовували Рим, Грецію та Анатолію. Трипільські крем'яні й мідяні вироби, головно сокири, знайдено по всіх усядах, від Балтику по Крету й від Іспанії по Алтай. Зі Скандинавії приїздили в Україну за металлами, а з Греції за хлібом, м'ясом і шкірами. Слов'яни, кельти, готи, скити — були високі, могутньої будови й веселої вдачі, а разом з кіньми й залізом виросло лицарство, для якого жодна природна перешкода не була стримом.

Слов'яни були в тісному контакті з кімерійцями, сарматами, алянами й скитами, а на півночі з литовцями, латишами, готами й прусами. Коли Готи з півночі вернулись на Україну, вони швидко подружились зі слов'янами та скитами й навіть греками й разом збудували понтійську державу, а потім подались на Захід. Слов'яни виперли тевтонів на північ і разом з готами, вже в нову еру, створили імперію від Балтійського моря по Чорне. Знаний є їхній король Ерманріх 350-375 р. н. ери. Дунайська цивілізація була подібна до скитсько-слов'янської, а балканські народи залюднили Грецію. Слов'янська Македонія, на чолі з Александром, завойовала великі простори Азії та Єгипет і поширила грецьку мову на весь тодішній цивілізований світ. Після готської держави аляни, анти й русичі в союзі вирости в потугу, заатакували Константинопіль і ослов'янили азійських інтрузів болгар, які осілись на Дунаї.

Передісторичний Балкан знаний з таких розкритих культур: Старчевська, Вінча, Веселіново й Бояники. Археологічні знахідки майже нічим не різняться від України. Тракійські доми подібні до трипільських. Хліборобство й мистецтво як і в Україні. Деякі егейські впливи й симбіоз із італіками та етрусками. Траки жили над Дунаєм, звідки емігрували до Анатолії, а на їх місці виступають даки. Дакія стала римською провінцією. Припускають, що траки в Анатолії емігрували до Греції, а звідти до Італії. Греки називали їх турсі, вони ж називали себе расінами.

В Італії їх називали Етрусками й вони залишили назву провінції Етрурія. Етруски — це, здається, наші Русичі, які в 7 віці ст. ери дали основу Римській Імперії.

З Траками, Турсами, або Расенами були посвоячені Фригійці, які теж емігрували з Балкану до Анатолії, де мали своє царство з королем Мідасом у 8 віці ст. ери. Припускають, що це вони ті Троянці, про яких пише Гомер. З Траками були теж споріднені Карпи, які жили коло Дністра та Прута. Про них згадує Птоломеї. Чи не від них походить назва Карпати? На середньому Дунаї та в Карпатах жили Бастарни кельтського походження. Остаточно вони осілись в Альбанії разом із Агатирсами, Лібурнами та Іллірійцями. Ці останні — це сьогодні Босняки. В нову еру всі вони були довго під володінням Риму й Візантії.

Був час, коли кельтські володіння простягались від Атлантику по Карпати й Грецію. Їхня своєрідна камінна святиня сонця Стоунгендж у південній Англії стоїть до сьогодні. Вона була збудована в 19 віці ст. ери. Кельтські мегаліти, подібні до наших херсонських, знаходяться в Данії, Франції, Сардинії, навіть у Киренайці, північна Африка. В Данії знайдено бронзовий модель сонця на колесах, яке тягнув кінь, з 13 віку ст. ери. Кельти палили мерців, а оселі їхні подібні до скитських. Зі Скитами, Готами й Слов'янами дружились, торгували й ходили в спільні походи. Здобувши залізну зброю створили кінне лицарство на взір Скитів. Їхня молодша культура 6 віку ст. ери називається від місцевости у Франції Ля Тен, також називають їх "народом пугарів", бо вони виробляли специфічні мідяні пугарі. В Трансільванії жили разом зі Скитами. В південній Франції змішались з Лігурійцями та Італіками. Швайцарські Гельвети були Кельтами. В 390 р. ст. ери знищили Рим, Грецію, Анатолію та перейшли в Україну в 279 р. ст. ери. Скити й Готи не ставили їм опору. Кельтська імперія була радше культурна, бо політичної одности не мала. Та й взагалі, держави в сьогоднішньому змислі тоді ще не існували.

Арійський геній знайшов свій вислів у Греції та в Римі. Разом із Грецією та Римом Європа вступила в історію. Але розцвіт цивілізації кретьанської, яка попередила Грецію, майже нічого не дав Європі. Її збурили Ахайці, прогнавши теж найстарших жителів Греції Пелазгів, які поселились у Палестині, давши їй назву. За Ахайцями прийшли з півночі Дорійці, Іонці та Гелени. Вони всі наповнили життям пастушу Грецію. Залюднивши побережжя Малої Азії кругом Егейського моря, одні побудували Трою та Мікени, а другі їх зруйнували. Війну своїх зі своїми описав Гомер, вживаючи фенікійського письма, яке поширилось на Грецію і далше. Хліборобство в Греції було дуже бідне, тому підприємливі найзники почали будувати міста й кораблі. А Гелени, які прийшли з-над Дунаю, надали країні одноцілого характеру. Торгівлею Греки розбагатіли й почали будувати святині своїм богам. Перші мореплавці були в контакті з індо-європейською Анатолією, Скитією та Понтом. Розвинули металеве ремесло й мистецтво. Мікенські й троянські гроби дуже нагадують Скитію.

Давня Італія znana з неолітичної культури Вілліанова. Заселили її з півночі Осканці, або Тусканці, Кельти, Умбри, Венети, Італіки, Сабельці, Латини, Рети, Лігурійці, Іллірійці, а в залізну добу Греки та Етруски. Ці останні разом із Латинами поклали підвалини під Римську Державу своєю культурою та живучістю. Лігурійці — це сьогодні Каталонці, близькі мовою до Провансальців. Лігурія простягалась в стару еру від ріки Арно в Італії по ріку Ебро в Іспанії.

Балтійська депресія після відходу льодів наповнилась водою.

Спочатку це було тільки замкнене озеро серед болот. Але достаток звірини й риби заманив поселенців з півдня. Не були це окремі Нордійці, яких німець Кляпорт 1823 р. назвав Індо-Германами. Вони одержали домішку фінської крові й розрослись на тевтонські племена, серед яких були теж Германи. Їхній посуд і проверчені сокири подібні до трипільських. Також охрові поховання, як пише археолог Ростовцев. Суворі умовини зробили їх жорстокими. В своїх наїздах вони нічого не будували, тільки руйнували. Їхні мандри в шуканні кращого життя почались аж у I ст. нової ери. Культури розвинулись аж у Данії та Англії, куди вони замандрували. Знані є крім Тевтонів, які дали ім'я всім іншим, Кімбри, Пікти, Суеби, Франки, Сакси, Туринги, Бургунди, Гепіди, Англи, Юти, Фризи, Алемани, Льомбарди. В зударі зі Слов'янами розпоршились. Римська імперія мала з ними багато клопотів. Осіли в Німеччині, Англії, Франції. Слов'яни називали їх „німцями" ізза ідіоматичної бідноти їхньої мови. Багато з них асимілювалось серед Слов'ян, Галійців та Італіків.

Анатолія була другою Україною в 2-му тисячелітті ст. ери, бо там перехрещувались дороги Гіттітів, Мітанців, Гиксосів, Кімерійців, Скитів, Касситів, Медів, Фригійців, Траків, Лідійців та інших Індо-Європейців. Можливо їх притягала близькість єгипетської та месопотамської цивілізації, але Гіттіти в I. 800 р. ст. ери збудували велику імперію зі столицею Хатта, яка, загрожувала Єгиптові. Були в Анатолії й домішки неарійські, але дуже незначні. Міграція з України йшла довкруги Кавказу й через Босфор. Гіттітська залізна зброя та кіннота була та сама, що пізніше скитська, а мистецькі впливи й письмо вони частинно перейняли зі Сумерії, Вавилону й Ассирії, які не були Індо-Європейцями. Гіттіти, Гиксози й Пелязги, або Філістини, як їх у Біблії називають, мали великий вплив на іммігрантів хидів. Гиксози, навіть, якийсь час володіли над Єгиптом і Палестиною та збудували перший Єрусалим. Гурійці жили над озером Ван — сьогодні це ясноволосі й синьоокі Курди, які завзято б'ються за свою незалежність. Столицею Фригійців було місто Гордіум, а Лідійців Сардіс. Троя була столицею Траків, або Етрусків. Всі вони, включно з Палестиною, були колоніями Хатти, сьогодні Богазкой в Туреччині.

Тохари — це вихідці з території поміж Волгою та Дунаєм в 3-му тисячелітті ст. ери, доповнені пізніше Скитами, Сарматами й Алянами. Вони знайшли собі нову урожайну Батьківщину поміж ріками Амур-Дар'я та Кашка-Дар'я або Сир-Дар'я. Їхні володіння називалися Бактрія та Согдіяна. На південь від них була Партія та Хорезм. Бактрія — це найстарше королівство в Азії Центральній, яке в 6 віці ст. ери обіймало весь Узбекистан і Афганістан. Столицею було місто Термез, а Согдіяни — Самарканд. Тохарійці, по санскритські „тухара", називали себе Арійцями, подібно як Іранці, які з Тохарії заселили північний Іран, разом зі Скитами й Партами. З Тохарії почались розселення в Індію, де арійські народи розрослись у велику сім'ю. Південь Ірану та Індії був заселений Елямітами та іншими, яких в Індії називали „дазус", що означало малі й темношкірі, як сумерійці. Афганці — це теж Арійці, сумісь Тохарійців, Скитів, Партів і Персів або Фарсів.

Висока цивілізація месопотамської Сумерії та індійської Гараппи й Могенджодаро вже були розгромлені, коли прийшли зі Заходу й з Півночі Арійці. Е. Джеймс в „Історії Релігій" пише: „Арійці найперше ввійшли до Азії та поділились на дві частини. Одна пішла до північно-західної Індії, друга до західної Азії.

А третя група поселилась в Ірані, якому дана назва Айріяна, або Іран". Джеймс не згадує про Тохарію, яка була базою та ядром азійських розселень. На півдні від Кавказу поселились Вірмени, рідні брати Траків і Фригів і Меди, близькі Вірменам і Курдам. В 5 - 2 віці ст. ери Іран був могутньою імперією, яку заложив Кир. Індія та Іран дали перші документи релігійної літератури, це Ріг-Веда й Зенд-Авеста.

Про важніших з індо-європейських народів будуть окремі розділи, але треба ще згадати і про тих, які не були індо-європейцями, а жили серед них. Їхньої давнини шукати не будемо. Сьогодні це — Баски, посвоячені з колишніми Іберійцями й Аквітанцями, Мадяри й Болгари, які прийшли з Азії, також Турки, Татари й Фіни. Їстонці фінсько-мадярської крові. На Кавказі є дрібні народи, які не є Індо-Європейцями — це Чечени, Аварці та Мінгрельці. Грузини, правдоподібно, посвоячені з Басками. В сьогоднішній московській імперії живе багато не Індо-Європейців, як Угри, Фіни, Рязанці, Мордвіни, Удмурти, Марі, Пермійці, Чудь, Татари, Монголи, Козаки, Туркмени та багато інших, які мали великий вплив на формування московського народу. Така етнічна мозаїка це не нація в новітньому розумінні, а котел, в якому завжди ще кипить старезна саламаха.

Археологічні розкопки з кожним днем кидають нове світло на історію, але тези про Україну — як колиску Індо-Європейців — не тільки не розхитуються, але все більше підтверджуються. Археологія, антропологія, лінгвістика, етнологія, історія й палеонтологія — всі вказують в одному напрямі. Серед 5-ти великих сімей народів: Арійців, Семітів, Монголів, Негрів і Маляйців Європейці завжди поводитись на свій власний лад, дарма що далека передісторія анонімна, бо не було письма. І хоч їхня цивілізація розвинулась пізніше деяких других, але звільня вона виросла понад усі, тоді коли Єгипет, Вавилон, Сумерія, Могенджодаро, Крета попали в сутінок, або й зовсім пропали.

Археолог Петрі каже: „Людина, яка знає й живе в історії, додає новій вимірності своєму існуванню, вона не живе в одному площині сучасності, але в цілому просторі життя, в минулому, сучасному та у візії майбутнього". Людина це найкращий продукт еволюції і хоч сучасна картина археології є доволі хаотична й багато частин тої великої мозаїки бракує, але є в нас певницми зброя, це дух і воля, які творять найбільші чуда. Розум — це спосібність розв'язати найважчі проблеми, перевірити всі помилки й недостатки. А передісторія й археологія це велика школа, до якої кожний може записатися, коли є охота, почуття людської гідності й вищої правди в світі.

Арійці були більш успішні в знайденні собі Батьківщини, як Інди. За маленьку прибрану Палестину, колишню Пелазгію та Гіттійю, вони б'ються ще й сьогодні. Наша ж доля парадоксальна. У нас велика Батьківщина, якої ми ніколи не шукали, а за якої свободу ми теж ще й досі б'ємось. Але закони еволюції знають свою мову. Сонце засяє і для нас. Арійці всюди приносять вищу динаміку й творчу силу, такими ми мусимо бути й надалі. Хто мандрує, той вчиться. Мандрували Скити, Іранці, Індуси, Етруски, мандруємо сьогодні й ми. І хто не вчиться, той не живе.

Арійські мови повні глибини й експресії, а серед них красавиця Україна. Європа вродилась в українських пелюстках і наша самобутність найстарша на землі, бо Батьківщини ніде ми не шукали. В нас життєва мудрість, душевна краса, полет мислі

Й молодість натхнення не вгасає. Ні, не запізнались ми, а тільки під ударами історії задержались на хвилинку. Але на Божому годиннику тисяча років — це одна хвилинка. А такт Божого годинника записаний у наших серцях історією. З різних етнічних елементів, як полатана одежа, постали Німці, Французи, Англійці, Італійці, Москалі. Ми ж від них не брали, а їм давали щедрою рукою. Але й для нас залишилось багато вічного й незнищимого.

5. Д О В К І Л Л Я

Слідкуючи за Індо-Європейською Сім'єю народів необхідно оглянутись, щоб побачити, яких вона мала сусідів. Звичайно зі сусідами мусять бути якісь контакти й впливи одних на других. Під впливом кліматичних обставин, коли південь був значно тепліший від півночі, в так званому „Урожайному Півмісяці“, від Єгипту по Месопотамію, виросла людська цивілізація значно ранше, як в Європі, бо вже в початку неоліту. Цивілізація Єгипту й Сумерії — це дві перші цивілізації світу, які почали розвиватись вже в 4-му тисячелітті ст. ери. Була це цивілізація урбаністична, де поодинокі міста, як пізніше в Греції, були незалежними. В 3-му тисячелітті була теж цивілізація на доволі високому рівні в Індії, міста Могенджодаро й Гараппа. Без контактів була покищо цивілізація Китаю над рікою Янг-тсе-кіанг. Ті чотири цивілізації були в сухому кліматі й тільки над ріками могли вдержатись.

На сумерійській цивілізації виросла вавилонська й ассирійська, які, однаке, разом із Сумером відійшли з історії. Найбільше впливу на Індо-Європейців мала Сумерія та Єгипет, але впливи були двосторонні. Бо й Індо-Європейці, хоч прокинулись значно пізніше, дали південним цивілізаціям металеву індустрію, коня та зброю. Грамота, однаке, появилася найперше в Сумерії та Єгипті. Але ж фенікійська абетка стала підставою грецької та латинської абетки. Навіть фенікійське місто Біблос дало назву на Біблію, або книжку. Найстарше хліборобське селище розкопано в Єрихоні, Палестина 7.000 років ст. ери, а також в Ярмо, Курдистан 4.700 р. ст. ери. В 5-му тисячелітті ст. ери були вже хліборобські оселі над Нілом і над Евфратом. Вони були й у нас, але процес еволюції йшов на наших землях повільніше. В 3.000 р. ст. ери Сумерія та Єгипет мали вже не тільки письмо, але величаві святині, корпорацію жерців, які знали математику й астрономію.

Сумерійці теж не автохтони, але звідки вони прийшли, ніхто не знає. Темношкірі, з великими носами й вибалуненими очима, як показують зображення. Знайдені в Лягаші таблички говорять про розумну організацію праці, землеробство, рабовласництво й святині, подібні до святинь ацтеків у Центральній Америці. Різби, статуї, біжутерія, плуг, човен, осел, корова, навіть музичні інструменти говорять про культурне життя. Табличок з гірогліфами, а пізніше з клиновим письмом, знайдено тисячі. Гільгамеш найстарший лицарський епос світу. В Ур викопано найстаршу в світі книгу законів, на якій пізніше взувавсь вавилонський Гамурабі. А крім того багата література. Легенди про сотворення світу і про потоп Жиди взяли зі Сумерії, де були рабами. Після завойовання Сумери семітським Аккадом Жиди визволились і по-мандрували по арабських пустелях шукати собі Батьківщини.

Але хто такі Сумери, досі ніхто не знає. Ще в 1859 р. й. Опперт ідентифікував Сумерів з Тураном, або Туркестаном, звідки вийшли Турки, Фіни й Маляри. По турецьки бог „тангір“, по сумерійськи „дінгір“. Й. Галеві 1885 р. взяв їх за семітів. С. Кра-

мер думає, що Сумери прийшли зі західнього Ірану. С. Ровлісон навіть думає, що Сумери це Скити, але на Скитів треба було ще не менше 2.000 років чекати. Є, навіть, такі, які кажуть, що Сумери — це Самери з Борнео, які приплили морем, так як Пелазги до Палестини. На Філіпінах є острів, який називається Самар. Сумерійська мова не подібна ані до семітських, ані до індо-європейських мов. Мова аглютинована, односкладова як китайська. Кур — гора, кі-земля, ан-небо, даг-говорити, ку-їсти, наг-пити, га-риба, гуд-віл, аб-корова, ші-ячмінь, лу-чоловік, мун-жінка. Головний жрець називається „ен“. Будова чашок різна, кругла й подовгаста. Семітський світ їх проковтнув.

Три семітські імперії існували після руїни Сумеру. Їхнє відношення до Сумеру те саме, що пізніше Риму до Греції, бо Рим виріс на руїнах грецької цивілізації. Не було б Біблії без Вавилону та Єгипту, не було б Євангелій без Греції та Персії. Індо-Європейські Кассити здобувають Вавилон І. 900 р. ст. ери й панують в ньому аж до його упадку, коли Вавилон стається жертвою індо-європейських Медів і семітських Ассирійців. У Вавилонській неволі, а пізніше ассирійській, Жиди навчилися грамоти. Армейська мова була панівною. Вона поширилась на весь Схід і нею розмовляли Жиди в Палестині. Ассирійське царство розвалили Іранці. Імператор Дарій, який мав намір завоювати весь світ, чванився тим, що він Арієць. Перша бібліотека в світі в Ніневідала багатство сумерійсько-вавилонської цивілізації. Ассирійці були дуже войовничими, але це їх самих погубило.

Другою найстаршою по Сумерії цивілізацією була єгипетська. Вже в 4-му тисячелітті ст. ери Єгиптяни мали практичний астрономічний календар. Їхнє гієрогліфічне письмо було дуже важке, бо мало 600 знаків. Тільки вибрані жерці його знали. Мали плуги та різні мистецькі вироби з глини, камню, дерева й кісті. Мідяні вироби знайдено в Єгипті ранше, як в Європі. Література, переважно релігіна, була дуже багата, як і в Сумерійців. Релігійна мітологія та віра в посмертне життя були вирішальними в житті Єгиптян. Тиранія фараонів і жерців була подібна як і в Сумерії, а пізніше у Вавилоні й Ассирії. Єгипет жив у доволі дружніх відносинах з гіттійською імперією в Анатолії, про що говорять писані договори й кореспонденція гіттійських королів. Королівські родини були, навіть, посвоячені. Величаві піраміди й свині Єгипту подібні до сумерійських зігуратів і святинь, які будовано силою сотень тисяч рабів. Молоденький фараон Ехнатон запровадив перший в світі монотеїзм, культ Атона, бога сонця, яким заразились Жиди, коли були в єгипетській неволі. В 1730р. ст. ери Індо-Європейські Гиксози, віднога гіттійської імперії, подібно як Кассити Вавилон, здобули Єгипет і панували в ньому 150 років. Вони залишили по собі численні сліди, головне коня й металеву зброю.

Руїни Могенджодаро й Гараппа в Індії мають 3.000 років до нової ери й невідомо хто їх знищив. Вони виказують доволі високу цивілізацію, як на ті часи, бо в домах була навіть внутрішня каналізація. Вони нагадують палату короля Міноса на Креті, приблизно тої самої давнини. Впливів на індо-європейську індійська цивілізація не могла мати, бо коли Індо-Європейці прийшли до Індії, то незнана цивілізація була вже в руїнах. Китай увійшов у передісторію доволі пізно, бо аж в половині 2-го тисячеліття ст. ери, коли виступають династії Шанг і Чу. Письмо мали Китайці вже в 1.400 р. ст. ери й літературу головню релігійного змісту. Китай був зовсім відірваний від Заходу й взаємних впливів не було ніяких. Вони завжди вважали себе за

вищих людей, а всіх інших трактували як варварів. Одначе, китайський посуд 2-го тисячеліття ст. ери дуже подібний до трипільського, а бронзові вироби до скитських.

6. І Н Д І Я

Індія займає особливе місце в передісторії Індо-Європейських народів. Вона дала глибоко одуховлену релігію, літературу й філософію, якої впливи на цивілізацію всього світу сягають по сьогодні. Індо-Європейці прийшли до Індії десь біля І. 600 р. ст. ери й вони називали себе Арійцями, подібно як ті, що заселили Іран. А прийшли вони, як пише індійська Ріг-Веда, з країни Арія-Варта, цебто Батьківщини Арійців. А Батьківщиною Арійців, як подають визначні археологи, була Україна. Навіть гіттицькі аннали з Богазкой про це пишуть, як розійшлись мандрівні Арійці на конях, на возах, разом із їхніми сім'ями до Анатолії, Ірану, Тохарії та Індії. В Індії прийшли спершу до Кашміру, Ассаму, Бенгалю, або поселились над рікою Інд. По іранськи "Гінду" — ріка, в санскриті "сіндгу", а Дарій назвав Індію "Гіндустан", або край з рікою.

Безстрашні воїни врешті знайшли собі нову Батьківщину. Про них писав у 20-му ст. нової ери Я. Негру: "Вони знали, що самотність життя це бути безстрашними". Вони виперли геть на південь темношкірих автохтонів, подібних до Елямітів і Сумерів, бо на вид коней всі втікали стрімголов, думаючи, що це небесні духи, або якісь демони. Вони привезли плуг і сокиру й на урожайних полях поміж Індом і Гангом розвели господарство. Збудували теж місто Патну. Індійські поеми й легенди говорять про "ясноволосих богів і героїв", а в Ріг-Веді говориться про святкування вмираючого й воскресаючого сонця, яке завжди було популярним у нас, в Україні. З північного Заходу приходили різні племена, як Скити, яких називали Саками, Бактрійці, Согдіянці, Тохари, Кушанці, Перси й Парти. Але всі вони були посвоєчені й близькі. Ідучи на південь шукати кращої землі й клімату, вони зустрінули невиданих слонів, верблюдів, рижі і бавовну.

Жили вони патріархальними сім'ями зі спадчинними королями й невеликими королівствами. В зіткненні з ними поміж нижчими аборигенами постали касты, які існують по сьогодні, дарма що модерна Індія їх заборонила. Мали жерців, які створили окрему касту браманів. Мали співаків, поетів і ремісників. Моральність, або по індійськи "дгарма", була в них доволі висока, бо вже в І. 200 р. ст. ери мали формальне законодавство, або закон Ману. І хоч був звичай палити жінок разом із помершими чоловіками, але жінка була свобідна і в пошані.

Розвинули мистецтво, архітектуру й літературу, переважно релігійну, бо вже в 5-му віці ст. ери мали власне письмо. При монастирях були школи, де прозябала освіта й наука. Джерелом науки були свті книги Веди, а учителями були брамани. Знали медицину, математику й числа були подібні до арабських, які ми вживасмо сьогодні. Уже в 4-му віці ст. ери Паніні склав граматику мови, яка з різних пракритських діалектів стала літературним санскритом. Уже передісторична Індія дала світові граматику, логіку, філософію, гіпнотизм, шахи й десяткові числа. Все те розходилося торговельними дорогами на схід, до Китаю, і на Захід. Знана є "шовкова дорога", або торгівля шовком, брилянтами, золотом, слоновою кістю, запахами та оліями від Егейського моря й України до Китаю.

Поділ на секти був такий: Кшатрія — воїни, або аристократія, вайсія — ремісники й торгаші, брамани — жерці, судді й писарі, та найнижча каста — судра, або ж упосліджені раби й недотикальні. Судра були давні мешканці Індії. А крім того натворилось множество різних менших каст, які завжди стояли на перешкоді прогресу Релігія об'єднувала касты, але судра були нечисті й навіть до святинь не мали доступу. Від 516 до 330 р. ст. ери панували над Індією, користаючи з хаосу дрібних королівств, іранські Ахеменіди. Дарій привіз залізну зброю до Індії, а індійські формації служили у війні Дарія і Ксеркса проти Греції. Про це пише Геродот. В 325 р. ст. ери прибув до Індії великий македонський завойовник Олександр, який пробував гелленізувати Індію. Але йому це не вдалось. Великий Чандрагупта 321-298 ст. ери, основник династії Морія, прогнав Греків з Індії, збудував столицю Паталіпутра й прийняв джайнівську віру, яка була поміж буддизмом та індуїзмом.

Ще більш розбудував і закріпив імперію Морія король Асока 273-232 ст. ери, який формально запровадив буддизм і був високо моральною й миролюбивою людиною. Це він заборонив убивати животины й цей звичай існує по сьогодні. Буддизм не визнавав сект, але він не побідив у Індії, а тільки сліди залишив, відійшовши пізніше на схід і на південь. Нова інвазія Скитів із Бактрії та Ірану сталася в 2-му віці ст. ери. Скити, або Сакки, панували в Індії до 4-го віку. Частинно їх прогнав король Вікрама, але в більшості Скити асимілювались. Рештки Скитів під назвою „Яти" існують сьогодні в Пенджабі. Пенджаб по скитськи та по іранськи означає „п'ять рік", бо з Пенджабу впливає 5 індійських рік. Знані є скитські королі Індії Моа, Сакаера, Канішка. Цей останній став буддистом, а й сам Будда, а радше Сідарта Готама, походив із секти Кшатрія, з арійсько-князівського роду. Ушаб-гадата був скитським письменником, який писав санскритом.

Цявня передарійська цивілізація не залишила по собі багато слідів. У 3-му тисячелітті ст. ери було збудовано місто Могенджодаро над рікою Індом, а значно пізніше Гарппа над рікою Раві. Міста були укріплені, збудовані з гарної цегли. Були мало подібні до міст тогочасного Сумеру, хоч зі Сумером мусили бути в контактi. Гроші, біжутерія, магазини на зерно, каналізація подібні як у Сумері. Але коли вулиці в Ур були покручені, то в Могенджодаро прямі й розплановані як решітка, або шахівниця. Також місто було чотирикутне, коли в Сумері округле. Мали двоколісні вози з ослами, як і сьогодні в Індії. Їхні боги, особливо богиня-мати, були різьблені примітивно з камню та слонової кости. Мали млини, лазні, туалети й навіть письмові знаки, яких ніхто досі не відчитав. Цивілізація ця зникла ще задовго до приходу Арійців і ніхто не знає, який був її кінець. Може були наїзди з півдня, зі сходу, а може повінь, як часто буває, бо ріки випливають з високих гір. Могенджодаро було 12 метрів у глибині намулу.

Заки приступимо до обговорення мови й літератури, згадаємо коротко про індійські вірування. Релігія була в Індії центральною силою і з нею була пов'язана наука, література й філософія. Релігійні фестивалі й обряди були в великій пошані й найперші ознаки релігійности був культ матері-землі й бога-сонця, як і в інших Індо-Європейців. Мітологія була дуже багата й різна й жодна країна не дала такого глибокого містичного єднання з вищою силою. Саме слово „бог", по індійськи „бгага", нагадує нашу близькість з Індією.

Також імена деяких богів, як Варуна, наш Перун, а у Греків Уранус, або Дієвс, наш Див, грецький Зевс, тевтонський Тіо. Найпопулярніший в Індії Індра та Агні, згадуються у Ведах 265 разів. Агні нагадує наше слово "вогонь", латинське ігніс, литовське Угніс. Індра був властиво легендарний лицар на коні, ідеал і символ вояцьких Скитів. Він атакував окружені валами міста й нищив темношкірих ворогів. Він дав Арійцям обіцянку, що будуть володіти над цілим світом, подібно як Ягве дав обіцянку Жидам.

Але поняття Творця було одне, як і в наших предків. Коли особистий творець називається Праджapati, то небесне джерело всього був Брама, або Пуруша. В Рігведі його називають теж Атман, що означає теж "віддих", а в Упанішадах "душа". Одинокі дійсна реальність це Брама, універсальна душа всесвіту, а Веди, Брамани й Упанішади, літературні твори, які про нього згадують, є божеського походження. Теоретично Брама незнаний, але його можна розуміти практично. Нема подвійного розуміння світу, як у християн, цебто природного й надприродного. Все є одне й те, що не існує, не може бути створене. Світ це ілюзія, але душа кожної людини ідентифікується з душею світу, з Атманом, хоч того не розуміє, стараючись досягнути правди. Людина, яка чесною своєю життям не заслужила собі на остаточне об'єднання з Атманом, мусить бути реінкарнована, аж досягне найвищого ступня шляхетного життя. Цю теорію реінкарнації перейняв теж Будда в 5-му віці ст. ери і вся ця релігійна філософія дуже поетично інтерпретується в Ведах і в Упанішадах. Самсара — це цикл людського існування разом зі всіма інкарнаціями, а карма це вирішальний закон добрих і злих діл. Три основні цілі в Самсарі — це дгарма, або чеснота, артга, або вміння й кама, або любов.

Головні об'єкти адорації це Брама, Вішну й Шіва. Останній є злий дух, але до нього теж моляться. Вішну й Шіва це персоналіфікація Атмана, а Крішна й Рама — це інкарнація Вішну. Крішна в поемі Магабгарата виступає як візник. Яма це бог смерті, а його жінка це Ямі. Мітологія паралельна до іранської Авести. Також іранські боги виступають паралельно в Індії. Іранського Агура-Мазду кличуть Бгага-Бгаганан, або бог-богів. Іранський Ваю, це вітер, а Мітра — це бог сонця. Ману вроді жидівського Ноя, який врятував людей від повені. В Індії великі ріки й великі повені. Ману збудував корабель за порадою риби й став батьком людства. Богів наплодилось множество і в мряці різних культів надовго задержаний прогрес індійського народу. Але браманізм має домінуючу силу над народом.

Вірування старої ери задержались до сьогодні, а крім того безліч сект, включно з атеїстичною Санхія, яка не визнає ні душі, ні моралі, тільки незалежність розуму. Санхія мала вплив на буддизм і джайнізм. В основному філософія Вед, або Веданта, є пантеїстичною та ідеалістичною. Всі боги це тільки частинки одного цілого. Веданта обіцяє вічне щастя в небі й тим потішає голодні маси Індії. А на землі це все ілюзія, або "мая" і довга серія реінкарнацій, які треба приймати в покорі. Шанкара заперечив, що індивідуальна душа людини ідентична з душею Бога, але у Ведах все одне і "всюди є Бог". Це називається "міманса". Патанджали був основоположником Йоги. Є це система роздумувань, спокою, ізоляції та концентрації.

Гавтама Сідгарта помер 455 р. ст. ери і його назвали Буддою, або "Освідомленим". І хоч він відкинув всіх богів і навіть про одного Бога не говорив, але по його смерті, як і індуїзмі, забоб-

Бонне простолюддя натворило безліч богів і сект. Будда проповідував моральне життя й оптимізм, щоб заслужити собі на останню реінкарнацію. Його науку списано в книзі Тріпітака, або „три кошики“ мовою палі, одним з арійських діалектів. Джайнізм подібний до буддизму, тільки песимістичний. Його учителем був Магавіра, приблизно в той самий час, як і Будда. Джайнізм і буддизм не мали великого успіху в Індії. Браманізм і Веданта, глибокі своїми традиціями, взяли верх.

Індійська філософія мала вплив на грецьку філософію. Талес, Емпедокл, Анаксагор і Демокрит студіювали в Індії. Також популярний Пітагор був близький індійській філософії та релігії. Неоплатоніки, головню Плотин, говорили про душу і про те, що світ не має початку ні кінця. Песимізм німецького філософа Шопенгауера взятий з джайнізму та з Упанішадів. Християнські місії в Індії не мали успіху.

Індійська мова, а радше мови, подібні до іранської та тохарійської групи, бо звідти вийшли. Але студії санскриту, літературної мови Індії на переломі двох ер, привели до порівняльної філології та виявили, що індійські мови мають спільне походження зі всіма індо-європейськими мовами. Зокремо близько стоять вони до слов'янських мов, особливо української мови, литовської, латиської та давньої пруської. Мова Ведів, коли вони складались усно й коли не було ще письма, була пракритом, яким ще й сьогодні говорять серед простолюддя на півночі Індії різними діалектами. Санскрит це реформована літературна мова, також офіційна мова на королівських дворах і серед аристократії. Стара релігійна література залишилась незмінна й записана пракритом, але Упанішади, або коментарі й філософічні нариси, а також епічні поеми, як Рамайна й Магабгарата, були вже написані літературним санскритом. Першу граматику й абетку санскритську склав Паніні в 4-му віці ст. ери й обробив Патанджалі. Сьогодні санскрит віджився, як у нас старослов'янська мова, під тиском живих мов багатьох індійських народів. Але ним ще говорять брамани.

I. 500 - 200 р. ст. ери називають ведичним періодом, а від 200 р. ст. ери до I. 000 санскритським. Санскритські автори, так як і в пракриті, називали Індію „Краєм Арійців“. Письмо появилось у 800 р. ст. ери під впливом арамейського з Ассирії та було пізніше реформоване подібно, як і мова. Довгі сторіччя, бо вже навіть в нову еру, писали на корі деревній, або на листях пальми, бо папір запровадили аж араби з ісламом. Санскритський період дав багату поезію, драму, філософію та твори ці перекладали на перську, арабську й грецьку мови. Святі книги джайнізму Агама написані пракритом, а буддійська Тріпітака написана мовою палі, яка є одним із пракритських діалектів.

В половині 19 в. лінгвіст Роє склав санскритський словник в 7 томах. Тато - в санскриті тата, мати - мата, брат - брат, видіти - відь, коса - кеса, бог - бгу, ворота - врата, діра - дара, дим - дуума, пекти - пака, дім - дама, око - око, світло - света, щастя - свастя, коли - кади, дати - да, небо - набгас, сильний - мага, вода - вар, сто - сатам, дрова - дарава. В українській мові можна знайти сотні подібних слів, також в інших індо-європейських мовах. Мова найкраще говорить, хто такі були Арійці та звідки вони прийшли. Бо коли наші українські короткозорі науковці говорять, що не вони прийшли від нас, а ми від них, тоді і всі європейці мусіли б прийти від них, а це є комплетним абсурдом. Мов і діалектів натворилось в Індії цілі сотні й не місце їх тут виписувати. Навіть цигани, які з Індії вернулись до Європи, походять від скитсь-

кого племені „сигенів“.

Веди мусять бути на 2.000 років старші від Біблії, бо їх вже принесли Арійці в усних переданнях до Індії. Вони старші від книг Заратустри, Будди, Магавіри й Конфуція. Але офіційно період Вед починається біля 2.000 р.ст. ери й тягнеться аж до літературного санскриту в 5 в.ст. ери. Вони в дечому нагадують іранську Авесту, а святці й жерці вивчили їх на пам'ять, як молитви. Жерці вірили, що Веди були написані під впливом святого Духу, чи радше космічної душі — Атмана. До Вед долучуються Брамана й Упанішади. Є це теологічні й філософічні твори, які пояснюють і доповнюють Веди. Веди складаються з 4 книг. Найстарша й найважливіша — це Рігведа, за якою йде Самаведа, Яурведа й Атарваведа. Назва Веда нагадує наше — Відомість, в Поляків — ведза. В ній головне гімни, молитви й лірика. Історія представлена в мітах і без хронології. Стиль і мова примітивні. Деякі легенди, як н. пр. потоп, ті самі, що в Ірані й Месопотамії. Самаведа — це пісні й ритуальні закляття. Яурведи — це збірник релігійних канонів і приписів. А Атарваведа — це найстарше чародійство, магія, забобон і закляття проти хворіб і демонів.

Брамана й Упанішади — це книги написані 800–500 р.ст. ери як пояснення й теологічно-філософічні інтерпретації Вед. Вони говорять про мораль, містику й об'явлення та взагалі про практику й поглиблення Веданти, що має дещо більшу вартість для людського інтелекту, як голий забобон і магія. Веди писані віршом, а Брамана й Упанішади прозою. Упанішади трактують систему Йоги в деталях, підчеркуючи її терапевтичну або оздоровлюючу вартість. В Упанішадах нема вже ритуальних текстів, як у Браманах. Більше роздумувань про єднання з Брамкою та небом. Думки про те, що з води вийшли перші ядра життя згідні навіть із сучасною наукою. Також говориться про еволюцію існуючого від неіснуючого. Думки, однак, тих, що писали, пливають хаотично й нескоординовано.

Санскритський період реформованої мови починається в 500 р.ст. ери. Він дає вже світську літературу з моралізуючим духом і збагачену народним фольклором. Цей вік аж до нової ери називають теж „епічним віком“, бо він дав дві великі мітично-лицарські епопеї — Рамаяну й Магабгарату. Рамаяна написана перед Магабгаратю. В ній виступає національний герой як моральний ідеал народу. Є це Рама, який вбиває демонів і гігантів, що вкрали його дружину Сіту. Тема подібна в Гомера, де Троянці вкрали Олену, жінку Менелая і через те Греки йдуть війною на Трою. Рамаяна дуже популярна в Індії. Магабгарата — це гігантська епопея, яку не кожний всилі прочитати. Вона 3 разів більша, як Одиссея та Іліяда разом. В ній легенди, війни, філософія, релігія, закони, історія, фольклор і поезія, все разом перемішане. До Магабгарати, як закінчення, додано поему Бхагават-Гіта, або „Пісня Благословенного“, героїчно-моралізаторського змісту. В ній Кришна виступає як особистий Спаситель.

Книги Сутра, які теж появились після 500 р.ст. ери в санскриті, є практичні ритуали й приписи для щоденного вжитку, як сімейне життя, вінчання, похорони, різні звичаї й закони. Пурана — це епічні твори, яких є 18, пов'язані з Магабгаратю та космогонією. Разом з Магабгаратю творять цілу бібліотеку про богів, святців, героїв, молитви, фестивалі, легенди й байки з моральним змістом. Стара буддійська література була написана мовою палі й маґада. Крім Тріпітаки, яка є святою книгою буддистів, знана є Дгамападда, яка є збіркою буддійських афоризмів і приказок. Історія про Варлаама та Йоасафа,

двох буддійських аскетів, переложена на різні мови. І. Франко за студію на цю тему одержав у Відні докторат. Скарби буддійської літератури знищила навала ісламу, не жаліючи й Вендати. Також писання вчителя Мані були безпощадно нищені. На близькому Сході їх нищило християнство.

Індійська література нової доби дала багатство теологів, філософів і декілька сотень поетів у санскриті й народними мовами, які остаточно перемогли. В Індії положина мов арійського походження, інші — це тибето-китайські й дравідські мови, або перемішані з різних джерел і сторін. Не є це вже наша тема, але варто згадати визначного драматурга Калідаса, якого драми й сьогодні ставлять. Калідас жив у 4 ст. Визначний поет Тульсі Дас у 16 ст. написав Панчатантру, збірку казок, які стали популярними в усьому світі й навіть на нашого байкаря Глібова вплинули. До містичної й космогонічної філософії Індії часто звертаються мислителі всього світу.

7. І Р А Н

Зачинниками історії в Азії були Арійці, або як археологія привикла їх називати — Індо-Європейці. В сторону Азії, на схід і на південний схід почалась еміграція з земель України в 3.000 р. ст. ери. Північний Кавказ, Анатолія та Туркестан були найближчими, а звідти подались до Індії та до Ірану. Е. Джеймс в „Історії Релігій“ пише: „Арійці звійшли до Азії та поділились на дві частини. Одна пішла до північно-західної Індії, а друга до західної Азії. Від них відлучилась третя група, яка поселилась на постійно в Ірані, даючи йому ім'я Айріяна“. Ті, що поселились в Ірані та в північній Індії, називали себе Арійцями й були горді на своє походження та свою вищість над тими, кого в новій Батьківщині прийшлося їм завойовувати. В південному Ірані жили Еляміти, подібні до індійських друїдів, які колись воювали з Сумерією. З ними теж прийшлося воювати Арійцям.

Два найбільші скитські племена Меди й Парти жили якийсь час в Тохарії, між ріками Амур-Дар'я та Сир-Дар'я, а звідти подались на південь. Від Партів пішла пізніша назва Перси й Фарси. Спершу Меди й Парти збудували собі окремі держави, але згодом злились в одну велику імперію за династії Ахеменідів. Слово „Меди“ зв'язане з міддю, яку добували в околицях Кавказу. Біблія називає Медів „Медаями“. Іранська свята книга Зенд-Авеста називає край, з якого вони прийшли, расм. З-над Дніпра й Волги привезли вони вози, коней, зброю й закони правильного життя. Прийшли вони до Ірану в 9 віці ст. ери й побудували столицю Екбатана, з мурами довкруги, як сонце, бо культ сонця принесли зі собою. Були постійними союзниками Скитів і Кімерійців у боях з Ассірією та з Елямом. Документів не знайдено, але про них говориться в анналах сірійського царя Шалманазара 859 — 23.

Парти теж були скитським народом, який в 2-му віці ст. ери мав велику імперію від Китаю по Месопотамію, зі столицею в Пурушапур, сьогоднішній Пешавар, в провінції Хорусан. Про них згадується в Діяннях Апостолів 2.9. Їхнє царство називали теж Кушан. На північний захід від них було постало арійське королівство Урарту. Це сьогоднішні Вірмени й Курди. Були це племена тракійські, які через Босфор прийшли з-над Дунаю. Вони теж були влучені великим Киром в іранську державу. Держава по вірменськи „гарої“, що нагадує Аріїв. Алянське плем'я з-над Каспія, також скитського походження, влилось в іранський

казан. Тільки частина Алянів, бо більшість із них злилась із Антами над Дніпром, щоб дати підстави майбутній Русі. Тохарія була тим посереднім звеном, де переплітались і перемішувались різні племена арійсько-скитські. Сьогодні там ще залишилися Таджики, які говорять партсько-іранським діалектом.

Арійці в Ірані, подібно як і в Індії, прийшли туди як воїни та вважали себе вищою клясою. Вони завели порядок, побудували міста, в яких цвіла торгівля й мистецтво. Будують теж дороги, якими в майбутньому будуть переходити великі армії Кира, Дарія та македонця Олександра. З месопотамською цивілізацією нав'язано контакти, але Месопотамію пізніше завойовано. Релігійний лібералізм Ірану, культ сонця й боротьби добра зі злом у науці Заратустри були вищі від вавилонсько-асірійського деспотизму й фанатизму. Саме тоді, коли розлетілась імперія Гіттиїв в Анатолії, в 12 віці ст. ери, почали все більше напливати арійські племена до Ірану. Меди мали столицю в Екбатані, а Парти в Сузі. Вони мусіли боронити свої вольності перед наїздами арамейських племен з Ассірії. І це заставило їх об'єднатись. Вславився тоді король Медів Ксіаксарес. Але об'єднав їх остаточно Кир 640-15 ст. ери, по іранськи Куруш, що означає „Гарячий як сонце”. Ім'я це нагадує бога Хорса з України. В боротьбі з Ассірією допомагали Скити.

Велику імперію збудував Кир II 558-28 ст. ери, зі столицею в Пасаргаде. Він здобув Вавилон і Мідію та звільнив Жидів з вавилонського полону, надіючись при їхній допомозі панувати над Палестиною. Побудував місто Мараканда, сьогодні Самарканд. Його імперія сягала від Єгипту по Індію. Останній король Вавилону, взятий Киром до неволі, Набонід закінчив історію грізного Вавилону. Романтичний Кир був найбільшим лицарем і мрійником перед Олександром Македонським. Був толерантним і шляхетним і вмів об'єднати багато народів. Але в бою зі Скитами, які не визнавали його зверхності, згинув. Його син Камбіз завоював Єгипет, навіть пробував завойовувати фенікійську Картагену. Це була друга велика перемога Аріянізму після Індії. Ще більшою імперія стала за Дарія 520-485 р. ст. ери, який зложив нову столицю в Персеполіс і там побудував собі величаву палату. По іранськи він називався Дараяваш. Дарій будує флоту й безуспішно пробує завойовувати Грецію та Скитію. І тут і там завнав жаклиивої поразки, про що так мальовничо розказує Геродот.

Але в самому Ірані був спокій і порядок. Самі Перси не платили податку й 10.000 „безсмертних” воїнів на конях пильнували Дарія та його двір. З Нілю він побудував канал до Червоного Моря та завойовував міста на егейських побережжях. Полювання відбував Дарій в замкненому лісопарку, подібно як сьогодні боньшевицькі вельможі в Україні. Про це розказує Коляска в „Два роки в Україні”. Дарій був гордий на те, що він Арієць. В 1835 р. Равлісон відчитав напис Дарія на скелі в Бегістуні: „Я є Фарс, син Фарса, Арієць, арійського роду.” Напис був у 3-х мовах: Староіранській, або Партській, Елямітській та Вавилонській. Відчитання напису на скелі в Бегістуні мало таке ж велике значення для археології, як знайдений Шамполіоном у Єгипті камінь з письмом у трьох мовах. Бо він допоміг відчитати старинні документи.

Кампанію проти Греції продовжував Ксеркс 485-65 і Артаксеркс 465-24. Кампанія закінчилась повною поразкою, бо молада грецька цивілізація у спільці зі Скитами динамічно виростала на силі. Олександр Македонський побив Дарія III 335-30 й окупував усю імперію. Дарій згинув з руки власного слуги. Великий завойовник Олександр дійшов аж до Індії та по дорозі

заложив 30 міст, назвавши їх своїм іменем. Але вмер на лихоманку, а його велику імперію поділили поміж себе його генерали.

В 2-му віці ст. ери Парти знову збудували доволі велику державу від ріки Інд по Евфрат і по Каспій. Столицею була Ніса, біля Ашкабаду, а за великого Мітрідата в Ктезифоні. Держава Партів була дуже гелленізована, бо нащадки Олександра залишили сильні грецькі впливи. Від Скитів і Медів Парти перейняли воєнну кінноту та опанцирені вози, які викликали пострах ворога. Зі Скитами були Парти в дружбі, але зі Сассанідами на півдні воювали. Ардашір, основоположник династії Сассанідів, визволився з-під Партів, але новий ворог підійшов під партську державу — це були Римляни. Війна з Римлянами закінчилась тим, що римський імператор Август визначив спільну з Партами границю на Евфраті в 30 р. ст. ери. Тимчасом Доміціян завойовував Вірменію, а Траян на короткий час, навіть, завойовував державу Партів. Вони вплились в Іран Сассанідів, з яких найславнішим був Хосро 531-79. Модерна іранська держава спирається на традиції Партів, а мешканці в більшості називають себе «фарсі», не враховуючи меншин.

Стара перська мова — це мова Партів, Медів і Скитів. Вона близька до санскриту й тою мовою клиновим письмом була написана з початку нової ери свята книга Авеста, яка в переданнях була значно ранше. Мати в мові Авести «матар», як і в санскриті, стояти в мові Авести «ста», як і в санскриті й багато інших слів, які рівночасно подібні до українських слів. В Авесті дану означає «ріка», що нагадує Дон, Дунай та Данапріс або Дніпро. Модерна перська мова дещо відмінна. Коментарі до Авести називаються Зенд і теж написані мовою Партів. Подібною мовою говорять сьогодні Курди, Белуджі, Афгани, Пушту, Ягнابی й Осетини. Іран нової ери дав визначних поетів Гафіза, Сааді, Фірдуссі й науковця-математика й поета заодно Омар Хаяма. Перська архітектура й література мали великий вплив на іслам.

Коли ж говорити про релігію Ірану, то вона попри принесену до Ірану індо-європейську мітологію головно концентрується на особі Заратустри. Коли жив Заратустра, Мед по походженні, точно невідомо, але правдоподібно при кінці 6-го віку ст. ери. Його наука це явище специфічне й незалежне в індо-європейському світі, бо він учив про боротьбу добра зі злом. Його наука мала великий вплив на християнство, гностиків, маніхейців і на весь доколшній світ. Визнавці його найвищої як на ті часи етики не були ідолопоклонниками, а визнавали моральну філософію життя, записану цілі століття після смерти вчителя в книгу Авеста. Це був монотеїзм, відокремлений від політики, який мав інтелектуально-арійський характер, такий неподібний до жидівської ексклюзивності. Релігія Заратустри це друга з черги велика релігія побіч буддизму, створена Арієм.

Агура-Мазда, батько небесний, бог мудрости, закону й космічного порядку, борює Агримана, злу силу. Народжений Агура-Мазда й Агриман від найстаршого бога Зурвана, втілення безконечного часу. А Мітра, бог сонця й героїзму, це син божий, звідки й християнство перейняло «сина божого». Також загальне воскресіння, останній суд і рай перейняло християнство від Заратустри. Мітра був більш поширений, як сам Агура-Мазда, подібно як у християн Христос-Спаситель. Офіційно заводить релігію Заратустри Дарій, бо в Ірані були ще й інші культу й вірування. Послідовниками Заратустри були Маздак і Гуамата, які вважали себе «спасителями». Вони були за соціальну справедливість і проти політеїзму. Також Мані, дуже популярний на Сході в часах

початку християнізму, був під впливом Заратустри. Всі три покінчили трагічно, бо були замордовані. Добрий приклад до наслідування для замордованого Ісуса. Сам же Заратустра, або Зароастер, залишився легендарною постаттю, бо історичних даних про нього немає. Решта заратустриян, щось біля 130.000, високо моральних і динамічних людей, живе сьогодні в Індії, кругом Бомбею, куди були змушені втікти перед фанатичним ісламом.

8. З А К А В К А З З Я

Численні розкопки Німців, Французів, Англіїців, Американців і Турків у Анатолії та в північному Кавказі відкрили незнаний світ і розгорнули історію на цілі тисячеліття взад. Т.Зв. „урожайний півмісяць“ від Єгипту по Сумерію в самому центрі ожив і залюднився. Знайдено, навіть, сліди палеолітичної людини. А при кінці неоліту, в 3-му тисячелітті ст. ери, були вже там села з хліборобством, з випасом овець, а навіть невеликі міста, як Біблос, Рас Шамра, Мерсін, Гассуна та Троя. Ославлена Гомером Троя I одержала дату 2.900 р. ст. ери, бо Трой було аж 9, одна по одній. А Гомерова Троя було 6-та. Ще в 3-му тисячелітті ст. ери з південно-східної Європи помандрували туди різні племена індо-європейські, обійшовши Кавказ попри Каспій, або перебравшись через Босфор із Балкану. Вони змішались з місцевими людьми і принесли зі собою металеву зброю, коня й віз. Будучи сильнішими, запанували над автохтонами як військова аристократія. Номади стали осілими й скоро розбагатіли, будучи поміж єгипетською та месопотамською цивілізацією та Єгійським Морем, що сприяло торгівлі та виміні думок. Від існуючих цивілізацій вони прийняли грамоту й маючи кращу зброю почали усунювати їх. С. Москати в „Культури Старого Сходу“ пише: „Іх масивна поява в східній історії є пов'язана з рухом Індо-Європейських народів“. Вони збудували в тому просторі ряд володінь і держав, а наймогутнішою була держава Гіттітів, або Гетів.

Племена розрослись у народи, а то й імперії. Деякі з них, як Гиксози, панували над Єгиптом, або як Кассити над Вавилоном. Інші творили маленькі державки довкруги одного міста, як н. пр. Троя, або Угаріт. Вся ця мозаїка в 2.000 р. ст. ери належала до великої гіттітської імперії, або була від неї залежна, включно з Палестиною. Побіч Гіттітів, найчисленніших і найславніших, були ще Вірмени, Курди, Осетини, Тати, Таліші, Адигейці, Іберійці, Лідійці, Скити, Сармати, Мітанці, Кассити, Гиксози, Кімерійці, Фригійці, Гурії, Лувійці, Палавійці, Галати, Тирренці, Карійці, Ліційці, Роси, Рути, Сарди, Троянці, Таври, Траки, Ахайці, Міноанці, а в Палестині побіч інших Аморіти й Філістини, або Целазги.

Почнімо наш огляд від Гіттітів, бо вони побудували велику імперію в Малій Азії, від якої безпосередньо, або посередньо були залежні майже всі народи того краю, включно з Сірією, Палестиною й північним Кавказом. Час до часу вони окупували Вавилон та Ніневу в Месопотамії. Гіттіти прийшли в Анатолію, обійшовши Кавказ вже в 3-му тисячелітті ст. ери, бо аннали гіттітських королів говорять, що Троя II була збурена Гіттітами в 2.300 р. ст. ери. Але гіттітська імперія почала міцніти аж в 18 віці ст. ери. Про це говорять руїни їхньої столиці Гатта, або Гаттуса, що нагадує наше „хата“. Біблія та єгипетські тексти називають їх „Хети“. Ассирійські тексти говорять про Сірію, як про „край Гіттітів“. А Гомер називав їх „кетейкою“. Аж до розкопок 20-го віку Європа про них майже нічого не знала.

Мидівський археолог І. Анаті в книжці „Палестина перед Мидами“, після розкопання гіттійської могили біля Єрусалему, пише про них, що вони мали коня, вози, залізну зброю, збанок, кашу, а на посудах трипільський орнамент. Обличчя Гіттійців, зображені на різьбах, — арійсько-українські, голови голені з чубами, як у Запорожців. Також у північному Ірані, в місті Суза, викопано рельєфи скитсько-гіттійських воїнів з чубами. Дослідник старовини Б. Грозни розказує, що слово козак походить від гіттійського „каз“, що знову ж походить від „Каспія“ та „Кавказу“.

Кносос на Креті й грецька цивілізація були тільки продовженням того, що почали Гіттійці, які створили базу. Їхні золоті, срібні, мідяні й залізні вироби, посуд, зброя, гроші, печатки, ножі ще не були такі досконалі, як пізніше грецькі, але вони вже мали багатство уяги й живучости. Іран теж багато чого перейняв від Гіттійців. Подібно як Скити вони любувались зображуванні звірів. Їхня найбільша сила було залізо, яке вони добували на Кавказі й Україні. Залізом та іншими металами вони торгували з Єгиптом і Вавилоном. Залізну зброю, як дорогоцінний подарунок, посилали фараонам. Для торгівлі потрібні були гроші, які в них були золоті й срібні „шекелі“. Відношення цінности металів було таке: Срібло — один шекел, золото — 8, залізо — 40. За торгівлю відповідав окремий державний уряд, своєрідна торговельна палата.

Суспільство ділилось на селян, ремісників, військо й торгашів. Найсильнішим було військо зі своєю кіннотою та двоколісними воєнними возами, чого в Єгипті й Вавилоні не було. Рекрутів посилали з сусідніх королівств вчитися їздити на колісницях. Військо мало теж тарасі, або довбні до розбивання мурів. Воно славилось воєнною стратегією та тактикою, створюючи паніку у ворога вже своєю появою. Камня в Анатолії було доволі, тому міста будували укріплені мурами, а в містах величаві святині, хоч населення було просте, безпросвітне, але практичне. Король не був богом, як у Єгипті, Сумерії та Вавилоні й королі спаливали, що було новим на Близькому Сході. Поховання були в кам'яних могилах, за прикладом Траків, які називали круглу могилу „діжа“, як українське діжка. Такі поховання були теж у Молдавії та в Болгарії, звідки походили Траки. Селянство було багате, мало худобу, сади, виноградники, зерно й срібні гроші. Ремісники скупчувались у містах.

Високи гіттійської цивілізації на довкілля були доволі великі, особливо кругом Єгейського Моря. Троянська, Кретинська й Мікенська культури були присвячені з Гіттійською. Руїни в Богазкой — колишньої столиці Гатта, королівська палата в Хорсабаді, розкопки в Малатії та Алаї Гуюк виявили велике багатство камінних руїн, пам'ятників королів, святинь та воїнів. В Каратеппе розкрито палату зі львами й гієрогліфами, сцени з морського бою та полювання. В Сак'єгезу розкопано палату з постаттю короля та зі сфінксами. В Тел Тайнат льви, колумни й різьби. В Сміліції король Гаттусіла та його жінка приносять жертву богам. В Маріса 30-футова сидяча богиня-мати, в Ефлатун вівтар богові сонця. По всій країні багато камінних пам'яток. Дому будовано на камінних фундаментах з цегляними стінами. Дому часто поверхові в містах, окрема кухня, записані таблички й фігурки богів з булавою в руці.

Пристаючи з різними народами мова Гіттійців дуже змінилася від тої, яку вони принесли з Батьківщини. Але це завжди та сама мова, що була в Україні, Тохарії, Індії та на Єгейському Морі.

Письмо було в них подвійне: гієрогліфічне й клинове, може тому, що з Єгиптом і з Месопотамією треба було вживати різного письма. Крета навчилася від Гіттитів вживати глиняні таблички до писання. В Рас Шамра, Сірія, знайдено словник у 4-х мовах: гіттитській, акадійській, арамейській та єгипетській. В Кара Тепе і в Тель Амарна знайдено дромовні таблички, в гіттитській та акадійській мові. Такі цінні знахідки стали ключем до відчитання багатьох старинних документів. Королівські архіви в столиці Гатта, розкопані 1906 р., мали 10.000 глиняних табличок із кореспонденцією королів, поемами, мітами, історичними подіями, торговельними договорами та іншими урядовими документами в 8 мовах. Були там теж закони й адміністративні приписи. В табличках тих Німець Вінклер знайшов теж згадку про героїв Гомера й популярного сумерійського Гільгамеша.

Фрагменти анналів короля Гаттусіла говорять про великий політичний розум, почуття справедливості й любов богині-матері. Саме ім'я Гаттусіла нагадує наше „хата" й „сила". Політичний договір з Єгиптом 14 в.ст. ери мусів мати великий вплив на Єврей, які склали пізніше зовсім подібний біблійний Декалог. Таблички з архіву Гатти були записані клиновим письмом, яке було в ужитку на Близькому Сході. Також таблички знайдені в Кюль Тепе й Алішар. В Гама й Алеппо, Сірія, таке письмо знайдено на камнях. На табличках були теж записані публічні суди й реалізація на практиці законодавства, подібного до вавилонського Гамурабі. З документів видно, що гіттитська аристократія засвоїла собі всі досягнення цивілізації й науки у Вавилоні та Єгипті.

Порівнюючи гіттитську мову з сучасною українською, знайдемо багато подібного, хоч ділить ті дві мови 4.000 років. Саме слово Гіттити мабуть походить від слова „іти". Мати - му, сотня еатем, хата-гатта, пиття - пітой, дати - дати, їжа-їєжа, діло-да, тато-атташ, вода-ватар, ложка-лапа, співати-гурліти, три-тера, п'ять - панча, сім - сатта, вернути - вертуна, Перун - Варуна, Кості - гастаї. Глибші мовні студії знайшли б більше схожості не тільки з українською, але й з іншими індо-європейськими мовами. Найбільше праці для розгадки таємниць Гіттитів завдали собі Німці. Грозни навіть склали гіттитську граматику в 1915 р. А Й. Фрідріх склали гіттитський словник 1952 р. Гієрогліфи відчитали Англійці.

Гіттитська імперія до деякої міри сконсолідувала країну в одне велике ціле, дарма що народів було там багато. Старе королівство було від 1740 р.ст. ери до 1400, а імперія від 1.400 до 1220 р.ст. ери. Потім імперія розвалилась, але нове королівство постало в 1.000 р., щоб остаточно впасти жертвою Ассірійців 717р.ст. ери. Всіх королів було 29. Стара столиця була Куссара, потім Гатта. Найстаршим королем був Аніта, потім Пічара, потім Лябарна I. Знайдено напис на пам'ятнику Лябарні: „Моря були його границями". Лябарна II вибрав собі на столицю Гатту, а Гаттусіла укріпив її та розбудував. Король Мурсіла I 1.620-590 завойовував Сірію та Вавилон, а його наслідник Гантіліс бився з рідними Гуріями. Король Тудалія розбудував святий заповідник Язілі Гая, подібно як це робили наші предки в Україні. Там було хрустальне джерело, дерева, квітники й цілий пантеон гіттитських богів, окружених багатством гіттитської скульптури й архітектури. Останнім королем старого королівства був Телепін.

Другою столицею імперії стало місто Карчеміш, між Моссулем та Алеппом. Назва нагадує наше слово „коршма".

Король Намба воював успішно з аккадійським королем Нарам-сіном. Очевидно всі ці відомості не є комплетними, бо такою є археологія. Великий король Супілюліяма панував 1380 - 1346 ст. ери. Його називали "наше сонце". Він закріпив за собою зна-ний егейський порт Угаріт і васальство над Сірією та Палестиною. Був він великим завойовником і підчинив собі зворохоблених Мітанців. В його свитині рогаті демони держать сонце на рогах. Коли вдова фараона Іхнатона просила його, щоб післав їй сина за чоловіка та взамін обіцяла вічний союз, Супілюліяма послав сина до Єгипту. Але весілля не відбулось, бо принца замордували жерці. Вибухає війна, яка закінчилась перемогою Гіттитів. Супілюліяма будує нові укріплення й святині, а поза містом некрополь для похоронів.

Королі були виборні, а радше затверджені радою старших, подібно як у Скитів, або в інших індо-європейських народів того часу. Гаттусіла III був дуже людяний і справедливий. В його анналах написано: "Ніколи не зробив поганого людського проступку". Він відбиває наступ нахабного Рамзеса II і змушує його підписати капітуляцію 1284 р. ст. ери. Рамзес бере гіттитську княжну за жінку. Але імперія Гіттитів хилиться до упадку ізза внутрішніх суперечок різних народів і племен. Війна з Фригійцями, Гуріями й Вірменами до решти розхитує імперію. До того з півночі приходять воювальні Кімерійці, яким виперли з Кубані і з-над Каспія Скити й Сармати. З хаосу користає ассірійський король Тіглат Пілезер і побідними наїздами бере Гатту та Карчеміш 717 р. ст. ери.

Коли ж говорити про зв'язки з іншими країнами й цивілізаціями, або з місцевими королівствами й містами, то вони були дуже широкі під кожним оглядом, торговельні, політичні й культурні. Єгипетські листи з Тель-Амарна згадують часто Гіттитів і Мітанців, але тісніші зв'язки були з Месопотамією. Ассірійські хроніки говорять про Сірію та Анатолію як про "Краї Гатті". Угаріт, перший міжнародний порт в історії, був під володінням Гіттитів. Угаріт мав автономію та власну династію і був теж у тісній співпраці з Мікенами та Троєю. Мікени були в руках Ахайців і про них говорять аннали Мурсілі II. Гомер говорить про "данаой" від гіттитського міста Атанія, сьогодні Адана. Державницька система була на загал федералістична, з дрібними королівствами, містами, провінціями, протекторатами й васаліями. Договори були на табличках із глини й металю, а міжнародні договори на золотих табличках. Міжнародні торговельні дороги вели від іранської Сузи до Сардіс, столиці Лідії, і від Чорного моря до Єгипту.

Палестина, на окраїнах імперії, як граничний край поміж Єгиптом і Гіттитами, була сірою провінцією. Сірію й Палестину Гіттити трактували як васалів. Филистини, або Пелазги по грецьки, вигнані дорійцями з Греції, селяться в Палестині, даючи їй назву. Вони принесли з собою залізо, щити й мечі. Від них перейняли Жиди воєнне ремесло, яке вжили проти самих же таких Филистин, завойовавши їх під проводом і наказом свого Ягве. Є підозра, що й саме ім'я Ягве Жиди взяли від гіттитського Яви, бо Гіттити були в Палестині багато ранше Жидів. Від Гіттитів Жиди навчилися землеробства. Про Гіттитів можна знайти в Біблії, Генеза 36.1-3, 26.34, 13.29, Йосуа 1.2-4, 2, Королі 7.6-7 і 2 Хроніка 1.17. Там говориться про гіттитських королів і про сірійську армію, яка втікала перед Гіттитами. Єзекііл 16.45 пише: "Твоя мати з Гіттитів, твій батько Аморит". Мати Соломона й жінка Давида Бетшеба була Гіттиткою. Соломон мав багато гіттитських жінок і генералами його війська були Гіттити.

Торгівля в Палестині була в руках Фенікійців із Гази, Тіру й Біблосу, під контролею Гіттитів.

В цьому великому муравейнику народів усі були Індо-Європейцями, за винятком Фенікійців, Канаанців і Жидів, які були Семітами. Про важніших із них мусимо згадати. Кавказ це мозаїка дрібних народів навіть сьогодні. Деяких із них Сталін виселив до Казахстану й Сибіру. Знані є Осетини, Черкеси, Адигейці, Тати, Таліші, Пушту, Курди й Вірмени. Грузини до індо-європейської сім'ї не належать. Осетини це нащадки Алянів з України, які втекли в гори перед Гунами й Аvaraми. Разом із Персами, Курдами й Пушту вони творили колись одну спільноту. Іберія зі столицею в Армазі була легендарною Кольхидою, бо звідти Гіттити, Скити й Греки черпали дорогоцінний металевий залізо. Вірмени походять від Фригійців. В сіру давнину, вже десь у 3-му тисячелітті ст. ери поселились вони на північному Кавказі та в Азербайджані. Вони мали власне королівство зі столицею в Гарні і в Двіні. Викопано руїни королівської палати, оборонні мури й святиню. Також бронзові та залізні вироби та недекорований посуд. В 2-му тисячелітті ст. ери Вірменія була тісно пов'язана з гіттитською державою. В 1-му віці ст. ери Вірмени були дуже сильні й воювали з Римом. Вірменію завойовувала Візантія, потім Араби й Турки. Це дуже хоробрий нарід. У першій світовій війні Турки вимордували пів мільйона Вірменів, а один мільйон вигнали в пустелю.

В сусідстві Вірменії, в сьогоднішньому Курдистані, на озері Ван було в 9-6 в. ст. ери невелике, але дуже динамічне, королівство Урарту зі столицею Туруша. Була це камінна кріпость, яку не раз пробували безуспішно здобувати Арамейці з Месопотамії. Нова подібна до Гіттитів, Мітанців, Касситів. Над озером викопано бронзові щити, шоломи, воєнні вози й кості коней з дорогою упряжжю. Також таблички з клиноним письмом короля Руса. Слово "РУС" обіймало всіх Індо-Європейців на Близькому Сході, як це знайдено на єгипетських гієрогліфах, де вся північ була названа "Та Рус", або земля Русів. Урарту було часто в союзі з Вірменами й Фригійцями, які були рідними братами Вірменів. Король Руса I панував 783-714 р. ст. ери. Акрополь у столиці з королівською палатою називався Русагіна. В сьогоднішньому Каратепе відкопано палату й святиню, багаті меблі й незнані фігури зі слонової кості. Урарту зруйнував король Медів Сіаксарес 585 р. Вони покликали на поміч Лідійців, але всеодно раз на завжди провалились у небуття.

Фригійці споріднені з Вірменами, Урарту й Траками. Їхня столиця була Гордіум, де стояв пам'ятник короля Мідаса. Він був дуже багатий і легенда говорила, що все, до чого Мідас доткнувся переходило в золото. Навіть пісок у річці, де купався Мідас, ставав золотом. Другою столицею Фригійців була Ансира. Синоп над Чорним Морем був фригійським торговельним містом і портом. Їхня мова була така сама, як Пелазгів, які колись жили в Греції. В часі Гомерової Іліади вони були сусідами Трої. Славилась своєю музикальністю й були під впливами гіттитської культури. Для померших насипали великі кургани, як і в Україні. Дорогі предмети в гробах говорили, що Фригійці були багаті. Посуд був весело розмальований різними кольорами. Письмо те саме, що в Греків. Вони прийшли з Македонії, звідки принесли культ богині-матері, яку називали Кибеле. Була це рівночасно богиня любові й урожаю. Атис був богом сонця і Спасителем. За ним плакала осінню Кибеле, коли він вмирав і раділа весною, коли він воскресав. Кибеле адоптували пізніше теж у Греції і в Римі, де всі боги мали вільний доступ.

Фригійці дуже причинились до упадку гітійської імперії. Вони навіть заатакували Ассірію. В свою чергу Фригія впала під ударами Кімерійців 695 р., які прийшли з-над Каспія.

Батьківщиною Траків був край між Дунаєм і Карпатами, приблизно сьогодняшня Румунія. В південній Україні вони посунулись в свій час аж до Дону, звідки вернулись назад над Дунай та Балкан. І. 300 р. ст. ери Іллірійці з-над Адриатику виперли їх і Фригійців до Анатолії. Греки називали їх "тиргеніянс" і "турсі", а вони називали себе "Русі" і "Расени". З Анатолії їх виперли до Греції, а звідти вони перебрались до Італії та поклали підвалини під Римську імперію, в якій латинізувались. Як не дивно, Римляни пізніше їхню пергісну Батьківщину теж латинізували й вона стала Румунією, забувши за своїх предків. Такими ж бездержавними в Анатолії, як і Траки, були Галати, які в 3-му віці ст. ери поселились кругом сьогодняшньої Анкари. Були це Кельти, або Галійці, як їх Римляни називали. Віддам Кельтів замандрував аж до Анатолії, щоби врешті стати римською колонією, як і вся Анатолія.

Троянці часів Гомера були Ахайцями. Це ті самі, які в 13 віці ст. ери прийшли з півночі й збудували прекрасну мікенську культуру на грецькому материку. Їх виперли Дорійці, які знищили Мікени, а Ахайці перебравшись до Малої Азії здобули Трою, яка невідомо в чиїх була руках. На Трою часто нападали ізза її багатства. Вона розбагатіла на морській торгівлі. Німець Шліман відкрив Трою з великим золотим скарбом, навіть не знаючи, котра це з черги Троя, бо Трой одна на одній було 9, а дехто каже аж 11. Менелай із Гомерової Іліади був королем Мікен і йому Троянці вкрали жінку Олену, яка була красавицею. Через те й була війна й облога Трой Мікенцями. Л. Спарт де Камп у книжці "Давні Руїни", коли говорить про Троянців і суміжні народи, пише: "Ця група людей, вийшовши з центру рівнин східної Європи, розійшлась в усіх напрямках, аж вони рознесли індо-європейську мову від Португалії до Індії. Кінь, якого ті люди перші освоїли, дав Арійцям велику, хоч і тимчасову, перевагу у війні. Навіть могутня вавилонська імперія впала перед ними". Тут автор мав на думці Касситів, про яких теж депо скажемо.

Про Кімерійців Геродот розказує, що вони жили в південній Україні, на схід від Дністра. Їх виштовхнули звідти Скити й вони подались попри Каспій до Малої Азії, десть біля 800 р. ст. ери. В Загрос вони получились з Медами проти Скитів, але Скити були сильніші. Тоді вони наїхали на Фригію й Лідію й там поселились. Про Кімерійців знаємо дуже мало. Кімерійців, або Кімерів, звали теж Гомерами. Правдоподібно від них походить Гомер, який назавжди залишився неловимою особою. Так же мало знаємо і про Лідійців, про яких згадує Геродот.

Столицею Лідійців було місто Сардіс, де вони адоптували фригійську культуру. Вони мали свої власні гроші й займались торгівлею. Грецький переказ говорить про останнього короля Лідії багатого Крезуса 570-46 ст. ери, який посилав багаті подарунки до дельфійської пророкиці. Королівство лідійське було міцне в 7-6 ст. ст. ери. Після упадку Ніневи Меди поділили Анатолію на дві території, своїх і лідійських впливів. Міжнародний порт Угаріт був у руках Аморитів, які жили над Єгейським Морем і в Палестині. Угаріт це старинне місто, яке до приходу Аморитів існувало як оселя вже в 4-му тисячелітті ст. ери. В ньому поселилось теж багато Філістинів, випертих Ахайцями з Греції. Разом із Аморитами Філістини в більшості перейшли на постійне поселення до Палестини, яка була

під зверхністю Гіттітів, а потім юдейських короліків, як васалів Гіттітів. Рештки Філістинів і Аморітів це сьогодні Друзи.

Не згадуючи зовсім про малі етнічні групи Індо-Європейців на Близькому Сході, про які крім назви нічого не знаємо, багато натомість знаємо про Гиксосів. Вони майже два сторіччя володіли над Єгиптом, Палестиною й Сирією й були в дружніх відносинах з Гіттітами. Гиксози прийшли до Єгипту 1730 р. ст. ери за 14 династії фараонів і встановили власну династію 15-ту. Разом із Гиксосами прийшли до Єгипту частина Жидів, яких Гиксози забрали собі на службу. Столицею їхньою було місто Аваріс. Вони привезли зі собою металеву зброю, коней і вози, яких у Єгипті ніхто не бачив досі й побудували на Нілі велику флоту, привізнивши з Ливану дерево. Столиця їхня була оточена глибоким ровом і валом, а ворота мали дві високі вежі. У війні з Нубією навчили Єгиптян кращої військової техніки й методів оборони та нападу, а в цілій країні стали аристократією. Жерці ненавидили їх, бо були ж чужинцями.

Гиксози по єгипетські означає "володарі чужих країв", в єгипетській мові "гека хозе". Володарі Гиксосів у Єгипті називались: Салітіс, Апацнан, Апофіс, Іаннас, Асіс і Киян. Останнє ім'я збереглося у столиці нашої Батьківщини, збереглося навіки. 1560 р. ст. ери фараон Ахмосіс I за намовою жерців, які тайком вибрали його фараоном, зробив революцію й прогнав Гиксосів до Палестини. Після вигнання вони не заперестали своєї діяльності в Палестині й Сирії. Їхня культура лишила скрізь свої сліди. Вони збудували на горах Єрусалим і дали йому назву "Рус Сальмі", що означає поселення Русичів. В Єгипті говорили, що вони походять з "ТА РУС", або Руської Землі. Легендарний "Рус" у південних краях це був олень з України. Крім Єрусалиму Гиксози розбудували три кріпості в Палестині: Єрихон, Мегідо і Шехем. Фараон Тутмосіс II 1479 р. ст. ери облягав Мегідо 7 місяців і врешті зруйнував його. Єгипетська армія звела пагубний для Гиксосів бій біля Кадеш, на ріці Оронтес в Сирії. В Палестині, в долині ріки Йордану, було місто Скитополіс, сьогодні Бет Шан. Біля Гази та Єрихону розкопано могили Гиксосів, разом з кіньми та зброєю. Такий у них був звичай. Сини Якова дістали землю від Гиксосів. В Єгипті була статуя володаря Кияна. Киян вирізьблений теж на сфінксі в Багдаді.

Королівство Мітані в 15 в. ст. ери на горішньому Євфраті й Тігрі було в союзі з Гаттою, з Угаріт і з Гуріями. Столиця Мітанців називалась Вассутані. Мітанські військові колісники були на службі гіттітських королів. Навіть з Єгиптянами були Мітанці в союзі. Тільки король Паратарна 1480 р. ст. ери воював з Єгиптом. Інші королі були Шавматар, Артатама, Шутарна й Туштрата. Фараон Тутмосіс IV вжився з дочкою Артатами, а Аменофіс III з дочкою Шутарни Нефертітою. Єгипетський бюст Нефертіти знаходиться в мюнхенському музеї.

Великий реформатор Єгипту Іхнатон був сином мітанської принцеси. Вона спонукала його перейти на культ сонця Атона. Звідси молодий фараон назвав себе Іхн-Атон, або "син сонця". Бог сонця в Мітанців називався Мітра, подібно як в Ірані. Король Туштрата завойовував Ніневу, подібно як Кассити Вавилон. Гіттітський король Супіліліяма 1372 р. прилучив Мітанців до своєї імперії, зліквідувавши династію королів мітанських. Печатка мітанська мала знак сонця, а визнавали вони Мітру, Варуну, Індру та інших скитських та іранських богів. З їхньої мови знаємо: Айка - один, терас - три, панча - п'ять, сатта - сім. Гурії, союзники Мітанців, жили в їхньому сусідстві зі столицею

в Тель Галяф на Евфраті. Про них знаємо дуже мало.

Це один добре знаний індо-європейський нарід, це Кассити, які жили в горах Загрос, в західному Ірані. Сьогодні там живуть Курди. Появились вони на грані 3 і 2 тисячеліття ст. ери з тими самими прикметами, що й інші індо-європейські народи. Коні, колісники, металева зброя, золоті прикраси, трипільський посуд. Знаний вавилонський король і законодавець Гамурабі воює з Касситами, але Кассити беруть Вавилон 1740 р. ст. ери й закладають власну династію, подібно як Гиксози в Єгипті. Касситський король Курігалцу укріплює Вавилон і будує нове місто Акар Куф недалеко Багдаду, сьогодні Каррук. Касситських коней називали Вавилонці „ослами з чужих країн“. Назагал касситські королі були толерантні й розумні. Вони співпрацювали з Медами та іншими Іранцями. На бронзових табличках знайдено богів Агура-Мазду й Агримана. Значить, наука Заратустри мала серед них впливи. Кассити з Вавилону завойовали Ассірію в 12 віці. В горах Загрос вони ще існували аж до нової доби.

Багато неясного в передісторії ще не розгадано, але археологія відкриває все нові речі. Одне видно безсумнівно, що не дивлячись на близькість цивілізації єгипетської та месо-потамської індо-європейська аристократія влила нового духу в примітивні семітські народи. Цивілізація Єгипту й Месопотамії без духових вартостей була засуджена на смерть. Дух Анатолії вибухнув вульканом грецького інтелекту, про що будемо писати окремо. Індо-Європейці в Малій Азії, хоч і самі відійшли з історії, але мали власну цивілізацію, письмо, мистецтво, законодавство, політичну організацію, державну адміністрацію й господарку. Гиксози пробували відчинити ворота в світ для замкненого в собі Єгипту, те саме робили Кассити у Вавилоні. В Анатолії було багатство заліза й міді й завдяки винахідливості мешканців ті метали розійшлись по всіх усядах для широкого вжитку. Анатолія мала пшеницю, вино, худобу, текстильні та інші вироби. Не дивлячись на мозаїку різних народів, між ними була співпраця й дух предківської віри єднав їх усіх.

Дослідники відчитали пісні, легенди, воєнні пригоди, релігійні традиції. Король вбиває гадюку, як символ зла. Є це те саме почування добра і зла, що в Ірані. Легенда звеличує лицарство, коли бджоли ізціляють вмираючого лицаря медом. Інші легенди розказують про боротьбу богів за першенство в небі. Є це вже початки антропоморфічного пантеону в Греції та в Римі. А наді все багатство поетичних сцен персоніфікованої природи, якими так вславілись наші предки в Україні. Те, до чого вертається сьогодні наука, одність з природою, було вже в сіру давнину в колісці Індо-Європейців. Того духа вони рознесли по всіх усядах. Писали на глині, на папірусах і на звірячих шкірах. Короткий нарис не може всього розказати. Патріархальний тип сім'ї був збережений всюди. Королі не були деспотами, ані богами, а спирались на раду старших, щоб розумно й обережно поступати, так як це говорить заповіт короля Гіттітів Гаттуші. Рада Старших вибирала королів та дораджувала їм. Цього не знайти в єгипетських чи вавилонських тиранів. Все ж таки позиція короля була сильна й часто він виступав як жрець бога сонця, або суддя на громадському суді.

Вони вірили в вищі сили природи, космосу й буття, чого виразником були арійські боги Мітра, Варуна, Індра та інші. Культ богоматері й бога сонця вони привезли з України.

Але наші розгублені в старих археологічних шпарталах науковці Пастернак і Щербаківський думають, що культ сонця прийшов до нас від Гіттиїв. Але культ сонця й богоматері був в Україні вже в палеоліті, 12.000 років ст. ери, пов'язаний з мізинською та межиріцькою культурою. Фігури гіттиєвських богів знайдено 4 метри високі, з львами, з мечем в одній руці та тризубом в другій. В справах віри, однак, малоазійські Індо-Європейці були толерантні. Вони вірили в посмертне життя й шанували предків. Кожне мале місто мало свою святиню, де відбувались різні обряди, головню пов'язані з порами року. Тіла померших спалювано й урочисто хоронено. Нові сили історії переформували світ. Сьогодні Анатолія турецька, в Сирії Араби, в Палестині Жиди. Закони Божої еволюції формують нову дійсність. Та голос археології не замовкне ніколи.

9. С К И Т И - С А Р М А Т И .

Перші сліди Скитів треба шукати десь біля 2.000 р. ст. ери, коли вони під різними назвами появились в Україні й на Близькому Сході. Так бодай пише Німець Пасарге в "Знання Народів". Він каже: "2.000 років ст. ери появились скитські їзди південно-східньої Європи". Це були перші їзди світу, яких в єгейському культурному світі називали Кентаврами, а жінок Амазонками. Кінь, освоєний в Україні, був ошоломлюючою появою й новиною. Північні береги Чорного Моря й обидва береги Дніпра були їхньою колискою, тих виходців трипільського середовища, яке швидко розрослося від Атлантику по Алтай. Після Гатти, Трої, Пелазгії, Єгипту, Вавилону, де вони довго панували, ті що вернулись на рідні землі поєднали свій досвід з рідними братами чорнозему й чарівної весни й позначились новими розселеннями Скитів, Сарматів, Кімерійців, Кельтів, Траків та інших. Про це навіть говорить В. Юнга "Латинсько-Англійський Словник"

Камінні Баби Керсонщини несуть на собі гіттиєвські гієрогліфи, як спомин пов'язання України зі славою індо-європейської Малої Азії старої ери. А олень на залізних щитах Скитів, викопаних у численних могилах України, як подає археолог Весоловський, говорить про мезолітичні й неолітичні корні скитського хову й традиції. Оленя на Сході, або "РУСА", знайдено теж в розкопках селищ Аляка Гуж, Туреччина. Скитська легенда каже: Боги з неба скинули золотий плуг і воєнну сокиру у стіп Колакса, сина першого легендарного короля Таргита. Колакс підняв подаровані речі й заложив націю невстрашимих борців, аристократів духу й завойовників світу. Трогус Помпеус пише: "Скити - це найстарший нарід світу". А Геродот, який побував у Ольбії, сьогодні Миколаїв, пише: "Один із найбільш захоплюючих народів, які коли-небудь ходили по землі".

Але про це новітній світ нічого не знав, не знає і ми наших рідних братів. С. Мінс у книжці: "Скити і Греки" пише: "Тільки щойно в останніх 200 роках Південна Росія остаточно додана до Європи". Про Скитів і їхні племінні розгалуження можна багато чого знайти в Пталомея, Галієна, Климентія з Александрії, Адамантия та в інших авторів на переломі ери. Жидівський пророк Єзекиїл писав, що "велика армія під проводом Гога суне зі степів північного краю". -38 і 39. А в Ірландії була легендарна богиня Магог, кінна вершниця зі скитського краю. Англійський літописець Від пише, що зі Скитії прийшли Пікти й Гелони й поселились у Шотландії. Кельти на Заході й Сармати на Сході зберегли скитську зброю і скитські мистецькі мотиви.

Ірландія, хоч і сильно англійована, зберігає досі кельтську мову, одну зі скитських мов. Кельтів у Франції Римляни називали Галлами, а від Галлів пішла назва Галичина. Індо-скитське королівство знане китайським авторам династій Чу і Хан. Автор С. Шефер у книжці „Давній Китай” розказує, що скитська Тохарія, сьогодні Фергана, була джерелом купівлі коней для Китаю. Кінь в Китаї був такою рідкістю, що коштував 300 фунтів золота. Один із імператорів династії Хан віддав дочку за скитського короля в заміну за 1.000 коней. Німець Міленгоф розказує, що Скити це автохтони, які бились із Масагетами біля Каспія. В Біблії Септуагінта місто Нісса в Палестині називається Скитополіс.

Знаний автор Г. Велс в „Короткій Історії Світу” показує карту імперії Дарія, де вся північ — „Скити”. Він каже, що Скити — це Аріїці. В іншого автора Т. Гловера „Старинний Світ”, карта Скитії на північ від Чорного моря. Тут треба сказати зразу, що Скити себе ніколи Скитами не називали. Їх так називали Греки й ця назва прийнялась, бо тодішній світ був геленізований. Скитів називали теж Саками й Сколотами. Були ще й інші назви, а серед них „Рус”. „Скитос” по грецьки означає білошкірий. А „скитале” по грецьки значить булава, або кий. Птоломей писав, що слово „Скит” рівнозначне з „біла людина”. Інші описували Скитів як „ясноволосях”, хоч були серед них і темноволосі. Назва Саксонія походить від „Сакасуна”, або „Сині Скити”. Сократ і Тукідид писали, що Скити — це найбільший та найсильніший нарід. Теж Гіпократ писав про їхні вози, коні, зброю. Він називав їх „сколотами”. Гезіод ще в 8 в. ст. ери згадує Скитів. Про них писали теж Страбон і Пліній. Але для цього потрібна більша студія.

Для Греків Скитія це був „Край Сходячого Сонця”, куди легендарні Аргонавти вибирались по золоте руно. Сліди Скитів знаходяться в Швейцарії, Франції, Англії, Данії, Німеччині, Балтійському морі, Литві, Польщі, Австрії, Угорщині, Югославії, Румунії Сибірі, Туркестані, Алтаї, Туреччині й Месопотамії. На півдні Балканів жили споріднені Траки. Страбон називає край у гирлі Дунаю „Мала Скитія”, а даліше на північ і на схід: „Східня Скитія”. В Свідія це „Скитія і Сарматія”. Сармати були споріднені зі Скитами. Аляни, сарматське плем’я, сьогодні Осетини на Кавказі. Румунія теж була „Мала Скитія”. Населення Румунії сьогодні це златинізовані Траки, Скити й Сармати. Скитія завдяки своїй знаменитій кінноті й воєнним колісницям була більше від імперії Олександра Македонського. Навіть Балтійське море носило назву „Скитське море”. Птоломей пише, що Скитія сягала до Китаю. Він показує її на мапі. Йордан пише, що границі Скитії зачинались від джерел Дунаю. В Дякові під Москвою і в Каширові в Сибірі знайдено скитські городища.

Впливи скитської орнаментики, головню звіриної, можна знайти в давньому Урарту, Ассирії, Ірані, Греції. Ассирійські документи згадують Скитів, які воювали зі Саргоном II 722-705, з королівством Урарту 714 р., з Лідією 652 р. ст. ери. В тих часах дійшли вони аж до дельти Нілю й до джерел ріки Інду. Ассирія та Іран мали наємне скитське військо й скитських полководців та інструкторів. В Алтайському Краю, на границях Китаю, знайдено багаті скитські могили в Пазиріку, Шибеті, Рариполі, Катанці й Мінусінську. Китайські імператори прощували скитських дівчат-танечниць із Тохарії на звеличання свята весни в Китаї. Весь північний схід Римляни називали Сарматія. М. Стенбергер в „Історії Швеції” пише, що на острові Готлянд знайдено скитський скарб.

Це були часи, коли життя було пливке. Народи не любили контролю над собою, але й наші Скити й Сармати, хоч і мали державну владу над собою, але поняття держави чи імперії, було дуже бліде і Скити більше дбали за пригоду й за війну, як за осіле державне життя. Кінна аристократія залишила осіле життя хліборобам. Вся Європа скитсько-сарматська-кельтська була на номадному, або мандрівному рівні, а окремішні народи з виразною національною індивідуальністю шойно почали формуватися. Номади завжди були горою над осілими. Навіть укріплені міста не видержували наїздів. Степи були прігожі для мандрівок, але й до плекання худоби й коней, а на півночі були непроглядні ліси. Від скитських лицарів перейняли зброю Греки, Римляни, весь Захід. Ще в II віці цит у Франції називається "сармез" від алянських Сарматів. Про це пише історик Тойнбі. Олександр Македонський зустрів їх в Азії. Ранні Скити причинились до розвалу давніх імперій Близького Сходу.

У 8-м в.ст. ери вже виринула на північ від Чорного Моря, між Дунаєм і Волгою, зовсім нова скитська культура. Вона вросла з українського мезоліту з елементами зрубної білогрундової, чорноліської та трипільської культури. З Трипільців виростають люди "воєнних сокир", а з них лицарство колісниць і коня. Скити розпочали гальштатсько-підкавказьку добу заліза, яке завдяки їхній рухомості розійшлося по всьому світу. На Заході й Півночі її адоптували Кельти й Тевтони, на Півдні Греки й Римляни, на Сході - народи Ірану, Індії та Китаю. Славний центр заліза Гальштат біля Зальцбургу - це місто Галів, або Кельтів і Скитів. Там же знайдено об'єкти скитської залізної культури. Скитські колісницькі мечі й шоломи вживали Фараони й Етруски. Сварог у Скитів був небесним ковалем і звання коваля було почесне. Залізо було на багато дорожче від золота і Скити багатіли, що й кінець кінцем розложило їх. Пліній приписує Скитові Лідусові спосіб витоплювання бронзи й заліза. Але Гезіод приписує цей винахід Скитові Деласові.

Скити були Слов'янами, а радше відносною Слов'ян на південному сході. Трипільці й Слов'яни це тільки чергування поколінь і законів еволюції. М. Фасмер пише, що праслов'янська мова існувала вже в 4 віці ст. ери. Геродот уважає скитське плем'я Гелонів Слов'янами. Щербаківський бере скитських Неврів теж як Слов'ян, а Агатирсів як предків Гуцулів. Різні автори мають різні здогади. Гелон був столицею Скитів у центрі Полтавщини. І Скити самі її спалили, як наближався Дарій з мільйонною армією. Літописець Нестор зачисляв до Скитів усі Слов'янські племена. Скити співжили й співпрацювали з Греками й навіть їхнє письмо перейняли. Греки мали 9 колоній в південній Україні під зверхністю скитських королів. Мовою й культурою одні на одних впливали. Разом теж залюднили небо посвояченими скитсько-грецькими богами.

Геродот присвятив цілу книгу Скитам у своїй "Історії". Але Геродот ніде не каже, що Скити, Сармати й Аляни прийшли з Ірану. Підчас різних воєнних експедицій вони були і в Ірані, а звідтам вернулись до рідного краю України, краю "Русів", заліза й пшениці, краю чудової весни, де разом із природою цвіте й молодіє душа. Дарій в 6 ст.ст. ери пішов походом проти Скитів, бо Скити й Греки були єдиними суперниками його великої іранської імперії. Але Дарій поламав собі в Україні зуби. Наші археологи українські завзято заперечують, що Скити це наші предки. Я. Пастернак в "Археології України", що Скити

це іранський кочовий нарід, що звірина орнаментика чужа Україні, що Скити замовляли орнаментуку в Греків, що розкопані чудові предмети імпортовані. Ось так ми пишемо свою історію. Жоден чужинець такого ніколи не написав.

Другий наш археолог В. Шербаківський написав, що Скити — це Монголи, що звірі в мистецтві, яких вони зображували, відвертали вроки. Чи ж не обсіли Шербаківського якісь невидимі „вроки“? Чужинець Л. Нідерле написав, що Скити це нащадки автотонів трипільської культури. Наші археологи пішли несвідомо на руку большевицькій археології, яка не розкопує, а закопує все, що українське. Але навіть большевики не повторили інсинуацій рідних нам українських археологів. В Укр. Сов. Енциклопедії походження Скитів „неясне“. Хмельницький і Виговський називали Україну „Роксоланією“.

Приглянемося Скитам зблизька, бо тільки тоді їх краще пізнаємо. Скитський нарід ділився на племена: Таврів, Агатирсів, Неврів, Андрофатів, Меланкленів, Гелотів, Буцинів, Сарматів або Сапронатів та ще деяких дрібніших. В основному всі вони ділились на дві групи: Скитів царських, або воїнів та хліборобів. Вони були відважні, свободолюбні й рухливі. Мали ясну думку, почуття ритму й рівноваги, інстинкт до краси й героїзму та були практичні в щоденному житті. Фізичні риси слов'янські, або руські, такі ж, як у нас сьогодні. Скити й Русичі це тільки різні назви того самого народу. Розкопки Великої Близниці на Кубані й Лугової могили біля Дніпропетровська говорять самі за себе. В боях боролись відважно, щоб не потрапити в неволю. Боева стратегія була тонка, про що розказує Геродот. На їхніх прапорах було предківське зображення оленя. Осетинський бог Ассаті має теж вигляд оленя. Прапор завершувався стилізованим тризубом. Від ворогів, які не ставили опору, брали дань і відходили. Дівчата теж були на конях, старики й діти на возах. Про це розказує Страбо. Дівчата приймали участь в боях і щоб вийти заміж мусіли вбити бодай одного ворога. Через те й називали їх чужинці Амазонками.

В приватному житті любили повеселитись, грали на бандурах і танцювали. Бандура називалась „пандовра“, в Осетиніях „Фандир“. Геродот розказує, як поміж арміями Персів і Скитів під час наїзду Дарія появилася заяць. Перси збентежились, а Скити реготали й насміхались із Персів, що вони боягузи. Через те й вицофались, не хотючи з переляканим мотлохом битись. Скити приводили молодців до храму, там батожили їх до крові, щоб загартувались на майбутніх воїнів, а кров їхню приносили в жертву богам. Про це розказує Філострат в „Життя Аполлонія“. Королі нової династії були вибирані на раді старших. Королі не були деспотами, а керувались порадами ради. На срібній вазі з Вороніа є гарне зображення ради старших і серед них короля. Строго додержувались своїх звичаїв, не приймаючи чужих.

Осілі Скити мали гончарське колесо, різні варстати, жорна, веретено, сіті. Мали ремісників і кузні, як про це говорить Кам'янське Городище на Дніпрі. Хлібороби жили в дерев'яних домах, армія під шатрами. Мали бочки для солення риби, виноробство й різні майстерні. Кріпость Кімерик була з нетесаного камню, окружена балами, посередині Акрополь. В магазинах було збіжжя, сочевиця, просо й цибуля. Ходили в чоботах, широким штанам і плащам у негоду. Гіпократ пише, що Скити прикладали горщики до хворого тіла. Серед них був славний лікар Абарус. Гезіод називав Скитів — „Скітай Гіпнемолгой“, що означало, що Скити доїли кобил. Геродот говорить про лазні і про курення конопляного курива.

В одному вусі серезка й чуб на голові, як у Запорозців. Навіть слово „козак" і „сак", як Скитів на сході називали, подібне. В садибах мали мебель і килими. Начальники були татуовані, а жінки зодягались в мальовничу й веселу одержу, в волоссі біжутерія. Вози, кінська упряж, зброя, були різьблені з різними прикрасами. На глиняному збанку з Чортотлика 4 в. ст. ери красуються коні зі стриженими гривами.

Скити були релігійними на рівні персоніфікації сил природи. Деякі боги були подібні до грецьких. Найвищим божеством був Папай та його подруга цариця небес Гістія. Скитський король відповів Дарієві, що „його прапредком є Папай або Зевес і цариця Скитів Гістія". Переносно розуміли Скити ту божественну двійку як бога-мудрости й богиню-справедливости. В суді, як розказує Геродот, вони присягали на „царицю Гістію". Культ Гістії перейняли від Скитів Римляни й назвали її Веста, біля якої служили Весталки. В іншому місці Геродот пише, що Скити моляться до неба й землі, вважаючи, що земля це подруга неба. Бог неба й домового вогнища це Табіті, а богиня землі — Ані, ім'я подібне до „неня". Бог сонця — Дажбог, також Хорс і Ойтосир. Була теж богиня худоби Артїмпаза, подібна до грецької Афродити. Бог моря був Татїмасад і Позейдон. Арес — бог війни, той самий, що в греків. З подружжя землі й неба вродився вогонь. Це той самий вогонь, що його розпалювали в Україні пізніше на Купала. Скити любили й почитали ватру, при ватрі радились, співали й бенкетували. Перед тим, як іти в бій, розпалювали ватру, щоб нести вогонь завзяття й героїзму до бою. Вогонь по латині — ігніс, по литовськи — угніс, а в санскриті Агні був богом вогню. Про інших богів не маємо відомостей.

Скитські легенди кажуть, що Скити походять від Папая і дочки Бористена. Бористен — це Дніпро. Папай кинув їм з неба золотий плуг, ярмо, сокиру й чашу. Інша легенда каже, що перший Скит — це наймолодший син Геракля. Геракль залишив слід своєї стопи в Почаєві на скелі і це місце стало для Скитів святим. Християнство переробило цю стопу на стопу Богородиці. Святинь Скити не будували, а воліли молитись під деревами, над рікою, або до сходу сонця. За те висипають високі могили, обкладаючи їх в середині камнем і деревом та вкладаючи туди посуд з їжою, зброю, навіть коней і віз, а з царем ховали слуг і жінку, як це знайдено на Кубані, Дніпрі, Дунаї і в Криму. Це говорить, що вірили в потойбічне життя, подібне до земного. Деякі тіла палили, бо знайдено попіл в урнах 8 в. ст. ери. Помершого возили хата до хати прощатись.

В останніх сторіччях ст. ери Скитія підпала під грецькі впливи, як і весь тодішній світ, за виїмком хіба Китаю, який був надто далеко. З Греками й Римлянами йшла оживлена торгівля, але теж і зі Сходом. Скити дали Грекам ножі, сокири, мечі, коней, вози, а головно хліб. А крім того продавали дерево, худобу, шкіри й мед. Король Урарту Сардур II 764-35, як записано в торговельних табличках, купив від Скитів над Каспієм 3.500 коней, 40.000 волів і 214.000 овець. Можна уявити собі, як розбагатіли Скити. Це й привело їх до згуби. Геродот розказує, що в часи Солона жив у Греції скитський філософ Анахарзїс. Письмом, одначе, Скити здається нехтували, бо крім торговельних записок грецькою мовою письмових документів не знайдено.

В кімерійсько-скитському Воссфорі і в Понті були грецькі школи, а визначні Скити студіювали в Греції, де була славна Академія в Атенах. Все таки Скити й Сармати внесли чимало в грецьку мову, бо життя їхнє було багатше, чим у Греків.

Мова Сарматів і Алянів та сама, що й скитська. Мова Скитів, які мали контакти з цілим світом, дуже збагатилася чужими словами. Учений В. Зіглінг каже, що мова Тохарії це була мова Скитів. Як відомо, з Тохарії розійшлись Арійці в Іран, Індію та Алтай.

Скитське мистецтво це одинока й зовсім своєрідна, творчість. Воно дуже об'ємисте, живе й сучасне. Мало є в світі подібного до скитського мистецтва. Скити особливо дуже любили різну стилізацію звірят. Камня вживали менше, але більш усього металів, костей і дерева. Упряж, зброя й одяга були прикрашені звірами, квітами, людьми та взорами. Жінки мали багату біжутерію. Багатство золота знайдено в могилах. Знаний є золотий скарб з-над ріки Окус, сьогодні Аму-Дар'я і з Чортмліку в Україні. Ті скарби частинно покрадені, а частинно в музеях Ленінграду, Ужгород, Прип'ять, Чернігів, Дон, Кубань, Крим, Дунай — всюди знайдено безліч мистецьких виробів у золоті, срібні, бронзі й кості. Можна би цілу книгу написати, щоб їх тільки описати. Металеві вироби були переважно ковани, а тільки зрідка відливані. Скитське мистецтво було подібне до гіт-тійського й іранського. Звірята й кольорові інкрустації можна знайти скрізь у близькій Азії. Мітанські колісничі й коні на золотих посудах із Рас Шафра, Сирія, такі подібні до скитських.

В археологічних розкопках Скитів знайдено багатство об'єктів, які говорять про рівень життя. Між іншим: сокири, мечі, ножі, луки, шоломи, плуги, панцирі, щити, упряж, китли, сідла, батоги, одяга, біжутерія, посуд, вози, меблі, роги, ложки, матраци, футра, покривала, зеркала, гребінці, шахи, бандури й множество різьб і декорацій. Королівська могила біля Новочеркаська, одна з багатьох, виявила багатства золота, між іншим золота корона з брилантами, золотий ланцюг і розкішна біжутерія. Страбо писав: „Вони могли собі дозволити на золоті прикраси“. В кам'яних конорах були дерев'яні домовини, біля них коні і зброя, золоті сагайдаки, панцирі, плетені кошики з різним добром. В Королівській могилі Майкопу знайдено золотого вола, кабана й бронзового коня з їздцем з ІІІ в. ст. ери. Скитське мистецтво було дуже живуче, індивідуальне, часто абстрактне. Їхній стиль мав поважний вплив на країни Західної Європи, а на Сході до самого Китаю. Дуже причинились до поширення скитсько-сарматського стилю на Західну Європу походи Готів з України на Захід.

Скитський простір кругом Чорного Моря, а радше на північ від нього, це тільки вихідна територія. Ксенофонт 380 р. ст. ери в „Меморабілія Сократіс“ писав, що Скити володіли над цілою Європою. Археологічні розкопки говорять самі за себе, бо могили й оселі знайдено на Мадярщині, на Балканах, в Пруссії, Шлезьку, Вірменії, Туркестані, в Алтай і в Індії. Але треба почати від кімерійського періоду ІІІ-ІІ в. ст. ери, коли то Скити виперли Кімерійців до Анатолії. Кімери мали доволі високу мідяну культуру, що стверджено розкопками в Сабатинівці, Білорозці, Лукіянівці, кругом нижчого Дністра, в Кремінній біля Кам'янця Подільського, в Кам'янці Дніпровській, в Крилосі, Галичина, і по всій степовій полосі. У Волоську були великі мідяні майстерні, теж у Бородино в Бессарабії. Там, де сьогодні Керч, було місто Кімерик. Геродот згадує про кімерійські королівські гроби біля Тирасполя на Дністрі. Скарбів бронзових виробів знайдено багато.

Період скитсько-сарматський пребагатий в пам'ятки. Не менше 500 поховань знайдено тільки в Україні, особливо кругом столиці Гелон, між Дніпром і Доном. Геродот пише, що Гелон був

дерев'яним містом, квадратним, з глиняними валами, 60 кілометрів довжини. М. Артамонова "Скарби Скитських Могил" з 511, ілюст. книжка видана в Англії 1969 р., подає доволі матеріалу для оцінки багатства скитської культури. Також советська археологія працює невпинно і все нові речі відкриває. На пер великий жаль, все знайдене забирають до Москви, або Ленінграду. Скитські кріпості й цвинтарища пишуть свою історію й розкривають душу наших предків. Знані є сьогодні городища Київщини, обведені валами, розкриті археологами Хвойкою і Ростовським. До нас говорять Гаврилівка, Знам'янське, Любимівка, Золота Балка, Зарубинці, Черняхове й Ромашки. Розкопки в Краснокутську, Цимбалці й Андрополі нагадують мікенську культуру. Дунай, Кубань і вся Україна дають сьогодні сотні місцевостей, які воскресають з-під землі радісним і творчим безсмертям. Годі описувати, чи навіть вичисляти, всі в цьому короткому нарисі. Встають з гробів і вітають нас царі, воїни й землероби. Варварівка біля Миколаєва й Широка Балка над Бугом розкривають великі сховища зерна. Царські могили Кубані, Дніпра, Дунаю, навіть північної Німеччини й далекого Алтаю знають нас з забутими царями, їхнім оточенням і багатством.

Ось ми мали цілі династії царів, а наші українські історики зіштовхують нас до Аскольд-Дирської саламахи. Чортомлик, Дніпропетровської області, Куль-Оба біля Керчі, Мелітопіль та інші кургани-поховання мають складні камінно-дерев'яні підземелля. В чортомлицькій похованні спочивають цар і цариця, а крім того там є 4 кімнати зі службою, меблями, кінями й різними металевими багатством. До могили один кілометр твердої дороги. На могилі кам'яна богиня-мати. Подібна царська могила Солоха на Запоріжжі, в Семибратську і Костромську на Кубані. В костромській могилі знайдено крім царя 20 коней і золоті виробы. В Куль-Обі срібні й золоті вазы з зображенням дентиста при праці. На ріці Об в Азії і в далекому Алтаї великі скитські цвинтарища. В Пазирику, Алтай, скитські вози й китайські килими. Пазарик не знав залізної доби. Сфінкси, льви, зброя з міді. А крім того футра, шкіри, китайські шовки, золото, срібло.

Скитські кургани в Білогородці біля Умані, в Полтаві, в Чорному Лісі, Рясна Могила біля Вороніжу, з зооморфічним мистецтвом і лицарським арсеналом, і багато інших, але багато з них пограбованих. Майкоп на Кубані це дуже стара скитсько-кімерійська культура з 3-го тисячеліття ст. ери, з тими ж звірячими взорами, що 2.000 років пізніше Немирів на Дніпрі, який, однак, є вже переходом у залізну добу Гальштату, Донбасу й Кавказу. Немирів це заодно камінна кріпость, як і Осипова Балка в Криму. Кріпостей по всій Україні багато. Камінка біля Нікополя з 5-в. ст. ери це укріплене мурами місто обсягом в 12 квадратних кілометрів. Посередині міста цитаделя, а кругом багаті дома, часто позерхові. Камінка була центром заліза, найдорожчого в світі металю, який добували в Кривому Розі.

Кримський Неаполь це друга столиця Скитів, Сарматів і Готів спочатку нової ери. Там знайдено розкішний мавзолей скитської королеви, а в мавзолеї саркофаг. В скелі були вирубані камери. Товстезні камінні стіни домів, на стінах малюнки. Кирпичні дахи, ворота міста з вежами. Камінні дома були теж в недалекім городищі Кермен-Кир. Розкопки періоду Босфорського Царства, на переломі двох ер, мають теж скитський характер. В Босфорському Царстві були міста Кімерик, Тірітака, Німфеа, Ілюрат і деякі менші на південному побережжі Чорного моря. Культура була мішана скитсько-грецька. Через Босфорське

Царство йшла торгівля з Грецією та цілим Середземним Морем. Міста були укріплені й багатші, як у самій Греції. Босфорське Царство було теж у тісному зв'язку з Понтійським Царством, по ту сторону Чорного моря. Скитські гроби й укріплення розкопано теж в Азербайджані, Вірменії та Курдистані. Над озером Ван в Анатолії знайдено скитську бронзову львицю з львинятком. Скитський світ був цілою мозаїкою, а при тому в різних культурах і цивілізаціях Скитів називали по різному, що могло б ввести в блуд дослідника. Скити це прямі й безпосередні предки слов'ян, в центрі яких були Анти-Русичі. В процесі етнічних перетворень, сторонніх впливів і розпоршень, постали з них не тільки слов'янські, але й багато інших народів, в Азії і в Європі. Десь у I.500 р.ст. ери записались в історію Кімерійці, біля I.000 р.ст. ери появляється назва Скити і аж у 200 р.ст. ери Сармати. Скитське королівство існувало від 700 до 200 р.ст. ери, коли верх взяли Сармати. Тукідид писав, що Скити роздрібнились на багато державок. Найдалше відійшли в розселеннях Індо-Скити та Кельто-Скити.

По ж до назви, то їх називали по різному: Саки, Сакараваки, Цикали, Сколоти та інші назви. Саки походять від "сокіра", саґ по осетинськи означає "олень". Сколоти від слова "скот" і "шкіра", по англійськи "скін". Римляни називали шкіряний скитський щит "скутум". А для Греків Скити це були люди в шкіру зодягнені. Цикалами називали Скитів у Семигороді. Палестинський історик Йосиф називав Скитів Роксолянами. Спочатку нової ери Скити, Сармати, Аляни й Готи злились в одно. Геродот писав, що на північ від Скитів живуть людодіди. Такі слова мабуть не під смак деяким германістам. Де Ляпуж у книжці "Арієць" писав, що Джінгіс Хан і Тамерлан мали скитську кров. На маленькому острові в Дарданелах було місто Кизик. В скитську епоху там виробляли золоті гроші "кизикини". Горщик із цими грошми знайдено в Горлівці, біля Одеси в 1969 р. Кизик був скитським містом за Мітридата 79 р.ст. ери. На грошах — Скит і богиня-мати Артїмпасу.

Кельти, про яких скажемо окремо, були подібні до Скитів: високі, міцні, русяві. В Україні були Кельти-Бастарни, які змішались зі Сарматами, про що пише Тацит. Кімерійці жили на північ від Чорного моря і в Криму. Гомер згадує про них, як про первісних мешканців Скитії. Він пише: "Кімерійці, оповиті в сутінки ночі". Вони носили шкіряні штани, футряні нагортки й високі шапки, як і Скити. Науковець Леман вважає їх Траками. Інші говорять про трацько-кімерійський комплекс часів гальштатського залізного періоду. В Біблії Кімерійці — "Гімірраї", і "Гамар". Є здогади, що Гомер був кімерійського походження. Аляни рідні Скитам і Сарматам. Виринули аж в новій ері. В першому віці н. ери підчиняють собі Аорсів і Сіряків. Жили над Волгою і над Дніпром. В 73р. наступають на Партів в Ірані. В 103 р. були в Малій Азії. У Вірменії вбивають короля Тіридата. На них напірають Гуни, які їх розсівають. Частина подається в Готи на Захід Європи. Осетини на Кавказі — алянського походження. Аорси й Сіряки це Сарматські племена. Язиги відомі з боїв із Римом на Дунаї 100 р.ст. ери.

Сармати це найбільше етнічне скупчення після Скитів, тої самої породи. Вони ближчі Іранцям, як Скитам, але зі Скитами держаться в союзі. Жили вони на схід від Скитії. Та сама зброя, одяг й мистецтво, що в Скитів. Сармати, також Савромати, або Роксоляни, говорили тою самою мовою, що й Скити. Геродот пише, що Скити й Сармати споріднені. Пліній пише, що Сармати споріднені з Медами.

Вони натискали на Скитів, а на них натискали зі Сходу Масагети й Хоразми. Сарматських і скитських жінок називали Амазонками, бо всі вони їздили на конях і воювали. Також у Кімерійців жінки були нарівні з чоловіками. При храмі Кібеле в Кападокії були 400 озброєних жінок, подібно як на острові Ругія, біля Данії, 400 кінних лицарів берегли храму Святовіда. Легендарна цариця Амазонок Пентіолея помагала троянському Прямові у війні з Греками. Скито-сарматське місто Танаїс на гирлі Дону й Тамірака в Криму. Географічна карта Птолемея називає Україну і східню Азію „Сарматія“. Сармати вирізьблені на стовпі Траяна в Римі.

Масагети теж були Скитами, як пише Геродот. Овідій, засланий на Україну, писав про Сарматів, Гетів і Масагетів, які ставлять опір Гунам. Але Сармати були для Гунів надто сильні й тому Гуни їх обходили. Про Аорсів говорять Китайці 130 р. і Грек Страбо. Аорси зливаються зі Сарматами й Алянами в 2 в. Розбагатілі й розлінивілі Скити піддаються Сарматам, а згодом Готам, які прийшли з-над Балтійського моря. Скити разом із Готами й Сарматами воювали з Римом і багато з них розсіялось по всій Європі. Навіть Цигани — це скитські Сигени, яких Батьківщина від Індії по Англію. Вони до сьогодні не годні позбутись мандрівних традицій старої ери. Традиція іноді це страшні кайдани. Босфорське Царство, на південь від Скитії, існувало від 400 р. ст. ери до 200 р. нової ери зі столицею Пантікапей, де сьогодні Керч. Населення було мішане: Скити, Сармати, Кімерійці, Греки, пізніше ще й Готи, але залежність скитська. Завдяки міжнародній торгівлі сіллю, залізом і хлібом Босфор був дуже багатий. Королівство обіймало 18 міст, як Херсонес, Фанаторія, Горґінія, Тірітака, Кімерик та інші. В 107 р. перейняв владу Мітридат Понтійський, з яким Скити змагались за владу. До щенту зруйнувала королівство монгольська орда 370 р.

Греки почали поселятись в Україні в 7 в. ст. ери, за дозволом і в співпраці зі Скитами. Виросли великі торговельні центри з різноманітним населенням під скитською зверхністю. Найбільшим містом було Ольбія в гирлі Буга, Танаїс на Азові, Теодосія в Криму й Херсонес на південно-західному березі Криму. Міста були укріплені, з залагами, майстернями й магазинами. Мали свої гроші й святині. Для виростаючого слов'янсько-руського світу мали вони велике значення із за морського контакту з широким світом. В північно-східній Малій Азії було в той час Понтійське Царство, в якому панувала династія іранська, але провідна верства була скитсько-сарматська. Понтійське Царство було в союзі з Босфором. Його завойовали на деякий час Римляни, вбивавши самого Мітридата, а Монголи знищили до решти. Під зверхністю Понту була теж легендарна Кольхида на Прикавказзі з золотими покладами, яка разом із Понтом і Босфором перестала існувати.

Для цілості картини треба доконче подати відомості про війни й походи скитських народів. Відомості доволі скупі й спорадичні, бо бракує джерел і документів. Кімерійці, покинувши Батьківщину десь у 10 в. ст. ери, мабуть під натиском Скитів, бо не любили ніякої зверхності, подались кругом Кавказу на північ, де напали на Урарту 750 р. ст. ери, зударились з Ассірійцями й розбили військо Фригійського короля Мідаса 695 р. ст. ери. Потім взяли столицю Лідії Сардіс 652 р. і деякі грецькі міста над Егейським Морем. А після того зникли з історії. Ассірійці говорять про них як про „Гімерра“. Історія Скитів має багато більше деталей. Дві епопеї Гомера були тільки тінню великої героїчної епопеї Скитів. На превеликий жаль, її ніхто

не написав. Але записали дещо вони самі своїми пригодами й походами на Дунай, Болгарію, Німеччину, Вавилон, Єгипет, Індію, Китай та Ірландію. Всюди знані були їхні коні, колісниця, розкішна металева зброя, шаровари й чуби, як пізніше в Запоржців, високі шапки й швидка та розумна дія.

У 8 в. ст. ери Скити ввійшли на територію Медів і панували над ними 28 років, поселившись в Сузі. Зайняли королівство Урарту, здобувши кріпость Кармір Блур. Урарту ніколи вже не піднялось, розвіявшись в арійському світі. Держали теж в своїх руках столицю північно-іранських Партів Сакіз і воювали з ассірійським Асурбаніпалем і Есергадоном. Були в Індії та Палестині, аж на границях Єгипту, де фараон Псамметих відкупився. Місто Скитополіс, сьогодні Бет Шан, в Палестині, свідок скитської присутності. Зі сильного центру в Алтаї і на окраїнах Гобі нападали, навіть, на Китай, про що кажуть китайські записи, називаючи Скитів — „Варварами“. В союзі з вавилонським Набополезаром і Медами руйнують Ніневу, столицю Ассирії в 612 р. ст. ери. Разом з Ніневою розвалюється Ассирія, стаючи жертвою Ірану. Багато Скитів залишилось жити в Вірменії, Ірані й Анатолії. Друзи в Палестині й Ливані — це нащадки Скитів. У Вірменії є територія, яка називається „Скитена“.

Вернувшись на Батьківщину Скити вибирались походами по всій Європі. На данському острові Ругія була святиня Святовіда, яку пильнувало 400 скитських лицарів на конях. М. Гаверті в „Історії Ірландії“ пише, що Скити прийшли до Ірландії під проводом Немедія, а другий раз під проводом Парчалана. Він каже: „Скитія — це країна казкового героїзму“. Іранський імператор Дарій в 5 в. ст. ери не міг стерпіти скитської могутності й пішов з мільйонною армією на Україну. Під ударами точної стратегії скитського короля Ідантірса Дарій зазнав болючої поразки. Скити самі спалили свою столицю Гелон, вдаючи, що втікають. А втеча була потрібна для засідки, якої Дарій не сподівався.

Скити воювали теж з Македонцями. 90-літній скитський генерал Аерт паде в бою з Филипом II. Скити розбивають військо Олександра і вбивають його генерала Зепіріона. Балканські народи платять Скитам трибут. Монголи й Гуни зі Сходу розвалюють скитську імперію. Разом з Готами й Сарматами вони подаються на Захід і воюють з Римською імперією. Багато з них вступає до римського й візантійського війська, де були найкращими жовнірами й старшинами. Коли розхиталась римська імперія Скит Орест зробив свого малого сина Ромулюса імператором. Його вбиває Русич Одоакер і стає сам римським імператором.

Десь за над Каспія й Волги посуюються на Захід Сармати в 4 в. ст. ери. Вони дещо культурніші від Скитів. Їхні племена це Язиги, Аляни, Аорси, Сіраки. Їх називають теж Савроматами й Роксоланами. Нова їхня скитська з іранським забарвленням. Їхні сліди це Чортотлицька й Лугова могили й Солюха. Разом зі Скитами виступають проти Понту IIО р, але зазнають поразки. Про це пише Страбо. В той самий час Китай пробує намовити Сарматів проти Гунів, але Гуни Сарматам тоді ще не докучали. В Добруджі виперли Даків або Траків у гори Семигороду, але їх розбиває Траян IO7 р. Зударів з Римом було багато. Візантія платить Сарматам данину. Аляни підчиняють Аорсів і поселяють їх в Бесарабії і в Польщі.

6 римських імператорів, серед них Галерій, Констанцій і Ліціній, називають себе „Сарматікус“, через безнастанні війни зі Сарматами, потім з Готами. Сармати грозять Римові, б'ють

Готів, потім Готи б'ють Сарматів, потім йдуть разом проти Риму. Руїнують скитський Неаполь в 3 в. Врешті багато вступає до війська візантійського й римського. 5.000 сармато-скитських легіонерів вислав Рим до Англії. Їхні сліди залишились в Честері й Ланкастер. Розпорошуються в сутичках з германськими племенами на Дніпрі асимілювали Сарматів Анти, попередники Русичів.

Трагедією Скитів і Сарматів було те, що вони воювали не тільки зі сторонніми силами, але й заводили часто порахунки поміж собою. Язиги заключають союз з Мітридатом Понтійським, наперекір своїм братам Скитам і Сарматам. Заклучають мир із Траяном 85 р., але 169 р. б'є їх Марко Аврелій в Панонії. Аврелій це теж "Сарматікус". В 300 р. Язиги знову б'ються з Римом, на спілку з Готами; але їх побиває Константин 322 р. Страбо й Тацит кажуть, що Язиги й Сармати це одне. Аляни ставлять чоло Гунам, але мусять відступити й миритись. Одні опинились аж у Польщі, другі злились з Антами. Треті на спілку з Вандалами пішли в Галію, Іспанію і аж до Північної Африки; звідки атакували Рим. Аляни не знали невилітності, жили на возах і бились на конях. За воїнами тяглись сім'ї і скот, а Батьківщина їм була там, де було найкраще. Марцеллінус в 4 в. писав: "Кожне місце, де задержаться, вважають Батьківщиною".

Наприкінці познайомимось із скитськими королями, якщо це можливе, бо часто знаємо їх тільки по імені. Почнімо від легендарних королів, про яких нічого не знаємо, таких як Таргітай, Дітпоксей, Калаксей. Вони жили десь у 15 в. ст. ери. Таргітай був сином Дніпра. Після них відомі імена Спаргапіт, Лікій, Гнур, Партатуа та його син Мадей. Партатуа жив у 7 в. і ходив походами до Сирії, Палестини й панував над Медами, де його столицею було місто Сакез. Був жонатий з дочкою ассирійського короля Есаргаддона, будучи з ним в союзі. Похоронений в Зівіє, Курдистан, з золотими скарбами. Його син Мадей панував від 653 до 609 р. ст. ери. Після нього знане ім'я царя Савлія 589 р. і двох скитських цариць. Цариця Зарінея воювала з Медами, а Тамара воювала з Киром іранським 529 р. ст. ери.

Наїзд Дарія на Скитію в 513 р. ст. ери був дуже невдачний. Йому протиставився король Ідантірс. Коли Дарій вислав до Ідантірса послів з пропозицією, щоби піддався, Ідантірс відповів: "Я походжу від Зевеса й Гестії, а інших панів не визнаю". Так пише Геродот. Після Ідантірса був його син Аріяпет. За Аріяпета відбувся перепис населення. Геродот розказує, що кожний кидав жеребець до аморфи, а жеребці потім перечеисляли й записували. Знане є теж ім'я короля Антируса й Антея, які мали столицю в скитській Тракії під назвою Анти, Римляни називали Антиєм. Король Арістагор бився з Греками в Тракії 495 р. ст. ери. Греки були під проводом Мільтіяда. Арістагора Скила поїхав у гості до Греків, в Мілеті приймав участь у діонізійських святкуваннях, які позначалися п'янством і розгулом. Рідний брат Скили Октамасад стинає Скилі голову за те, що побіг за чужими звичаями. Октамасад насміхався з діонізійських святкувань: "Що це за бог, що позбавляє людей глузду?".

На дворі короля Буревія був учений Скит Дитиней. Амбасадором короля Савлія до Атен був філософ Анахарзій, якого Савлій убив за те, що виконував чужі релігійні обряди. Король Аерт 334 р. провадив війну з Македонією. 90-літній Аерт загинув у бою, але Скити побідили. Після Аерта був королем його син Агар. Король Галатей після збройних ударів з Мітридатом Понтійським підписав мир 179 р. Після нього була королева Амага. За короля Скилура Скитія зі столицею в Неаполі Кримським розбагатіла.

Скилур чеканив власні золоті гроші. Був у союзі з Мітридатом Понтійським. Король Паляк, син Скилура, прилучує до свого королівства босфорський Херсонес. Але Мітридат ІУ знову відбирає Херсонес.

Пізно розпочались археологічні дослідження в Україні, завжди і до сьогодні під чужим, а не нашим, наглядом. Через те відомості про Скитів і Сарматів появляються тільки фрагментарно й часто перекручені. Москалі воліли б, щоб Скитія була під Москвою. Окремої катедри археології в Україні до 1917 р. зовсім не було, а викопані речі забирали й забирають до московських музеїв, замазуючи їхню природу. Наші українські археологи, базуючись на чужих відомостях, роблять фатальні помилки. З хворобливим комплексом меншевартості, наші українські науковці навіть ділять Скитів на хліборобів-українців і пануючих так званих "Царських Скитів" — чужинців. Історія Скитії жде ще новітнього українського дослідника. Скитська культура дала своє обличчя всьому доквіллю, поєднуючи в одно скитсько-сарматсько-кельтську школу. Вони почали епоху заліза. На вавилонських камнях стріляючі кентаври з залізною зброєю, на кораблях Вікінгів залізні голови звірят і в китайських святинях "Сина Сонця" скитські залізні драгони. Готи, Сармати, Аляни понесли скитське живуче мистецтво в Європу, передали його Русі і всім Слов'янам.

Культурна новість — це не зміна населення. Змінялись тільки назви, аж вицвіла з них безсмертна назва України. Такі процеси проходили закономірно всі народи світу. Нарід, який не мав камня, щоб збудувати тривалі міста на чорноземі, зберіг себе на возах і конях і вилив свою незнищиму душу у великий новітній нарід, перед яким безконечні горизонти невиявленої ще стихії в майбутнє. Лекції історії говорять, що високий добробут веде до упадку. Це й сталося зі Скитами й Гітитами. Це сталося з Грецією і з Римом після завоювання світу. В ті часи не було ще державно-політичного розуміння такого, як сьогодні в нас. Несторій Сірійський в "Базарі Гераклідів" писав: "Скити великі числом і могуті, але вони поділились на багато народів і держав". Те саме пише грецький історик Тукидид. Скити зводили порахунки всередині свого володіння. Вони вступали на службу сторонніх імперій, як Греція, Рим і Ассірія. Навіть у гунській пливкій державі Скити становили провідну верству. Про це пишуть історики Амміан і Пріск. Йордан пише, що король Аттила мав скитську зброю. Чужинці навчилися скитської воєнної тактики, стріляти на конях з розгону, або вжитку воєнних скитських колісниць. Але глибокі корні в чорнозем запустили тільки Скити-Хлібороби. Це були ті самі Русичі, що заклали столицю в Києві.

Сліди давніх традицій залишились до сьогодні. Народні звичаї пов'язані з сірою давниною. Ще 50 років тому жили в Семигороді Сікалі, нащадки Скитів і до сьогодні блукають по світі Сигени, або Цигани, скитський відприск із Індії. Скити не зникли, ми багато чого несемо в собі скитського. Скитський темперамент помічається в мистецькій творчості давньої Греції. Скитів розтопила й всмоктала наростаюча слов'янсько-руська лавіна, куди їм була дорога, як до братів. Але супроти чужих впливів вони завзято зберігли свою ідентичність, чого доказом смерть Скили й Анахарзиса за телленізм.

Так би карати нашу верству, яка пішла коліноприклонно до Москви й Польщі, а сьогодні до Риму й Царьгороду. Жорстоко й нелюдяно поступив Володимир, якого навіть "великим" називають, руйнуючи безпощадно старинні традиції, щоб приподобатись

жидівсько-візантійській магії й обманові. Ні Гуни, ні Монголи, ні безнастанні бурі над Україною не вбили її душі. Скити — це наша історія. Перси й сьогодні називають Слов'ян Скитами, по перськи „Соколаби“. Те, що не було написано в скитській державі, дрімало досі в нашій душі, щоб розцвісти буйним квітом краси й відродження вже в скорому майбутньому. Вічність годинника не знає.

Ю. Г Р Е Ю Ц І Я

Говорити про Грецію треба починати від егейських островів і егейського побережжя Малої Азії. Чи то з Малої Азії, чи з Півночі, з європейського континенту, поселились там Індо-Європейці,десь у 4-му тисячелітті ст. ери. З них Крета розвинула першу й найвищу цивілізацію, яка ривалізувала з Єгиптом. Єгійці розгорнули морську торгівлю і мали впливи на все Середземне Море. Аж з Іспанії привозили вони мідь і мідяні вироби. Біля Дарданел постав великий торговельний центр Троя, яку знаємо з Гомерової „Іліади“. Через них гітїтська імперія в Анатолії конктувалася з Середземним Морем і його світом. На грецькому півострові перший цивілізований центр збудували Мікенці, або місто Мікени, десь у 16 в. ст. ери, хоч і далеко ранше жили вже в Греції пастуші Пелазги.

Початки історичної Греції позначались наїздами, головно з Півночі: Ахайці, Дорійці, Аркадійці, Траки, Фригійці, Лідійці, які поселились у Греції та кругом Егейського моря, та Іллірійці, Скити, Кельти, Етруски-Русичі, які тільки відвідали Грецію. З тої індо-європейської сумісі виріс грецький нарід. Іонці та Лідійці поселились в Малій Азії. Тут вирости такі міста, як Мілет, Ефез і столиця Лідії Сардіс. Звідси й через Гатту, столицю Гітїтів, йшла торговельна дорога до Месопотамії, Ірану та Індії. Знання є з історії лідійський багатий Крез, який мав власні гроші. Лідія передала Греції музику, пісні й танки. Бог винограду й веселощів Діонізії говорив у пісні: „Лідія — моя Батьківщина“. Іонців витиснули до моря Кімерійці, але самі розвіялись в лідійсько-іонській стихії. В Іонії почав прозябати розум. Вона дала перших грецьких філософів Анаксагора й Талеса. Талес був попередником Коперника й Ньютонів в науці, Декарта й Канта в філософії.

Ахайці появились в 14 в. ст. ери на півострові, прийшовши з Балкану, виперли спокійних хліборобів Пелазгів з півострова і збудували місто Мікени. Гітїти називали їх „Ахіява“. Пелазги подались на суднах аж до Палестини, яка одержала від них назву. Після Ахайців прийшли Дорійці з залізною скитською зброєю і зруйнували Мікени. Від початку історії це була війна міст, як поодиноких незалежних держав. Ахайці й Дорійці абсорбували егейську культуру й разом створили підстави росту грецького духового генія, одиноким явищем в цілому світі. До того причинилось море, пригоди, багатство й контакти зі світом.

Греки себе Греками не називали, так їх називали Римляни — Греці, Граї, Грайкос. Греки називали себе Гелленами, або „Гелленой“. Це слово нагадує наше „Олені“. Чужинців вони називали варварами, або „барбарой“, бо говорили незрозумілою мовою: „бар, бар, бар“. Барб у Греції називався теж скитський кінь, привезений до Греції. Коли появились у Греції перші коні, то їх вважали півбогами й називали „суперосел“. Залізні вироби приходили зі Скитії, про що згадують гітїтські архіви Богаской.

Пелазги це найстарші жителі неоліту в Греції, бо в палеолітичній Греції не знайдено слідів життя. Пелагос по грецьки означає "море". Прийшли вони згідно з гіпотезами археологів з-над Дунаю, з Тракії і з Македонії. Археолог Тоттер в "Археології Греції" думає, що Пелазги прийшли з України. Геродот згадує, що Пелазги не говорили по грецьки. Були це люди першої бронзової доби, які будували хати з глиняних цегол такі, як і в Україні, в Передній Азії, на Дунаї й на Дністрі. Арійська чотирикутна хата з вогнищем посередині і предметами пізнього неоліту, камінними сокирами, глиняними жіночими фігурками богині-матері й посудом із трипільськими спіралями. Духом були незалежні, бо не хотіли жити під ахайською зверхністю, коли наїхали на них Ахайці. Мореплавання, торгівля й хліборобство, головним чином випас худоби, було їхнім заняттям. На човнах пробрались аж до Палестини, але й там довго не загрили, бо їх знищили жидівські племена, як про це пише Біблія, або заставили асимілюватись.

В Греції Ахайці, разом із рештками асимільованих Пелазгів, побудували в 15 в.ст. ери три величаві на той час міста: Мікени, Тірінс і Трою, укріплені камінними мурами, перші того роду міста в Європі. Можливо було це під впливом міноанської культури на Креті, яка під час появи Ахайців була вже на високому рівні. Мікенський вік тривав 1.500 - 1.200 р., коли нова хвиля з півночі, на цей раз Дорійці, залила Мікени і Трою, і навіть царство Гіттитів заціпила. Гіттитські записи говорять, що Мікени були силою в 1.300 р., а ахайський король "мій брат". Була це типічно міська цивілізація, в якій королів ховали у величезних камінних спорудах, які відкрив німецький археолог Шліман, той самий, що відкрив Трою. В королівських похованнях було багато золота, срібла, дзеркал, прикрас, навіть бойова колісниця та зброя. Поховання звичайних людей були колективні. Коні, вози, зброя - як у Гіттитів і Гиксосів. Культура міст і будинки як у Трої. Посередині міста висока цитаделя, а кругом міста багато осель, приналежних до міста-держави.

Королі не були деспотами, як це водилось в орієнтальних цивілізаціях. Був це компроміс між заходом і сходом. Мікенський золотий бик зі сонцем на рогах нагадує подібний культ в Україні. Бронзова металургія говорить, що Мікенці мали контакт із Кавказом, Альпами й Іспанією. Висока цивілізація й багатство Кнососу на Креті мабуть викликало заздрість і Мікенці пішли війною на Крету 1.400 р.ст. ери. З кретянської цивілізації залишилися тільки руїни. Але й між Мікенцями не було згоди. Сварка з Троєю довела до нової війни, яку описує Гомер в Іліяді. Легенда каже, що Паріс, син троянського короля Пріама, вкрав красавицю Олену, жінку мікенського царя Менелая, і через те вибухла війна. Але причини мусіли бути глибші. Гомерові Мікенці це Ахайці. В Гіттитських табличках записано 1.250 р.ст. ери про договір приязні з ахайським королем Атреєм, предком Агамемнона, який був лідером походу проти Трої.

Дослідник Р. Карпентер каже, що "за мікенською Грецією лежить Європа". Але чи воно так? Яка була тоді Європа? Бо ось знову наїхали з Європи дуже войовничі Дорійці з кращою залізною зброєю і розвалили мікенську культуру, подібно як Мікенці розвалили кретянську. Після Мікен на цілі сторіччя панує в Греції темрява. Про наїзд Дорійців говорить історик Тукідид. Дорійці адоптували вищу мікенсько-егейську культуру, навіть мову, і поклали підвалини під Спарту, столицю дорійської держави на Пелопонезі. Вони були дуже динамічні й дисципліновані, але ще не раз записались війнами з рідними братами, заки Греція

двигнулась до класичної епохи слави 6 -4 в.ст. ери й світово-го гелленізму часів Олександра Македонського.

Говорячи про формацію грецького народу не можемо поминути мовчки, або тільки згадкою, Крети і її столиці Кносос. Крета мала винятково високу цивілізацію, як на ті часи, яка хоч існувала осторонь Греції, на півдні, але мала на Грецію глибокий вплив, заки Ахайці її зруйнували. Після Месопотамії, Єгипту та Індії Крета мала перше міське життя в знаному тоді світі, бо вже в 4 тисячелітті ст. ери. Вони були в контакті з Єгиптом, навіть з ним воювали й мали поважний вплив на егейську культуру завдяки морським зв'язкам. В торгівлі вони змагались із Фенікійцями. Фенікійці під ударом історії зникли, залишивши за собою тільки руїни. Крета була колонізована з Малої Азії і з грецького півострова. Її культура мала спільні риси з індо-європейською Анатолією. Мова їхня не була грецькою, бо та розвинулась на континенті значно пізніше. Згідно з Гомером 5 різних етнічних груп злились в одне на Креті.

Крета — це урожайний край і археологічні розкопки говорять про багатство кретянської культури. Зброя, колісниці, золоті та інші вироби говорять про походження з рівнин на північ від Чорного моря. Мідь існувала на Креті, вона була знана в Сумерії 3.000 р. ст. ери. Неолітичні багаті села по всьому острові й величезна палата короля Міноса у Кносос говорять, що Крета мусіла мати гегемонію на Егейському морі. Знана є легенда про мінотавра, людину із головою бика, який жив у лабіринті й пожирав людей, його вбив герой Тезей. Або інша легенда про Дедаля, який пробував збудувати літаючу машину. На Креті були також великі доми, в яких будували кораблі для всього Близького Сходу. Кносос мав 8.000 населення і його архітектура була подібна до Мікен, Трої, Угаріт, Кюльтепе і Гатти, всі — крім Мікен — в Малій Азії.

Ніхто не є абсолютно певний, що Кносос знищили Ахайці. Дехто каже, що було землетрясення, інші що це зробили Єгиптяни, або Фенікійці. В старинному світі на Егейському морі було багато бандитизму й піратства. Але в 1.400 р. ст. ери Кнососу не стало. То на його руїнах, як і на руїнах Трої і Мікен, вироста гелленська блискуча цивілізація, про яку історик Тойнбі каже: „Блискучість гелленізму світить ясніше від кожної іншої цивілізації, яка появилася до сьогодні". Кретяни мали гієрогліфічне письмо, потім клинове, врешті фенікійське. Археолог Еванс знайшов 2.000 табличок з гієрогліфічним письмом, яке не було грецьке, ані фенікійське, ані санскрит, а праіндо-європейське. Подібне письмо знайдено теж в Мікенах, які на деякий час перebrали славу Кнососу.

Дорійці заложили собі свою власну столицю Спарту на Пелопонезі, яка в історії Греції позначилася військовим і тиранічним стилем. Крім Спарти, яка була королівством, постали й інші міста, як Ацени, Теби й Аргос. Провід у них взяла аристократія. З тих міст Ацени відіграли центральну роль в історії Греції, дарма що державної суцільності в країні ніколи не було. На це не дозволяв надто великий індивідуалізм і партикуляризм. Вік тиранів в Аценах, серед яких особливо знані є Дракон і Пізистрат, закінчився реформою Солон 550 р. ст. ери. Солон запровадив демократію, річ нова в тому світі, дав конституцію, право голосу й парламент, привілеї, якими ми тишимось і сьогодні у вільному світі. Солонова демократія була, одначе, олігархічна, бо владу мали завжди визначні особистості, або узурпатори.

Рабство було легальним. В Атенах і по всій Греції було більше рабів, як свобідних. Селянство теж було бідне й охоче емігрувати, тому й постали численні колонії в Малій Азії, кругом Чорного Моря, в Італії, Сіцилії, Франції та північній Африці. Такі міста, як Тарент, Сіракузи, Неаполь, Марсілія, Кирене, Смірна, Ефез і Мілет були цвітучими грецькими містами кругом усього Середземного Моря. Вони збагачували рідну Грецію і підіймали її культуру. Навіть на службу до чужих народів наймались Греки, як це знаємо з Ксенофонта „Анабазис“, де автор описує 10.000 Греків на службі іранського Кира. В Малій Азії виросло грецьке королівство Лідія зі столицею Сардіс, аж йому іранський Дарій поклав кінець 492 р. ст. ери. Великий індивідуалізм Греків, торгівля сприяли розвиткові мистецтва, літератури, архітектури й театру такого високого рівня, як у жодній іншій країні світу.

В основному Греція була поділена на два табори: один під проводом Спарти, другий — Атен. Ривалізація була завзята й доводила до воєн, тільки загроза зі сторони Персії змусила завзятих суперників об'єднатись. В 500 р. ст. ери Персія зайняла грецькі колонії в Малій Азії. В 490 р. Греки під проводом Мильтіада побили Персів під Маратоном. Але Ксеркс, король Персів, не зрезигнував із завойовання Греції. З величезною армією 2.600.000 вирушив знову на Грецію. Греки мали дуже здібного провідника Темістокля, який побудував флоту. Під Термопіями 300 грецьких героїв під проводом Леоніда 480 р. ст. ери здержали величезну армію Ксеркса. Але була зрада й Перси, обійшовши невеличку грецьку армію, спалили Ацени й спустошили всю Грецію. Та Греки не піддалися і виграли дві блискучі морські перемоги, під Мікале і під Саламіною, і на суші під Платеєю. Це завдало Персам смертельного удару. Темістокль однак в Атенах провалився, а з ним і Ареопаг, або Рада Старших. Але на його місце появилася нова здібна людина, бесідник, жовнір і аристократ, Перікл. Під його адміністрацією Ацени не тільки відбудувалися, але дійшли до найвищої досі слави й сили. Вік Перікла називають Золотим Віком Греції.

На якийсь час притихли давні чвари зі Спартою, та не на довго. Так як колись ривалізація між Мікенами і Кретою, так тепер між Атенами і Спартою не вгаває. Ацени були міцні на морі і в колоніях, а лад їхній був демократичний. Тоді коли Спарта з Корінтом і Тебами були олігархічні й панували на більшій частині грецького континенту. Зі змінним успіхом три пелопонезькі війни, які тривали 27 років, закінчились перемогою Спарти, коли Лісандер 404 р. розбив атенську флоту й повністю обезсилив Ацени. Ніколи більше Ацени не піднялись до попередньої слави. Лісандер наложив на Ацени диктатуру 30-ти. Але і Спарта хилилась до упадку. Теби виповіли їй війну й визначний полководець Теб Епамінонд двічі побив Спарту під Левктрою 371 р. і під Мантінеєю 362 р. ст. ери. Всеодно економічна руйна зруйнувала й Теби. Ось така то коломийка, як сьогодні поміж нашими партіями.

В Атенах на короткий час виступає здібний лідер і бесідник Демостен 322 р., але з Македонії насувається нова хмара. Це Філіп II 359-336, який бажає об'єднати всю Грецію під своєю зверхністю. Греція була викінчена внутрішніми війнами, також атенська експедиція проти збунтованих Сіракуз на Сіцилії була невдачна. Тому Філіп легко здобуває зверхність над усією Грецією. В Атенах його піддержує Ізократ, а проти нього агітує Демостен. Партія Демостена перемогла й Ацени з Тебами, вже останній раз, виступають до бою, на цей раз проти Філіпа II.

В битві під Хайронеєю Филип побідив 338 р. і вже готувався до війни з Персією, коли його двірський змовник замордував. Филип залишив 20-літнього сина Олександра, який відіграв дуже поважну роль в історії Греції і Близького Сходу.

Молодий Олександр показався геніальним стратегом і політичним мрійником, якого світ не бачив. Він зумів закріпити ідею свого батька об'єднаної Греції разом із Македонією і знищення перської влізливості. Раз на завжди перестали існувати дрібні республіки-міста. Аристотель був його вчителем. Його мати Олімпія вважала його післанником божим. Одуховлена його генієм армія вирушила проти Дарія III з новою воєнною технікою та тактикою і безоглядною контролею в одних руках. Як вихор вдарив Олександр на величезну армію Дарія і двома великими побідами, біля Гранікус і Іссус 334, відчинив собі дорогу до Єгипту й на Схід. З Єгипту Олександр вирушив на Іран, вже як фараон і основоположник міста Олександрія, яке пізніше вславилось як другий центр науки після Атен. В Месопотамії біля Кербеля до щенту розбив Дарієву армію 331 р. ст. ери. Це відчинило йому дорогу через Іран до Індії. Дарія вбили його ж розчаровані генерали. Захоплений успіхами Олександр почав мріяти про світову гелленістичну державу. З його гелленізму були невдоволені його земляки Македонці і зробили на нього невдачний заговор. Своїх найближчих друзів Кліта і Калістена Олександр покарав смертю.

З Індії Олександр був би йшов далше, але втомлене безкоштовними маршами й боями військо збунтувалось. Олександр, залишивши адміністрацію на місцях, вернувся до Ірану, а звідти до Вавилону, де й помер на лихоманку. За собою залишив він 16 новозаложених міст з назвою Олександрія. Дехто каже, що таких міст було 30, але їх годі дошукатись. З усіх тільки єгипетська Олександрія вславилась і існує до сьогодні. В своїй бібліотеці за наслідників Олександра вона мала 500.000 рукописів, знищених християнством. Велика Олександрова імперія була поділена поміж його генералів в Європі Антигона, в Азії Селевка, в Африці Птолемея і кожний з них провадив свою власну політику. Подружжя Заходу зі Сходом, вимріяне Олександром, розвіялось. Одначе, грецька мова й культура поширилась на весь тодішній цивілізований світ. Грецію, Єгипет і Малу Азію завойовував у 2 в. ст. ери Рим, а Іран та Індія усамостійнились. Але хоч Греція стала колонією Риму, її культура мала великий вплив на всю римську імперію.

Не дивлячись на війни й міжусобиці, піратство і розбої, цивілізація Греції розцвітала як за подихом весни. Одержавши метали з Кавказу, України й Австрії, Греки почали будувати кращі кораблі, величаві святині й за поштовхою неймовірного індивідуалізму розцвітало мистецтво й література. Широка морська торгівля породила аристократію, акумуляцію капіталу, новий військовий стиль і пригодницького духа. Дарма, що поодинокі міста, відділені горами й заливами, були окремими світиками для себе самих, але пригодницький дух породив своєрідний космополітизм, жадну подорожей і закладання нових колоній. Не диво, що й думка зростала з динамікою життя й контактом з іншими цивілізаціями. Серед Греків було багато злодіїв, брехунів і страшенно нездисциплінованих елементів, як це звичайно буває серед купчиків і торгашів, яким на власній землі нема з чого жити. Одначе, парадоксально Ацени стали світовим центром культури й до Атенської Академії приїжджали за освітою голодні знання зі всього світу.

Другим визначним центром культури стала Олександрія в Єгипті й Пергамум в Малій Азії.

Найбільшою трагедією був поділ доброго проти доброго. Але такі вже були Греки, великі дискусанти, бесідники й політиканти. Будар різних думок вважався спортом і мистецтвом. Місто й індивід завжди заздрісно боронили своєї незалежності, хоч одночасно місто й індивід це було одне ціле. Тільки великі індивіди мали респект. Не даром Аристотель, найбільший грецький філософ епохи розквіту, сказав, що „людина — це політична звірина“. Саме в класичній Греції це найкраще вийшло на яв. Комішкетне роз'єднання міст, але творчий геній, якого сліди не гинуть ніколи. Голосування в період Періклевого демократизму відбувалось криком, подібно як це було на Запоріжжі. Така атмосфера помстилася на грецькій державності, бо дійсною державою Греція стала аж в новітні часи, визволившись із турецької неволі.

У Спартанців, коли дитина не надавалась до фізично здорового життя, відносили її в гори, щоб там померла, або щоб з'їли її вовки. Для спартанської олігархії вистарчала людина-машина. По всій Греції селяни були напів рабами, а рабів в Афинах було 4 рази більше, як свободних громадян. Але такий був тодішній світ не тільки в Греції. Аристотель оправдував рабство й воно перейшло в римську імперію. Жінки були упосліджені й Перікл радив жінкам, щоб були аполітичними. Пригадаймо собі, в якій пошані були жінки в Скитів, де молоді дівчата бились у перших рядах війська, а матері керували державою, коли лицарство було на війні. Греки пристрасно любили спорт і перші всенародні спортові гри відбулись в Олімпії 776 р. ст. ери. Звідси традиція для всього світу до сьогодні. А крім того були численні спортові майдани й спортові школи, де вправлялись спортсмени. Золотий вік Перікла і після нього був віком розквіту поезії, музики, філософії, драми, скульптури, малярства й атлетики. Академія проводила філософічні дискусії в парку і прислухуватись міг кожний. Але дійсна наука була ще доволі примітивна. Для Геродота Дунай починався в Іспанії. Також домашнє життя було дуже примітивне. В місті вузьенькі вулички, глиняні або камінні жалупки без вікон, сміття й відсутність туалету.

Промовою перших поселенців у Греції була мова індо-європейська з центральної Європи, або радше з території поміж Дунаєм і Волгою. Такою мовою говорив Заратустра, Будда, Гітти й Ахайці, яких археолог С. Керам виводить „з південної Росії“. Основою грецької мови став діалект Аттики, з Афинами в центрі. Найстарші документи грецької мови й письма це таблички з 15в. ст. ери. Мова грецька має багато подібности з мовою українською, зрештою як і всі індо-європейські мови. Дорога значить „ходос“, від нашого ходити, „тон“ значить „фон“, ріка — „погамос“ від „пити“. Це тільки поодинокі приклади. Грецька мова набралася різних впливів сторонніх, бо мала контакти з широким світом. Письмо перейняли Греки від Фенікійців, які перші в світі придумали абетку з 30 літер, як це показують фенікійські записи з Урарту й Рас-Шамра. Класичне фенікійське письмо мало тільки 22 літери. Слов'янське письмо взоровалось на грецькому. Перше фенікійське письмо в Греції появилось 736 р. ст. ери в зв'язку з олімпійськими змаганнями. Етруски перейняли від Греків, а може й безпосередньо від фенікійців письмо й передали його Латинянам.

Месопотамське письмо мало 300 знаків, або символів, єгипетське 350, китайське до сьогодні має більше 1.000 символів, які не можна назвати літерами. Фонетичне фенікійське письмо поста-

ло 2.000 р.ст.ери й дуже причинилось до поширення цивілізації.Папір винайшли Китайці і Греки ревно за нього вхопились. Одержавши письмо почали дуже бистро розвивати літературу. Але першу граматику грецької мови написав аж Діонісій 120 р.ст. ери.Гомер,мабуть походження кімерійського,написав свої дві славні епопеї Іліяду й Одисею в 8 або 7 в.ст.ери.Гомер жив у Іонії,там же Кімерійці огречилились.Його епопеї це не тільки поезія,але перша запись грецької історії.Гомер це перший бард за відвагу,правду,красу й чесноту.Його твори стали своєрідною Біблією для Греків,але й для цілого гелленізованого світу, подібно як Вегіль для Риму,Данте для Ренесансу й Вольтер для Рационалізму.

Сучасником Гомера був поет Гезіод,який голосив справедливість та інтересувався містиком буття й космосу.Поезія стала для Греків другою релігією,яку вони брали поетично,театрально,навіть гумористично.Великим грецьким ліриком був Піндар, який жив на грані 5 в.ст.ери.Він звеличував героїзм,головно у спортових змаганнях,а Ацени були для нього "твердиною Геллади і божеським містом".Геродот був батьком історії,а за ним цілий ряд істориків і подорожних,як Павзаній,Страбо й Тукидид.Греки дуже любили театр,драму,трагедію й комедію.Знані є такі драматурги,як Есхіл,Софокл,Еврипід і автор комедій Аристофан.Їхні п'єси ще й сьогодні ставлять у театрах світу.Збереглося досі 45 п'єс,але їх було більше сотні.Драма була частиною освіти пересічного Грека.Флорентійські мистці в епоху Ренесансу,стараючись відновити грецький театр з його хорами,створили оперу.

Зі всіх досягнень грецького генія найбільшу вартість має філософія,яка стала підставою філософії світу.Грецький критичний ум дуже надавався до контемплляції основних проблем буття й космосу,що досі заступала мітологія.Щойно в Греції зароджується аналітичний розум,спосібний до критичної інтерпретації явищ природи.Першим філософами були філософи йонської школи 6 в.ст.ери,Анаксимандер,Анаксіменес,Талес і Геракліт.Вони шукали першої субстанції,з якої все почалось.Для Геракліта все змінливе й ніщо не є однорodne і стійке.Життя це незбагнена доля,якою керують боги,придумавши закони природи.Пітагор був філософом і математиком.Світ був для нього гармонійною системою чисел.Функція математики є відвертати від змислового і зничимого до пізнавального й вічного.Пітагор поклав підстави під музику,придумавши семиступневу скалю звуків.Він був своєрідним релігійним реформатором,осторонь мітичних богів,за моральну аскезу,самоспасіння,знання і проти голих емоцій.Мав велике повождення серед освічених людей,вплинув навіть на Платона й Емпедокла,а пізніше на християнство.Він заложив власний релігійно-філософський орден,довкруги якого постала ціла епікурейська школа.

Філософ Демокрит жив у 5 в.ст.ери і створив школу атомістів,які вірили,що все складається з атомів.Тут атомісти передбачили те,що модерна наука розробила детально,розбивши навіть атома.Але для Емпедокла атом був неподільний.Інша школа філософів гуртувалася біля Протагора,теж у 5 в.ст.ери. Це були софісти,які вірили тільки в розум і в аргумент.Для них моральність була тільки,як і все інше,видуманим людським поняттям.Протагор говорив:"Людина є мірилом всього".Школу стоїків створив Зено.Вони вірили в людську чесноту й мудрість.Визначними стоїками були пізніше два римські філософи Сенека та імператор Марко Аврелій.Епікур був агностиком,

раціоналістом і матеріялістом. Для нього, як і для Протагора, людина сама є ковалем своєї долі, тому повинна жити весело й нічим не журитись. Але його противниками були циніки з Анти-стеном на чолі, які були проти розкошів, багатства й за аске-тичне життя.

Як бачимо, грецький індивідуалізм проявився в різних напря-мах шукаючої думки. Але найбільшими філософами й авторитетами були Платон і Аристотель. Платон заложив Академію в Атенах 385 р. ст. ери. Назва походить від легендарного героя Академа. Ця єдина в своїм роді інституція протривала аж до 500 р. но-вої ери коли жорстокий християнський імператор Юстиніян її закрити. Платон був ідеалістом, який шукав остаточної реальности не в дійсності, а в ідеях. Для нього життя це тільки відбитка духової дійсности. Ідеї служать на те, щоб пізнати реальність. А почування тільки помагають думати. Експеримент і обсервація, такі дорогі Аристотелеві, йому не були потрібні, хоч і не від-казується від логіки. В шуканні Абсолюту й за піддержкою душі виростає людська моральність. Платон був теж експонентом Со-крата, який нічого не написав, але був учителем Платона. Сократ вірив у людський розум, правду й силу безкомпромісової чесноти. За те й був засуджений на смерть забобною реакцією, бо мов-ляв „згіршував молодь“. Сократ шукав універсальних джерел прав-ди й говорив, що „життя не варто жити без досліду“.

Це те, чого так боялось і боїться й сьогодні догматичне хри-стіянство. Але ідею Платона про Остаточний Абсолют підкопив у 3 в. нової ери Плотин, а за ним і Стці християнської Церкви, які втілили ідею Абсолюту в Йошуу з Палестини. Йошуа парадок-сально стався Батьком і Сином заодно. Платон показував до не-ба, а Аристотель до землі. Аристотель був реалістом і енцикло-педистом, протилежність Платона. Для нього підставою знання був експеримент, наука й досліди, які домінують в науці й сьогодні. Отже Аристотель дав підстави до розвою правдивої науки. Його етика, це людська етика, пристосована до вимог суспільства, в парі з толеранцією, мудрістю й відсутністю забобону. Аристо-тель став смолоскипом Відродження після темних віків христия-нської реакції та жорстокої інквізиції. Впливи Платона й Аристотеля на розвій філософії й науки в цілому світі необчи-слимі.

„Людина — це розумна істота“ — говорив Сократ, але наука в Греції поза філософією не піднялась дуже високо, хоч деякий поступ зроблено в різних ділянках, математиці, географії, астро-номії, хемії, фізиці й медицині. Астроном Птолемеї в 2 в. ст. ери і йому сучасний Гіппарх твердили, що земля нерухома і є цент-ром світу. Це твердив навіть Аристотель. За цю ідею вхопилось гаряче християнство. Одинокий Аристарх сказав те, що пізніше відкрив Джордано Бруно й Коперник. Платон вірив, що небесні тіла мають інтелект і що компас це божеський інструмент. Але в ділянці медицини, в школі Гіппарха, зроблено деякий прогрес, тому Гіппарха вважають батьком медицини. Також „Елементи Гео-метрії“ Евкліда дуже причинились до розвою геометрії.

Також в ділянці мистецтва Греція клясичних часів, цебто 7 - 2 в. ст. ери, зацвіла невиданою красою. Греки відкрили ба-гатство людських почувань і красу людського тіла. А грецький клясцизм це якість виконання в рівновазі реалізму. Перікл говорив: „Ми любимо красу без екстраваганцій і мудрість без дешевизни“. Вже навіть розкішні палати Кнососу, Мікен і Пер-гамун блистали красою й багатством мистецьких прикрас із золота, бронзи й камню. В 5 в. мистецтво стається публічною

власністю й інтересом. Різьби людей були ідеалізовані, різьби богів гуманізовані. Ідеалізована краса в будівництві, в різьбах, в малярстві поєднувалась із природою. Ерехтейон, Мавзолей і Партедон, ось три величаві святині в Атонах, яких світ не бачив. Масивні були будівлі Єгипту й Месопотамії, але не знали вони тої природної легкості й краси, що в класичній Греції. Акрополь зі святинею Атени, богині мудрості, завжди був перед очима Атенців, хоч і не завжди було тої мудрості доволі в хаосі політичних пристрастей.

Партедон це найвеличавіша архітектурна пам'ятка старини, якої руїни стоять до сьогодні, нагадуючи про давню велич. Але статуя Атени, авторства геніяльного Фідія, пропала. Алена, яка вродилась із мозку свого батька Зевеса, була предметом подиву всіх Греків і чужинців. Різьбярі Фідій, Праксітел, Скопа й маляр Аполідар записались в історію. Ми й сьогодні подивляємо на ілюстраціях різьбу Лякоона і його двох синів, як їх давають вужі за те, що просили Троян не доторкатись до дерев'яного коня. Лякоон це робота трьох різьбярів: Агесандра, Агенодора й Полідор. Грецьке мистецтво здебільша пов'язане з мітологією, бо такий був світ, наповнений різними легендами й божищами. Грецькі боги були індо-європейського походження, подібні як у Скитів, Слов'ян, у Ведах, в Ірані і в Гіттиів. Грецькі боги були наскрізь антропоморфичні й до них Греки відносились як до визначних людей, які мають особливу надприродну силу. Про добрих і про злих богів говорили з однаковою пошаною. Навіть для невідомого бога був у них вівтар. Мистецтво й філософія були божим даром.

Гомер дуже мальовничо змалював богів, якими жили Греки, але так як поезія доля їхня була хитка і проминаюча. Судьба була вирішальною і їй підлягали навіть боги. Грецький дух був просякнутий цікавістю, але вони не створили якоїсь одної релігійної системи, як Єгипет, Месопотамія, або Індія. Закон, судьба і справедливість були у Греків вище богів. З богів навіть насміхались, ставлячи їх у комічні ситуації. Головний бог Зевес був мікенського й ахайського походження. Він був подібний до римського Юпітера, германського Одіна, іранського Мазду, або нашого Сварога. Ахайський і дорійський Зеус, давніша назва Діавс, нагадуючий наше слово "диво", а в Індії Дева. Але окремим адміністратором неба був Уранус. Найдавніші жителі Греції Пелазги мали богиню-матір Атену, але Греки переробили її на богиню мудрості й справедливості.

Аполлон, подібно як наш Дажбог, був богом сонця й інтелекту. Афродита -- богиня любови, походження від Урануса, в іншій легенді від Зевеса. Богиня-мати була принесена з Анатолії Деметра, в іншій легенді була це Гера, жінка Зевеса й заразом цариця небесна. Зевес часто трансформувався в Ероса, бога любови. Посейдон був богом моря, Артеміда -- богиня місяця, Богом підземелля, або пристанища для померших, був Плутон і його жінка Персефона, яка весною й літом перебувала на поверхні землі. Меркурій був богом купців, хитрощів і злодіїв. Його кликали теж Логос, або "слово". Євангелист Іван чомусь причепив його до жидівського Єгови. Післанцем богів був Гермес. Богів було багато більше, в кожній закутку, чи в кожній пригоді було місце для якогось бога. Але гора Слімп була їхнім центральним місцем перебування, бенкетування, конференцій і сварок на чолі з примхуватим Зевесом.

З поглибленням філософичної думки грецькі боги відходили на задній план, хоч довго ще задержуються серед простолюдя, аж до фанатичного християнства.

Деякі боги примандрували зі Сходу, як фрігійська Кібеле, єгипетська Ізиди чи іранський Мітра. Повно було теж демонів, які спокушували людей до зла. Греки накладали маску Горгони, щоб відстрашити демонів. Велике значіння мала дельфійська про- рочиця, до якої йшли з паломництвом за порадою. Душі порядних людей пр смерти йшли в Елізейські Поля. Філософія відійшла від мітології й шукала божеської єдності в космосі і в природі. Ксенофан і Платон передбачали єдине найвище єство. Ксенофан навіть говорив, що боги нічого особливого не відкривають лю- дям. Люди самі мусять шукати за найвищими вартостями. Протагор писав: „Я не знаю, чи боги існують, а чи вони зовсім не існують“. Пітагор і Сократ вірили тільки в розум.

Греки не мали змислу гріха, бо й самі боги скандально грі- шили. Щойно філософи, особливо стоїки, глибше зайнялись пробле- мою моралі, добра і зла. Безсмертна душа і свідомість можуть зробити дуже багато в ділянці чесноти, але зі всіх сторін чи- гають демони і слабкий характер людини не видержує хитрих атак. Так оправдували себе грішники. Греки любили розважатись і гуляти. Діонізійські та орфічні святкування, пов'язані з вос- кресінням спасителя-сонця кожної весни, переходили в п'яну гульню й розпусту. Їхні королі ніколи не були богами, а зви- чайними смертельниками, бо й самі боги були близькі людям. Біблійний Єгова зробив людей на свою подобу, а Греки робили богів на свою подобу, брехунів, розбійників, авантюристів, але й героїв.

Все ж таки було щось, що всіх Греків об'єднувало, не дивля- чись на великий індивідуалізм і часті внутрішні колотнечі. Це найперше мова і традиція. Була в них завжди якась невидна духова суцільність, яку ніяк не можна порівняти із многонаціо- нальними імперіями, як Вавилон, Іран, або Індія. Греки розсіялись колоніями кругом усього Середземного Моря, бо вдома було тісно, але Греки завжди залишались Греками, навіть тоді, коли Спексан- дер завойовував пів Азії і Єгипет. Вся південна Італія називалась „Велика Греція“. Скити й Етруски і вся римська імперія була під впливом живучого гелленізму. Вся провідна верства тодіш- нього цивілізованого світу говорила й писала грецькою мовою. Біблія була переложена на грецьку мову й Євангелія були на- писані по грецьки. Павло з Тарзосу, творець християнства, одер- жав освіту в Греції. Найвартіснішим було те, що вони відкрили людину. Софокл писав: „Світ є повний чудес, але найбільшим чу- дом є людина“. Греки почали еру научного експерименту. Римське право, яке стало підставою права в Європі, корнями щеміло в Греції. На базі грецької філософії почався Ренесанс в Євро- пі, який розвіяв хмари християнського забобону й терору.

Римська імперія розклала гелленізм, а добила його реакцій- на християнська Візантія і тевтонська „мандрівка народів“. Візантійці вже не були Греками класичного періоду, а „rome- ями“ багатонаціональної імперії. Турецька неволя до решти до- била Грецію. Визволившись з-під турецької кормиги 1832 р. Греція ніколи не піднялась в модерному світі до давньої сла- ви ізза відсутности земних багатств, які сьогодні вирішаль- ні. Але давня слава залишиться назавжди за ними. Без Греції 6-4 в. ст. ери ми були б сьогодні іншими. Грецька культура тої доби стала підставою європейської цивілізації, яка є ци- вілізацією світу.

II. P I M

Писати про Рим і його володіння треба починати від тих

племен, які жили там в неоліті, а потім від Етрусків, які прийшли до Італії 1200 р.ст. ери й дали культурні й політичні підстави Римові. Бо такого народу, як Римляни, ніколи не було, а була це тільки назва імперії від міста Риму. В самій Італії була сумісь індо-європейських племен, до яких домішались пізніше різні народи великої імперії, яка претендувала на єдину імперію в світі. Назву Італії і її народів дали Італики й Латиняни, які прийшли з півночі, деє біля 2.000 р.ст. ери. Крім згаданих замандрували до Італії Умбри, Осійці, Сабелійці, Сабіни, Самніти, Ілрійці й Луканці, всі з півночі. Були це групи здебільша кельтського походження. Південь заселили Етруски, Греки й Фенікійці, всі три групи зі Сходу й морем, останні не Індо-Європейці, а семіти.

Неолітичних стоянок землеробного типу знайдено дуже мало. Імпульси в сторону Італії йшли від Дунаю, від північних Кельтів і від індо-європейської Середньої Азії. Знайдено той самий шнурований посуд, що і в Україні й ті самі боеві камінні сокири, якими відзначалась уся Центральна Європа. Більші поселення знайдено від початку залізної доби, деє біля 1.000 р.ст. ери. Їх називають Віллянова, бо в тій місцевості знайдено більші поселення. Етруски прийшли в 12 в.ст. ери й почали еру цивілізації, бо принесли зі собою доволі високу культуру й письмо. Прихід Етрусків сходиться з розвалом Гіттитської імперії в Малій Азії, якої відприском являються Етруски. Були це часи великого кипіння в країнах біля Егейського моря, поміж Мікенцями, Гіттітами, Лідійцями, Траками й Кімерійцями, які всі разом належали до сфери великого гіттитського царства в стадії розкладу. Етруски або Расени, перейшовши сильні елленістичні впливи Егейського моря, причадили до Італії, подібно як і багато Греків, яким тісно було в самій Греції.

В самих початках археологічних наук були різні теорії про походження Етрусків. Їхньої мови ніхто не знав. М.Фререт 1741 р. писав, що Етруски походять з Альп. Те саме думали про Акайців і Дорійців, які поселились в Греції. Але виявилось, що Альпи були тільки порожніми горами, в яких доісторичній людині було неможливо жити. Геродот писав, що Етруски прийшли з Лідії і думку цю прийняв Страбо, Плутарх і латинські автори Цицерон, Вергілій, Катуль, Тацит і Гораций. Найперше згадує про них Гезіод, називаючи їх "Турсі". Лідійці не залишили жодного письма, але зв'язок мусів бути, бо Етруски були тої самої сім'ї народів. Греки називали їх ще "Турсеной", "Тирреной", "Тускі" і це вони правдоподібно заклали в Греції місто Тиррен, звідки їх Греки пізніше виперли. В єгипетських записях вони записані як "Турша", або просто "ТРС", бо голосних гієрогліфи не мали, подібно як гебрейська й арабська мови. Сенека їх називав "Тускос". Софокл і Тукидид писали, що Етруски — це Пелязги, але Етруски по грецьки не говорили й самі називали себе "Расена", або Русини. Так називав їх теж Страбо.

На всякий випадок вони вийшли з горна змагань грецько-анатолійських за поселення незайнятих просторів і їхня культура говорить, що вони вийшли з йонсько-фрігійського світу, давні емігранти з просторів поміж Дунаєм і Каспієм. Страбо писав: "Вони принесли зі Сходу любов музики, танцю і святкування", прикмети тотожні з чорноморськими народами. Зброя їхня була продуктом Кавказу й України, а їхні шоломи, панцирі, вози й коні походили з Анатолії. Замість грошей послуговувались мідними злитками, які впровадила етрусська торговельна аристократія. Рим був заложений 754 р.ст. ери й перші його легендарні королі були Ромуль, Нума Помпілій і Туль Гостілій, —

латиняни. Але Етруски зайняли Рим і далші королі були Етруски, навіть назва „Рома", або Рим, походить від Етрусків.

Отже перша римська цивілізація була етруска, в повному розквіті в 6 в.ст. ери. 509 р. Латиняни й Італіки Етрусків прогнали й Рим став республікою. Етруски ще довго залишались союзом міст, на взір грецький, аж завовували їх з півночі Галійці, інша назва Кельтів 390 р. Від півдня розсталась римська держава, яка покляла кінець Етрускам і Галійцям 265 р.ст. ери. Але письмо перейняв Рим від Етрусків, які привезли його з егейського світу, де підставою письма стала Фенікійська абетка. Інтересно, що написи знайдені на етруських гробах більш подібні до письма Внес Книги, як до грецького письма. На острові Лемнос і в деяких місцевостях Греції знайдено поховання Етрусків. Ось зразок етруської мови: Пити - пева, сон - сну, іти - уті, рука - ру, сопілка - сопіл, пекти - пікуп, живий - живас, птах - патакс, багатий - багаті, неня - нуна. Багато слів подібні до грецьких слів, або до інших індо-європейських мов.

Культура їхня була дуже помітна, як на те окруження, в якому вони поселились. Про це говорить посуд, вироби з бронзи і срібла. В руїнах святинь знайдено теж золото. Їхній посуд був найгарніший на Заході, саркофаги типу мікенського і троянського, могили висічені в скелях. На возах, знайдених в гробах, розмальовані герої Іліади й Одиссеї. Деякі різьби і прикраси нагадують королівство Урарту на північному Кавказі, де царі називались Руса I та Руса II. 92 кілометри від Риму розкопано руїни міста Тарквінія з багатством археологічних знахідок. Міст Етруски мали багато. Крім Тарквінії знане є місто Тусканія, Норкія Веї, Черветері і Вульці. В них багато кольору, музичні інструменти, взори птахів і дерев, усміхнений Аполлон і зображення руських і яснооких Етрусків. Веселі малюнки Етрусків пробував відтворити італійський маляр Ренесансу Джотто.

Разом з Греками Етруски здобули Корсику й воювали проти Картагені. На Корсиці, Мальті й Сардинії всюди егейські сліди, подібні до Мікен, Тірину і Крети. На вівтарях богиня-мати і мегаліти, які говорять про впливи Кельтів. На тих островах міста були неможливі з причин частих наїздів і морського піратства. Ті острови назавжди залишились сумісю різних народів, Греків, Етрусків, Лігурійців, Фенікіців, Вандалів, Готів, Сараценів, а в нову еру Еспанців, Італійців і Французів. Коли Рим став центром великої імперії, загубилась струя йонсько-грецьких впливів, хоч Вергілій звеличав Енея в „Енеїді", князя і героя Трої, а заодно одного з основоположників Риму. Еней ще перед Етрусками, а може в той самий час, причалив у південній Італії і заложив місто Лувініум. А його син Асканій заложив місто Альба Лянга. Міста ті були в співпраці з містами Етрусків і з Римом, який вони називали „Рума".

Могутньою стала римська імперія аж в 2 в.ст. ери, розбивши Фенікію з Картагеною і підкоривши Грецію. Удосконалена зброя і воєнне ремесло відчинили перед Римлянами весь світ. До армії набирали чужинців, обіцяючи їм римське громадянство й землю. На місце королів прийшли консули й трибуни, але сенат залишився в руках аристократії. З воєнних експедицій приходили все нові когорти рабів, які збагачували патриціїв. Багатий Римлянин мав власного поета й лікаря-Грека. Разом із успіхами на фронтах і грабежом колоній в Римі наступила моральна дегенерація. Голодній товпі мусіли роздавати безплатний хліб, щоб не бунтувалась. 45.000 глядачів у Клоссеум приглядалось, як глядіатори вбивали один одного, або як їх пожирали дикі звірі.

Бунти в колоніях і в Римі були жорстоко переслідувані й без великої армії Рим не міг існувати.

До кращих сторінок римської цивілізації належали публічні інституції, індивідуальна свобода тих, що не були рабами й респект перед законами й порядком. Римське право стало підставою європейського права і права всього світу в новітніх часах. Ще в 5 в. ст. ери Рада Десятьох, або Децемвіри, склали 12 таблиць, які стали підставою римського права. Також поняття людських прав і людської гідності, не дивлячись на масове рабство, було законно оформлено в Римі. Консул Марій 107–100 р. ст. ери сказав: „Всі люди рівні й однакові“. Що не дозволяло Римлянам реалізувати демократію, це поділ на богачів, купців, бідних і рабів. Але рабство було в тих часах природним явищем і навіть християнство його апробувало. Також ривалізація військових генералів за владу руйнувала устрій і доводила до жалюгідного деспотизму. Але всі верстви народу любили героїзм і прославляли його на всі лади, від релігійного міту до глядіаторської арени.

Здобувши багато країв з різними культурами Рим збудував своєрідну плуралістичну культуру, приймаючи від усіх, а найбільше від близьких Греків і не накладаючи нікому нічого, крім влади. Латинська мова, як „лінгва Франка“, замінила грецьку і ще довго після розвалу римської імперії латина домінувала все життя в цивілізованому світі. Відродження рідних мов це явище новітніх часів. Навіть італійська мова це не латина, хоч із латинської мови вивелась. Грецька культура пристосувалась до римської цивілізації і її збагатила. Римський ідеал світової людини — це ідеал грецьких стоїків. Таким був Римлянин Сенека й Марко Аврелій. Світова людина ніколи не виростає, бо закон еволюції вимагає розвою окремих народів. Кельти, Скити любили свободу, в Германів вроджена цікавість і гордість, у Греків візія й купецька калькуляція. Жиди воювали з Греками, але влада до всіх відносилась однаково, вимагала тільки державної лояльності.

Не маємо наміру писати історії римської імперії, але деякі факти й напрямні для цілоти картини необхідні. Після первісних людей камінної сокири, потім Італіків, Кельтів, Етрусків і Греків і після останньої війни між Етрусками й Італіками постає Латинська Ліга, яка відбиває наступ Галійців, або Кельтів, але й сама перестає існувати під наступом Риму. У війні з Грецією Рим побідив 275 р. ст. ери. Найбільше клопоту мав Рим з Фенікійською Картагеною в північній Африці. Більше ста років 264–146, воював Рим із Картагеною. Після трьох завзятих, т. зв. пунійських воєн Римляни знищили до щенту Картагену і стали панамі Заходу. Тепер починається солідна імперіяльна організація здобутих країв довкруги Риму. Але загострюються соціальні неспокої селянської бідноти проти багатих землевласників і Сенату. Революція двох братів Гракхів закінчилась перемогою і реформою землі, хоч обидва брати Гракхи були замордовані.

За консула Марія нові перемоги над Югуртою в Африці, над Мітридатом в Азії, над Кимбрами й Тевтонами у Франції. Вся Італія одержує громадянство 90 р. ст. ери. Бунт рабів під проводом Спартака 73 р. ст. ери здавлено криваво. 6.000 Спартаковців повішено на стовпах вздовж дороги 130 миль довгої від Капуї до Риму. Помпей здобуває Єгипет і весь Близький Схід. Проти нього виступає Цезар і б'є його в Єгипті. Здобувши славу в Галії і вбивши Помпей, Цезар стає диктатором. Вороги кругом, Галійці, Германи, Македонці, Понтійці, Парти, Африканці, але Цезар тріюмфує, влюбившись в єгипетську Клеопатру. Його вбивають найближчі приятелі.

Юлій Цезар залишив по собі юліянський календар, реформований пізніше папою Григорієм. Від імени Цезар походить слово "цар". Разом із Цезарем закінчився період вибирання консулів, яких звичайно було три. Бо хоч знову вибрано під проводом Сенату трійцю: Антона, Лепіда і Октавіяна, але війна між консулами закінчилася перемогою Октавіяна, який проголосив себе імператором. Епоха внутрішніх війн між консулами закінчилась.

Октавіян зробив себе дуже популярним, бо повернув республіканські права в Римі. Він прийняв титул "Августус". Часи Августа 31 р. ст. ери до 14 р. нової ери були вершиною римської імперії: спокій на окраїнах і спокій та добробут всередині. Але після Августа пішли виродки, як Калігула, який наказав Сенатові вибрати консулом його коня, або Нерон, який замордував власну матір і спалив Рим для власної приємності. Англія і Вавилон стали провінціями Риму. Ще був один гарний період в історії Риму, т. зв. класичний, коли розвивалась література й філософія й людяне було відношення до рабів. Був це вік Антонінів 117-80, коли імператорами були Антонін і його брат, знаменитий стоїк, Марко Аврелій. А після них із Коммодусом почалась воєнщина, коли військо, зложене з різних народів, взяло верх і само вибирало собі імператорів. Від 235 до 284 було 20 імператорів і узурпаторів, які часто один з одним воювали, на чому терпіла вся імперія.

Мандрівка германських народів, Готів, Сарматів, Алянів, Вандалів і Гунів розвалила римську імперію. Рим зруйнували візиготи 410 р. і Вандали 455 р. і Рим ніколи не піднявся. Найбільше причинилось до розвалу римської імперії християнство, яке розкололо імперію на дві частини: Рим і Візантію. Останнім імператором Риму був Русич Одоакер, який скинув з трону малолітнього Ромулуса Августула 476 р. Під тиском сторонніх сил і через гниль всередині розвалилась велика імперія, а Стці Церкви намагались переробити віру в Рим у віру в свого біблійського бога, але тим заподіяли ще більшої шкоди, як гнила римська імперія.

Готи, Ломбарди осіли в Італії, Англи, Юти, Пікти, Скоти заселили Англію, Франки й Бургунди збудували Францію, Візиготи й Аляни пішли в Іспанію, а цілий ряд скандинавсько-тевтоноських і слов'янських племен дали основу під майбутню Німеччину. Гунни, яких король Аттила смажив собі на обід дівчат свого гарему, осіли на Угорщині. Європа кипіла війнами, міжусобицями і мандрівками, з яких у майбутньому мали вирости європейські нації.

Рим, абсорбуючи елементи великої імперії, а головне глибоко розвинутої і близької грецької цивілізації, дав велику літературу, яку ми сьогодні читаємо залюбки та яка в епоху Ренесансу дала напрям дальшого розвитку світової літератури й думки. Знамітні є Овіда мітологічні "Метаморфози", поезії Горація, Проперція, Галла, Тібулла, Катюла й сатиристів Люцілія, Петронія, Марціана й Ювенала. Вергілій, протегований Августом, дав велику поему "Енеїда" про початки Риму. Поет і філософ Люкрецій дав філософську поему "Про явища природи". Гелленістичні впливи виразились в Андроніка перекладі "Одиссеї" на латинську мову. Грецькі трагедії, драми й комедії ставили в Римі, але й римські драматурги, як Плавт і Теренцій, написали ряд театральних п'єс. Автором трагедій був теж філософ-стоїк Сенека, іспанського походження. Найпопулярнішими були в філософії Епікурейці і Стоїки. Знамениті є філософські "Щоденники" Марка Аврелія й "Золотий Осел" Апулія, плятонівського філософа. Бесіди Цицерона славились на весь світ.

В римському середовищі появився цілий ряд знаменитих істориків, бо римська еліта була історично озмислена. Знані є історики Лівій, Пліній, Салюст, Светоній. Пліутарх написав „Життя“ великих людей імперії, Полібій історію римських воєн, Тацит „Германія“, Марцеллін „Історію Ассирії і Персії“. З Географів Страбон написав „Географію“, Птоломеї „Опис Месопотамії“, Павзаній „Подорож по Греції“. Були написані книги про римське право. Гален писав про медицину, а Пліній Старший написав 37 томів „Історії Природи“. І хоч письмо не було в масовому вжитку, бо простолюддя було неграмотне й папірус чи шкіра до писання були надто дорогі, але в Римі було 29 публічних бібліотек, задивляючий факт росту культури як на той час.

Якщо йдеться про релігію в Римі, то вона зовсім розхиталася, бо Римляни мали звичай приймати різних богів різних народів. Від Етрусків вони перейняли Юнону й Мінерву. Юнона це богиня-мати й цариця небес. А Мінерва — богиня мудрости, на взір грецької Атени. Майже всі грецькі боги перемандрували до Риму. Юпітер — це грецький Зевес. Марс — бог війни, Венера — богиня любови, Аполлон — бог сонця, Веста — богиня домашнього вогнища, Церес — богиня плодючости й Меркурій — післанець божий. Ляри й Пенати — домашні боги, а Геній — особистий бог людини. Нерон впровадив іранського Мітру, бога сонця й лицарства, якого дуже любило військо. Калігула впровадив до Пантеону єгипетську Ізиду. З Єгипту впроваджено теж Серапіса, якого змайстрував Птоломеї, звівши в одне Озіріса, Зевеса й Геліоса. З Вавилону примандрував Мардук, а зі Сирії бог Аттіс і богиня Кібеле. На Капітолі були святині Юпітера й Юнони, найвищої пари. А святого, невгасаючого вогню пильнували Весталки.

Всі боги були аморальні, ані добрі, ані злі. До них, як і Греки, відносились Римляни як до театральних артистів. Практичні Римляни любили культу, як гарні видовиська для розваги. Особливо популярними були культу орфічні, діонізієвські і бакхієвські, в яких було багато співів, танків і веселощів. Всі вони вийшли з Греції. Бакхієвські празники Рим мусів заборонити, бо перемінились в п'янство й розпусту. Імператори, почавши від Цезаря, вважались богами і їм віддавали честь, як богам. Діюкліція навіть вимагав, щоб перед ним падали ниць. Релігійність в Римлян була дуже неглибока, але були забобонними, бо завжди радились ворожбитів. Греки мали дельфійську пророчицю, а Римляни Сибілійські Книги, з яких відповідні „спеціалісти“ давали пояснення, як їм було вигідніше й залежно від висоти оплати. Рим до решти з'їло християнство, як ржа залізо, але це вже інша тема.

І 2. К Е Л Ь Т И

Кельти — це відгалуження індо-європейських номадів початків неоліту. Їхнє походження те саме, що й інших індо-європейських народів, з одного корня, що почав виростати в південно-східній Європі. Їхні сліди знаходяться від Атлантику по Малу Азію, але найбільше на Захід від Альп. Помітне посвоєчення зі Скитами, Германами, Етрусками й Гіттиами. Найстарші мегаліти й дольмени, або камні релігійного призначення, мають 3.500 р. ст. ери. Камінна святиня Кельтів в Англії, Стоугендж, має 2.000 років до нової ери. Релігійні дольмени Кельтів в Абхазії, Кавказ, мають 3.000 р. ст. ери. Кельтські поселення в Італії й Іспанії 2.300 р. ст. ери. Саме тоді була зруйнована Троя II. Їхню культуру називають археологи лятенською, від місцевости Ля Тек у Швейцарії.

В Гальштаті, центрі заліза в Середній Європі, розкопано велике цвинтаріще кельтське з залізною зброєю, бронзою і золотом, возами, кіньми й багатим гробом королеви з I.000 р.ст. ери. До Гальштату приїздили за залізом зі Скитії і з Близького Сходу.

Сліди Кельтів скитського періоду знайдено над Дунаєм, над Дністром, в Колоколині біля Рогатина й на Поділлі. Є припущення, що навіть назва Галичина походить від Галів. Це була одна з назв кельтійських племен. В часах римської імперії Францію називали Галією. В епоху мандрівок Кельти приходили в Україну, а Скити на Захід, над Балтик, а навіть до Англії, де до сьогодні залишилась назва ріки Дон. Кельти були, як і Скити, високі, синьокі блондини, міцної будови тіла, а Римляни називали їх "Гали". Носили широкі штани, або шаровари, як Скити, і чуби, як наші Запорозжці, також високі скитські шапки й шкіряні нагортки. Займались хліборобством, ремісництвом і воєнним ремеслом. Страбо пише, що були незвичайно відважні. Сім'я була в них в пошані, як у всіх Іллідо-Європейців. Цезар, який воював у Галії 8 років і написав книжку "Про Галійську Війну", пише що міст не будували, але мали малі королівства, а замість міст укріплені оселі.

Королівські поховання Кельтів з возами й кіньми знайдено в Богемії, Австрії, Баварії і в Англії. Деревом обложені гроби і звіринна орнаментика вказують на споріднення зі Скитами й Етрусками. Знайдено багато палених поховань в урнах, подібних до Гіттиїв, Чорного Моря, Кубані й Карпат. Срібні, золоті, бронзові й залізні вироби вказують теж на впливи Егейського Моря. Хати будували дерев'яні, подібні до Трипільців. Випасали худобу, овець, в залізну добу орали землю, сіяли пшеницю, ячмінь і просо. Оселі знайдено над Дунаєм, над Реном, над швейцарськими озерами й безліч у Франції та Ірландії. Полібій пише, що Кельти любили забавитись у вільні хвилини й випити. В могилах знайдено вино й поживу. Жінки мали золоті й срібні прикраси. Політично не були централізовані і так як Скити були розкинені по всіх усядах. Остання фаза розвою кельтської культури була десь біля 500 р.ст. ери й римська імперія до речти розорала їхнє суспільство.

Перші поселенці Італії, Латини й Італіки, були кельтського походження. Із новоприбулими зі Сходу Етрусками мали часті непорозуміння. В 5в.ст. ери атакували Рим, а 390 р. здобули Рим, але його скоро покинули, бо жага пригод гнала їх далше. Легендарний кельтський король Артур воював зі Саксонцями й Англами 500 р.ст. ери, які наїхали на Англію. Назва Британія кельтського походження. Кельти називали тих, що наїхали "Прітани". Первісні Бельгії — це Кельти, яких полонила хвиля германських наїздів. У 369 р. ст. ери Кельти були на Балканах, де їх розбили Греки. Дійшли до Малої Азії, де поселились у Фригії, яка колись називалась Галатія від Галів. У Франції зустрічались зі Сарматами й Алянами, які прийшли зі Сходу, але в бій з ними не вступали. Не було в них теж антагонізму до Тевтонів, Франків і Бургундів, які на постійно поселились у Франції. 8 років воював з ними Цезар у Франції й остаточно 58 р.ст. ери розбив їх. В своїх споминах Цезар звеличує кельтський героїзм.

Ірландці, Бритони, Шкоти, Валійці, Пікти, Корнійці, Оркадійці й Норси — це все Кельти. Частина кельтських Бельгіїв і втікачів з Франції поселилась в Англії. Ірландська, британська й валійська мови кельтського походження. В Ірландії це й сьогодні пребагата традиція кельтського фольклору. В Ліоні, Франція, був вівтар Цезаря Августа, на якому були вирізьблені імена 60 кельтських племен. Кельти прийняли латину, бо не було іншого виходу. Латину в Англії замінила мова Англів, Саксів і Норман.

З віками мови перемішались. У Франції заховався культ кельтизму, який берегли такі визначні Французи, як Фюстель де Кулянк і П. Барре. Грек Ефор 4 в. ст. ери писав, що є знані крім Греків тільки 4 визначні народи: Кельти, Скити, Перси й Лідійці.

Багато назов місцевостей, гір і рік у Франції, Англії, Іспанії, Італії й Данії є кельтського походження. Дунай, Рен і Альпи є кельтськими назвами. Геродот писав, що Дунай впливав з кельтського краю. Він писав теж, що Кімерійці і Скити посвоячені з Кельтами. Про Кельтів згадує Злос Книга. Англійці називають кельтську мову „гелік“, від Галів, Галатів, Галійців. Шкотів Римляни називали Каледонцями. Археологічні розкопки показують високу матеріальну культуру Кельтів. Впадає в вічі, що Кельти, як і Скити, не поділяли середземноморського обожнювання людини. В Греків і Римлян людина в мистецтві на першому місці. Кельти мали свої золоті гроші, а в епоху заліза залізний брусок служив за гроші. В Луврському музеї та в інших музеях Європи можна оглядати важкі кельтські мечі, шоломи, щити, кіньську упряж, подібні до Гіттицьких, Скитських і Етрусських.

На жаль, подібно як у Скитів, писемна в них не знайдено. Скитів полонила грецька грамотність, а Кельтів римська. Всі були в I. ССВ р. ст. ери мовно подібні, навіть відірвані від цивілізації північні Тевтони були подібні. Кельти стояли вище Тевтонів, або Германів. Германи взяли від Кельтів слово „айзон“ — залізо. Ірландська мова найбагатша зі всіх кельтських мов, бо збереглась до сьогодні. Кельти мали багатий фольклор, пісні, легенди, балляди, лірику і все те передавали з уст до уст. Ірландці нової ери все те записали ще в 7-9 в. і видали дві книги: Книгу Армаг і Книгу Дан Ков. Багатий фольклор мусіли мати і Скити, але його ніхто не записав. Деяко записали Греки й дуже багато перейшло устно до Антів, до Русі й до України.

Релігія Кельтів була індо-європейська, але відомостей про неї залишилось мало. Латиняни записали богів: Тевтатес, Церенус і Беленус — це Див-Тато, Чорнобог і Білобог. Германський Донар і Тар — це кельтський Танар, а наш Перун, в Ріг-Веді Паранія. Богом моря був Лір, якого ім'я Шекспір використав у своїй драмі „Король Лір“. Мали Кельти також бога Артура, так також називався їхній легендарний король. Бог роду називався Арай, що нагадує Арійців. Від цього слова походить теж назва Іран. Святинь не будували, як і Скити. Камінну споруду Стоунгендж в Англії годі називати святинею. Одну тільки кельтську святиню знайдено на острові Мальта. Камінні мегаліти й дольмени служили для обрядових цілей. Вони нагадують камінні баби в Україні. Головним культом був культ сонця, як і в усіх Індо-Європейців. Не враховуючи Ірландію, яка є незалежною і пробує реставрувати мову своїх предків, подібно як Жиди в Палестині, невеликі групи Кельтів в Англії і Франції туго держаться до сьогодні своїх традицій і мови.

ІЗ. Г О Т И

Готи жили над Балтиком, у гирлі Вісли. Були вони споріднені з Кельтами, Германями, Слов'янами і Скитами. Коли почалась мандрівка скандинавських і балтійських народів на Захід і на південний захід у сторону римської імперії, Готи пішли на південь десь у 3 в. нової ери. Остроготи пішли в Крим, а Візіготи воювали з Даками, а потім змішались зі Скитами, коли Скити послабли. З півночі погнав їх голод і холод, повені і хвороби. Змішавшись зі Скитами й Сарматами перейняли їхню культуру,

а звичаї та віра була в них майже та сама. Також мова була подібна. Остроготи, або східні Готи, йдучи в сторону Кавказу й Каспія, зруйнували по дорозі грецьку колонію Ольвію, а король Вінітар убив антського короля Божа. Готські могили знайдені біля Києва.

Гуни, які наступали від сторони гирла Волги, розбили Остроготів 370 р., які були в спільці з Алянами, а готський король Германріх покінчив самогубством. Всіх Готів виперли Гуни на Балкани й Мораву, тільки частина їх залишилась в Криму. Готів ніхто не називав Германами, чи Тевтонами. Грецький історик Мордан у книжці „Готська імперія“ називає їх „скитськими Гетами“, а Прокопій змішав їх зі Скитами, Сарматами, Гетами й Меланхтонами. Готи були більш людяні від диких Германів, особливо Лангобардів, Франків і Алеманів. Близькі Готам були півгерманські Бургунди. Тацит писав, що Готи мали круглі щити, короткі мечі й радо вступали на службу сильніших. Було їх багато у візантійському війську.

Об'єднані сили Готів розбивають римське військо, яке було під проводом Валенса, 378 р. коно Адріянополя. Звідти йдуть на Грецію і на Італію. В той час вони були союзниками візантійського царя Теодосія I. Римський генерал венд Столихо розбив Готів, але в 410 р. Аларік грабить Рим. Його в свою чергу розбиває Римлянин Гонорій. Тоді Готи подаються до Франції й Іспанії. Там, з осідком в Тулузі, заложили своє царство. До них пристали Аляни. Частина Візіготів вступила на службу Риму, інші осіли в Іллірії. З півночі натискали Слов'яни. Держав Готів у південній Франції та Іспанії протривала до 711 р. Знаний є правний кодекс короля Евріха. На півночі були Франки. Вони не терпіли Готів і довго з ними воювали. В бою під Пуат'є 507 Франк Кльдовік розбиває Готів. Під натиском Франків з півночі й Арабів з півдня, готська держава розвалюється. Готи перемішались з Алянами, Швабами, Франками й Кельтами. Така була доля Візіготів.

Остроготи були під Гунами, потім в союзі з Візантією. 270 р. візантійський імператор Авреліян наймив 2.000 готських кіннотчиків до своєї армії. 322 р. Константин наймив Готів проти свого суперника Ліцінія. На чолі Готів був тоді Вінітар. У відділах Готів були Анти, Вандали, Герулі, Рігійці, Скіри, Турчинці, Спаки й Костобоки. Скити й Сармати були на службі Візантії й Риму, як і Готи, підчас розколу римської імперії, отже на полях бою могли зустрінути своїх земляків на противній стороні фронту. За Юстиніана Готський легіон охороняв Босфор і воював у Малій Азії. Останнім королем Риму був Русич Одоакер. Його візантійський цісар Зенон не визнавав і післав проти нього Візіготів з Теодоріком на чолі. Теодорік завойовує всю Італію і запросивши Одоакера на бенкет миру замордував його 493 р. Це був кінець римської імперії. Теодорік закладає власну готську державу на півночі Італії, зі столицею в Равенні. Про державу Теодоріка пише Прокопій. В Равенні знаходиться великий гробовець короля Теодоріка.

В готській державі панував 30 років мир. Впливи в ній були візантійські й римські. Готи прийняли християнство, але були Аріянами, бо не вважали Христа за Бога. Знаний є готський історик тих часів Кассіодор і філософ Боетій. Візантійські цісари були задрісні, що на місце Риму виростає нова сила й почали інтриги. Остаточно готську державу розвалив здібний візантійський генерал Белізарій. Равенна була взята 539 р. й Італія на якийсь час стала візантійською колонією.

Остроготи розпорошилися і асимілювались. На їх місце наїхали пізніше Ломбарди. Готів розложили сварки в рідні й культурні впливи. Вони перейняли культуру Скитів, Сарматів, Алянів і Кельтів, але вища верства підлягала впливами римськими. Мистецтво їхнє ніколи не перевищило скитсько-сарматське.

Письмом Готи не дуже інтересувались, подібно як Скити. Коли Готи зайшли в Грецію і знайшли книжки, їхній король сказав: „Дозволимо Грекам мати ці книжки, бо як довго вони будуть бавитись тими невинними забавками, так довго вони не будуть нас морочити“. Готські імена такі: Годемар, Валамир, Видамир, Винитар, Сюдарик, Дубіос, Валлія, Гайна, Овіда, Нідада. В готські ряди інфільтрувались Гуни і їхні імена були такі: Гунуїл, Гунтарик, Гунімунд. Під впливом Візантії і Риму Готи створили своє письмо в 4 в. Залишилась пам'ятка того письма. Є це уривки Біблії, яку переложив на готську мову Вулфіла, будучи на візантійській службі. Можливо зробив це на доручення візантійського двору, щоб повернути Готів на християнство. Мати Вулфілі була Грекиня.

Мова Вулфіли звучить ось так: „Вайртаї вілья теїнс“ — хай буде воля твоя. Пісня про героя Гільдебранда, написана на дворі Теодоріка в 6 в., це готська поема, якої мова більш подібна до мови Влес Книги, як до німецької мови. Але Німці пробують зробити з Готів — Германів. Про релігію Готів знаємо дуже мало. Богом війни був Тір, принесений з-над Балтику. Віз-навали богів сонця, зірок, дня, ночі, літа й зими. Святинь, як Скити, не будували, а тільки відкриті вівтарі для приношення жертв. Богів у людській подобі не було, також не було касті жерців. Жертву богам приносили начальники, або самі королі. Були в них легенди й пісні, але не записані. В Криму ще в 17 столітті існував остроготський діалект.

14. С Л О В ' Я Н И

Ріст і експансія Слов'ян почалась десь у 3-му тисячелітті ст. ери з околиць Трипілья в Україні. 2.000 р. ст. ери вони ще мали ту саму мову, що всі Індо-Європейці. Але ті, що розійшлись по всіх усядах, мовно почали вже дещо відрізнитись від матірнього краю. Але Слов'яни, які перейшли фазу скитсько-сарматську й різні сторонні наїзди, залишились тими самими. Розбудувавши осіле життя в них не було мандрівних імпульсів. Це в 8 в., в часах написання Влес Книги, мова всіх слов'ян була одна, очевидно з невеличкими діалектичними відхиленнями, з домішкою грецьких і готських елементів. Скити й Сармати були основною базою, на якій вирости Слов'яни. Антів у перших сторіччях візантійського царства називали не тільки Антами, але й Слов'янами. Геродот ще в 5 в. ст. ери писав про Слов'ян, що Слов'яни-Неври були на захід від Дніпра. А науковець Л. Піндерле вже в новітні часи писав, що колискою Слов'ян була земля між Дністром і Дніпром.

З бігом часу вони розростались й посувались на захід і на південь. На заході вони сконтактувались із Кельтами, а на півночі з Германами. Вплив на розселення мали Гуни й Фіни, які все більше насувались на захід. Агрікультурні села доісторичної доби, навіть укріплені валами міста, знайдено на Поліссі, на Десні, Сулі, Псьолі й Дністрі, біля Житомира, Києва, Сум і в Молдавії. Великі городища з валами, ровами й дерев'яними огорожами були в Пастирськім, Шарпівцях, Немирові й біля Полтави, Пригорівці і в Глевохах біля Києва. Доми дерев'яні, погребні комори, глиняний посуд, худоба, коні. Ліли там Скити-орачі. Залізообробне виробництво, предмети з бронзи, срібла,

костей і каменю. Кераміка подібна від Дону по Ельбу. Назву тій культурі дають Зарубінці. Черняхово в зв'язку з численними археологічними знахідками в тих місцевостях.

Укріплені городища були своєрідними економічно-політичними центрами, а кругом них в оселях займались обробкою землі, скотарством, рибальством і мисливством. Багато землянок знайдено в долинах і на берегах рік. Зі струменту й причандалля знайдено сокири, ножі, серпи, плуги, зернотерки, шила, стріли, коси, прикраси, упряж і корчаги на збіжжя. Укріплені городища були поруйновані, огорожі й дерев'яні доми попалені, що говорить про війни й причину мандрів і шукання безпечнішого й вигіднішого життя в кращих умовах. Поховання були різні, трупопалення в урнах, неолітичні скорчені кістяки, дерев'яні й камінені виложені ями, з посудом, харчами й курганами.

Слов'яни розбилися десь у 3-му в. нової ери і спільна слов'янська одність відумирає. Її втратили вони через буйний індивідуалізм, брак дисципліни й координації, а головне через міжусобиці й наступи сторонніх сил. Спільні риси Слов'ян залишились обабіч Карпат, на Дунаї і Балканах, на Помор'ю і в Австрії. Західньою границею Слов'ян стала ріка Рен, де вони билися із Франками та іншими Германами. В остаточному трибунальному оформленні розгалужені Слов'яни на Русичів-Українців, Білорусів, Поляків, Москалів, Чехів, Словаків, Кашубів, Сербів, Хорватів, Черногорців, Словенів, Македонців та ще деякі дрібніші відгалуження. Деякі з бігом історичних обставин зовсім зникли. В різні епохи носили вони різні назви й навіть в ту саму епоху різні народи називали Слов'ян по різному. На Балканах Слов'яни стали на місце Іллірійців, Траків і Фригійців, які помандрували до Греції й Малої Азії. Закарпаття належало до Дакії в 1-му в. ст. ери. Їх називали Гетами й Вендами. Над Бугом жили Лужиці й там знайдено трипільські сокири, бронзові дзеркала та інші предмети. Їх у скитську добу ідентифіковано з буковинськими Скитами. Сьогодні в Німеччині є ще велика група Лужиців.

Населення Австрії було слов'янське. Австрію почав заселяти Німцями Оттон I. Траки, Даки і Фриги були Слов'янами, але з них залишилась тільки назва. Дацький золотий скарб знайдено в Михалкові біля Борщева, а трацький бронзовий скарб у Голіграді біля Заліщик, в Медині і в Белзі, також могили в Дубні й на Закарпатті. Кашубів у Польщі під впливом польонізації залишилось небагато. Помор'яни й Полаб'яни, також Пруси -- зовсім зникли, асимільовані примусово Німцями й Поляками. Пруси називались колись Руси, або прибалтійські Скити. Між Лабою й Одрою були Лютичі, Лютаки, або Люзакі. В війні з Німцями й Норманами розпорошились без сліду. Місто Любек близько данської границі походить від Лютичів. Зникли також без сліду Оботрити. Вся Північ Німеччини має слов'янські назви. Навіть Берлін походить від руського слова „берлина". Баварія теж була слов'янська. Країна називалась Бойо-арія, а мешканці Бойоаріяни, або „бойові Арійці".

З занепадом римської сили на Слов'ян навалились з півночі голодні Германі. Довгі сторіччя боронились Слов'яни й тільки деякі з них, як Чехи й Поляки, видержали, інші пішли на Балкани, або були германізовані. Наступ Гунів і Фінів зі Сходу теж приніс багато шкоди, але Україна видержала і зберегла своє обличчя. Тільки ті Русичі, які пішли на Схід, під тиском Фінів і Татар переродились на Москалів. З Кельтами, або Галлами, на Заході Слов'яни були в дружніх відносинах. Кельти були власниками Гальштатського залізного центру в Австрії і мі-

дяних копалень у Швайцарії. Кельтський посуд і зброю знайдено в Звенигороді і в Комарові біля Черновець. Кельти часто приходили в Україну за хлібом. Араб Ібн Фадлані писав про Слов'ян, що вони: „високі, рум'яношкі і красиві". Подібно писав Візантієць Прокопій, що „Слов'яни високі, міцні й ясноволосі". Такі ж були й Кельти, а назва „Кельт" походить від „гвін", по ірландськи „Gwin", що означає „ясноволосий".

Але вернімося до початків нової ери, коли назва Скити почала зникати в Україні, бо тоді матимемо глибший вгляд у шляхи розвою Слов'ян. Сармати з Готами подались під тиском Гунів на Захід, але їхня віднога Аляни Гунам не піддалися і заволоділи своє королівство від Кавказу й Каспія до Пруту. Алянська зброя, мистецтво й мова була скитсько-сарматська. Підчас наїзду Гунів вони дещо передвигнулись на північний захід. Їх називали теж Антами й Вендами, перемішавши одних з одними, бо Вендами називали Римляни всіх Слов'ян, а Анти були свояками Алянів і в годину небезпеки злились в одне. Серби й Хорвати це Алянські племена, бо Аляни після наїзду Хозар поселились у Карпатах, Дунаї і південній Польщі, а частина злилась із Антами. Інша частина з Готами й Сарматами пішла аж до Франції й Іспанії. В Франції місце Алянсон, заalone Алянами. Первісною столицею Алянів було місто Ітіль у гирлі Волги, але Хозари його зруйнували. Хозари були турецького походження. З ними воював Святослав ще в 10 в. На Кубані і на Кавказі мали Аляни свою державу аж до 12 в., яка, однак, була васалем Хозар. Осетини в карказьких горах — це рештки Алян.

Гети — це Даки, слов'янські мешканці сьогоднішньої Румунії. Готами їх називали Греки, а Римляни Даками. Вони завзято воювали ще в стару еру з Дарієм, Филипом і Олександром Македонським, а потім з Римлянами. Врешті римський імператор Траян заввоював Дакію і зробив її римською колонією. Римські залоги й поселенці принесли римську мову, яка стала базою мови румунської. Знаний є король Гетів Буревіста. Культура і звичаї були ті самі, що і в Україні, в Антів, Скитів і Алянів. Гетські поселення й городище знайдено в Семигороді, на Дунаї і в Галичині над Дністром, в Липиці біля Рогатина, Бібрці, Малехові біля Львова, Ясенові біля Косова і в Черепині біля Винник.

Анти — це найближчі предки Русичів, які постійно, від непам'ятних часів, живуть на одному місці й не люблять нікуди переміщуватись, не дивлячись на різні лихоліття. Анти це тільки. знана назва, або ще одна назва тих самих людей, що виводяться від Трипілья, а ще ранше від Оленя-Руса і ген аж від Межиріччя і його культури 8-го тисячеліття ст. ери. Візантійські джерела говорять про Антів, як про Слов'ян. Історик Прокопій пише, що на північ від Чорного моря жили „несчисленні народи Антів". Їхній король Божа заключив мир з Гунами, які всеодно пізніше його замордували підступно. Інший візантійський автор Йордан говорить про Антів 6-го віку, називаючи їх теж „Венетами і Склявінами". Йордан пише теж, що Анти мали збройний удар з королем Готів Вінітаром і що це Вінітар убив Божа. Воювали завзято з Аварами, найзниками зі Сходу, але не дивлячись на знищення, росли й розвивались. Готи поєдналися із Антами й жили в спільній антській державі.

На Дніпрі викопано антсько-алянський срібний скарб. Біля Пастирська, Канів, знайдено антські мури з 7 в. Мабуть там була їхня столиця. В розкопках були позолочені візантійські монети Юстиніяна, що говорить про живі зв'язки з Візантією. Анти служили теж у візантійському війську. Серби й Хорвати — це Анти й Аляни, які під тиском Аварів перейшли в Карпати.

Їх називали теж Карпами. Візантійські імператори в 7 в. запросили їх на Балкани, де обіцяли спокій та опіку. Їхні сліди залишились в Богемії та на Словащині. До балтійських Слов'ян належать Полабці, Поморці, Русь-Пруси, Готи й Латвійці. Всі вони походять з земель сьогоднішньої України. Живими залишились тільки Литовці й Латиші, яких мова, одне, відійшла далеко від слов'янсько-руської мови. Литовці й Латиші підлягли сильним впливам Тевтонського Ордену, який навертав їх гвалтом на християнство. В 13 в. Литва була одною з найбільших держав Європи. Державна мова в литовському королівстві була руська. Злучившись із Польщею в 16 в. підлягла сильним впливам польським.

Найпопулярнішою назвою для Слов'ян у перших сторіччях нової ери були Венди, прийнята від Кельтів і засвоєна Римлянами. По латині вони звались „Венеде". Але були й інші подібні назви: Айнети, Енети, Генети, Кинети, Венеди, Вінди, Вінділі, Вінілі й Запдали. Держава Вендів сягала аж до Відня. Сама назва Відня, колись Віндобога, походить від Вендів, або Слов'ян. На півночі вони зустрілись з Франками. Найстарші германські записі говорять, що в Богемії біля Кааден побив їх король Дагоберт. Вони в Богемії і в Моравії мали в 7 в. окрему державу Само, назва від князя Само. По його смерті держава розпалася. Грецький історик Полібій 2 в. ст. ери писав, що Іллірійці на Балканах — це Венети. Слов'янами були теж Траки і Фриги. Їхня мова була сатемова, значить слов'янська. Від Вендів Середня Європа звалась Вінделіція, Від Вендів походить також Венеція.

Згадки про Слов'ян були вже в I-му в. Помпоній, Пліній і Страбо згадують про Вендів-Слов'ян над Дніпром і Віслою. Пліній називає їх „Венеті". Про Венетів пише Тацит в знаному творі „Германія", кажучи, що Венети жили на Схід від Вісли в Сарматії. Птоломей Олександрійський пише, що Венети — це одно з найбільших сарматських племен. Йордан писав, що в Карпатах живе „численний нарід венетський". А Прокопій писав, що Слов'яни — це Анти, Склавени й Венети. Найбільш пристало ім'я Венетів до Галичини, де вони жили обабіч Карпат, над Бугом, Дністром і Прутом. Їхню лятенську культуру знайдено в Гриньові, Звенигороді, Сокалі, Хотимирі, Заліщиках і Переворську.

Були також знані Слов'яни-Вандали, які жили від Києва по Данію. Розкопки в Черняхіві біля Києва і в Липиці біля Рогатина виявили їхню культуру. Гіббон в „Історії Риму" причисляє Вандалів до Слов'ян. Також Норвежці причисляли Вандалів до Слов'ян. На спілку з Алянами воювали Венети з Франками і Швабами й подались до Франції, яка тоді звалась Галія. Оселились там на якийсь час, а потім пішли до Іспанії в 409 р. Іспанська Андалюзія — це первісно Вандалюзія. Король Гайдеріх побудував кораблі й повів їх до Африки 429 р. Бербері прийняли їх як визволителів із візантійського ярма. З Африки попили Вандали до Італії і взяли безборонний Рим 455 р. Ображене християнство назвало руїну Риму „вандалізмом" і це слово прийнялось як виразник знищення. Вандальсько-альянську державу в Африці розвалив візантійський імператор Юстиніян 534 р. Король Вандалів Гундеріх підписувався по латині: „Рекс Вандальорум ет Алянорум".

„Повість Временних Літ" пише, що Слов'яни жили на схід від Дунаю й на північ. Назва „Слов'яни" походить від руського „Слова", цебто мова зрозуміла, тоді коли „Німці" походить від „німий", бо їх ніхто не розумів. Основні слов'янські племена в колісці Слов'янства, цебто на Русі, були: Поляни, Сіверяни, Радимичі, Деревляни, Дреговичі, Полочани, Словени, Кривичі,

В'ятичі, Дуліби, Тиверці й Уличі. Київ, столиця Русі, був на території Полян. На північний схід зіткнулись Слов'яни з Фіно-Уграми, пізніше з Монголами й Татарами і змішались із Мордвинами, Черемисами, Маркоманами, Чувашиами й Вотяками, всі неслов'янські й неіндо-європейські елементи. З тої мішанини постав московський нарід. На півночі він одержав домішку Варягів. В слов'яно-руську мову Москалів домішалося багато чужих слів. Навіть такі слова, як глаза, Кремль, Москва — монгольського походження.

Русь виростала на скитсько-альянсько-антському підлозжі. Анти називали себе Русами. Греки відділяли Анти від інших Слов'ян, ставлячи їх у центральну позицію. Згідно з візантійськими джерелами Анти-Руси воювали з Візантією й облягали Константинополь 559 р. Їхніми союзниками були інші Слов'яни. Про них пишуть візантійські автори тих часів, Мордан, Прокопій і Паврикій, нарікаючи, що вони зайняли весь Балкан. Антські кріпості з валами, ровами й вежами розкопано в Березняках, в Ромнах і в Борщеві на Дону. Київ був сильно укріпленою столицею. Візантійський імператор Юстиніян був Слов'янином македонського походження і його офіційний титул був такий: „Во ім'я Господа нашого Ісуса Христа, імператор Цезар Флявій Юстиніян, побідник над Вандалами, Африканцями, Готами, Алеманами, Франками, Германями, Антами й Алянами, побожний і багатий, всім відомий з побід і тріумфів і вічно маєстатичний“.

Ізидор Севільський пише: „Слов'яни відібрали в Римлян цілу Грецію“, маючи на увазі Балкан. Болгари — походження гунсько-аваарського опановують Мезію, на південь від Дунаю, але під впливом тамешніх Слов'ян зовсім ослов'янилися, забувши свою рідну мову. Константин Порфірородний пише: „Зі слов'янилась уся земля наша і стала варварською“. Ще в 8 в. подорожний Вілібальд називав Пелопонез „слов'янською землею“. Павло Діакон пише, що Слов'яни ослов'янили візантійські війська. Автор Ебоніс в латинському творі „Життя Оттона“ пише, що Слов'яни ходили з Данцями на Англію 1069 р. В данських анналах пишеться, що 1135 р. Слов'яни знищили столицю Данії Роскільде, а в 1136 р. здобули місто Конунгагела в Швеції. Джерел тих часів нема багато, тому подаємо тільки фрагментарні відомості, які все ж такі говорять про широкий і багатий слов'янський світ, здавлений пізніше в кліщі германсько-московського й турецького імперіялізму.

Праслов'яни і Праукраїнці — це те саме. Німецький учений Нідерле каже, що праслов'янська мова формувалась виходячи з Трипілля. Отже не український нарід виріс зі Слов'ян, а Слов'яни виростили з українських земель. Професор Снацький доказує, що ми говоримо готською мовою. Який абсурд і не одинокий, коли наші українські вчені обстоюють принцип недобитих рабів, що Скити й Готи були панами, а Українці їхніми рабами. В кожному народі були пануючі і нижча верства землеробів. Ті, однак, перенесли всі лихоліття, хіба що їх поголовно вирізували, як це Москалі зробили з Новгородськими Словенами, або Телтони з Роянами чи Ругами, які мали величаву святиню слов'янського бога Святовіда на данському острові Ругія. „Історія Русів“ невідомого автора пише, що Слов'яни походять від Словена, нащадка князя Росса. Але це тільки одна з легенд. Старослов'янську мову разом з письмом перенесли Македонці Кирило й Методій в 9 в. в церковнину, але в слов'янських народів вже формувались окремішні рідні мови на первинних старослов'янських корнях, а разом із мовами виростили й окремішні культури.

Найже вся територія сьогоднішньої Німеччини й Австрії в старовину не була заселена німецьким народом. Там жили в стару еру люди, яких археологія називає людьми шнурового орнаменту й боєвої сокири. Були це люди походження з-над Дніпра, гірла Волги та Дунаю. Самі назви міст про це говорять: Дрезден, Ляйпціг, Бна, Берлін, Котбус, Потсдам і Відень — слов'янського походження. Лужиці в Німеччині та Країнці в Австрії це недовитки слов'янського світу на заході. Ще в сіру давнину Індо-Європейські племена поселились кругом Балтійського Моря. Їхні поселення в Скандинавії мають давність 2.000 р.ст.ери. Вони дали підставу Шведам, Норвежцям, Данцям, а коли почали мандрувати з півночі на південний захід, заставлені голодом і принадою вищої римської цивілізації, тоді дали основу таким народам як Голяндці, Німці, Ісландці, Англіїці і Фризи. В Франції й Англії змішались з Кельтами, а в Німеччині зі Слов'янами.

Германські мандрівки почались 120 р.ст.ери й закінчились у 600 р. Весь час вони жили розбоями і кормились коштом Слов'ян. На півдні зударились з Римом і побрили в Францію, Іспанію та Англію, де зводили завзяті бої з Кельтами. Найперше появились з півночі Кимбри й Тевтони 102 р.ст.ери, шукаючи за кращою землею. Але їх розбивають Римляни й Кельти. Кимбрські війни тривають доволі довго й розпоршують наїзників по всій Франції та Іспанії. Про них пишуть Діодор, Страбо, Пліній та Тацит, всі називають їх Тевтонами, або „Тунґрі“. Кельти називають їх Германіями, але Германі були тільки одним із північних племен. Пізніше назва „Германі“ прив'язалась до всіх північних племен. Сучасна назва „Дойтч“ походить від старогерманського „тіода“, що означало „люди“. „Тіода“ вимовлялось теж „тіюдо“ і „тіюдіск“ („тедеско“ в італійській мові). Про „Германів“ довідуємось тільки від Римлян і Греків, а ті мали дуже неясні поняття.

Знані германські, чи тевтонські племена, це крім згаданих Кимбрів і Тевтонів Бургунди, Льомбарди, Алемани, Саксонці, Англи, Юти, Фризи, Франки, Суєви, Маркомани, Херуски, Батави, Хати, Гермундури, Шваби, Вікінґи й Нормани. Тацит в „Германії“ 98 р. має свій власний поділ: Інґевони, Гермінони, Істевони, Англи, Сахси, Франки, Марси, Баварці, Шваби, Херуски, Тевтони й Хати. Греки теж мали свої власні назви. Найстарша запис про Германців Цезара, який написав „Про Галійську війну“ 51 р.ст.ери. В Галії він зустрів Германів. Він розказує про свою зустріч з вождем Тевтонів Аріовістом. Римляни мали дуже великі клопоти з Германами, бо вони дуже свободолюбні й завзяті. Навіть під римською окупацією вони почували себе незалежними. Силою неможливо було їх приборкати, бо вони мали свою власну партизанську тактику. Залишалась тоді дипломатія і союз з ними.

Жили Германі в тимчасових маленьких хижинах, ніби передчуваючи, що довго їм на одному місці не заґріти. Хижини ті можна оглядати в музеї в Майнці. Були поділені на невеликі клани з начальниками на чолі. Начальник мав своїх дорадників. Полонених безпощадно вбивали. Залізо дорогою торгівлі добували з півдня від Скитів і від Кельтів. Кельти мали з ними живий торговельний зв'язок. Грошей своїх не було, але знайдено римські монети. Вміли ткати вовняні матеріали, виробляти зброю і посуд. Сімейне життя й численні звичаї подібні до інших індо-європейських народів. Їли печений хліб і пили вино, молоко та мед. Кожне плем'я мало свого суверена, але важливі справи вирішувала рада старших і народне зібрання, як і в Скитів та в Кельтів. Мали звичаєве право й начальники, або й сам король, вирішували проб-

леми справедливості та проводили публічними справами, судами.

Їхня кочовничість виросла на базі кочового й непевного життя, але в них, подібно як і в Скитів і Кельтів, було сильне почуття честі, гідності й вірності на слово. Про це пише римський автор Тацит. Про їхню вірність розказує другий римський автор Марцеллінус таке: В бою біля Штрасбургу 357 р. 200 воїнів пішли добровільно в полон, бо не могли пережити смерті свого князя. В них було почуття роду, але ніколи ширшої Батьківщини. Такі Батьківщини, як видумана чужинцями „Германія“, вони не знали, бо навіть одні з одними часто воювали. Об'єднувались тільки до боротьби з Римом, але й багато з них служило в римській війську, навіть цілі племена.

I-4 в. нової ери були бурним віком для Германів, коли багато з них зникло без сліду, інші просили в нові держави. На переломі двох ер пробував римський полководець Вар завести порядок серед надренських Германів, подібно як ранше Цезар у Галлії, але замість порядку викликав повстання Армінія і в тому повстанні і сам загинув. Полководець Августа Друзтх загинув у боях з Германами. Римські імператори Веспасіян, Траян і Гадріан ніколи не мали спокою від Германів, хоч Веспасіян 69-70 р. закріпив границю між Реном і Дунаєм, побудувавши вежі й кріпості вздовж границь. В 2-му в. появляються Кімбри, Тевтони й Амброни. В 3-му в. Франки й Алемани. Імператор Марко Аврелій помер у Відні під час акції проти Маркоманів і Квадів. Германдури, Туринги, Сакси й Льомбарди, втомлені війною, осідають врешті на територіях римської імперії. В добавок Слов'яни, або Венди, наступають зі Сходу, воюють з Римом і з Германами. I-ий імператор нової Римської Імперії Шарлемань в 8 в. навіть запросив Вендів до Імперії, щоб мати протизагу до неспокійних Германів.

З розвалом римської імперії Льомбарди, або Лянгобарди, осіли в північній Італії й заложили власну державу зі столицею в Павії 532 р. Держава ця підчинялась папі римському. Але дійсна експансія Германів почалась аж в II-IV в., коли вони до деякої міри усунулись і сконсолідувались, хоч одности в них ніколи не було. „Тевтонські Лицарі“ й багато хрестових походів проти Слов'ян винищують цілі слов'янські народи, або їх германізують, як Баварів, Прусів, Полаб'ян і Помор'ян. Германський „Дранг нах Остен“ був такий великий, що третина населення Латвії й Естонії стала германською, на Волзі поселився мільйон Німців, а в Україні постали численні німецькі колонії.

Німці — це не Германи, а клясичний приклад сумісі народів, серед яких найбільше Слов'ян. Аж талановитий Бісмарк зігнав 37 різнородних і розсварених князів в одну німецьку федерацію 1815 р., а Лютер, переложивши Біблію на тевтонську мову, дав підстави до модерної німецької мови. До Лютера вживалась мова латинська. Тацит писав, що т. зв. Германи так себе ніколи не називали. Вони не мали почуття збірності, одні з одним воювали й говорили різними мовами, чи радше діалектами. Сьогодні вони називають себе „Дойтч“, Італійці називають їх „Тедеско“, Французи „Алеман“, Англійці „Джермен“, а для нас вони Німці. Серед Баварців і Алеманів можна сьогодні заобсервувати автономний політичний рух. Скити, Кельти, Готи і Слов'яни творять субстрат Німеччини. Біля Дрездену живе біля 100.000 Вендів-Лужиців, а біля Ерфурту ще в II в. жили Рустики, або Русичі. Тевтонська мова зуміла перевернути слово „гора“ на Горліц, „камінь“ на Кемніц, „лужу“ на Лявше і т. д.

Великою сумісю являється також Австрія, де можна шукати Скитів, Сарматів, Готів, Алянів, Слов'ян-Вендів, Іллірійців, Траків

Фригійців, Мадярів і Гельветів. Ті останні це Кельти. Германські мови розвинулись значно пізніше, як скито-кельтські, гіттицько-анатолійські, тохарійські й італіко-латинські. Із сумісі німецька мова не вийшла побідно, бо виглядає чомусь як обдряпана й голодна сирота, зодягнєна всього в декілька сотень ідіомів. Граматики навчилися Німці від Римлян. Героїчні легенди з часів мандрівних були неписані. Перші писані документи з 8 в. Германські племена дали основу Швеції, Норвегії, Голандії, Флямандії, Фризії й Ісландії. Врешті й жидівське „їдіш“ приліпилось одним боком до Німців, другим до Слов'ян.

Про германські вірування знаємо небагато. Найвищим тевтонським богом був Один, який теж виступає в санскриті, що говорить про одність походження, бо і в українській мові є слово „один“. Його жінка, богиня любови Фрея. Богиня-мати й богиня землі — Торда, бог природи, сонця й героїзму — Болдир. Бог грому ТОР, або Донар. На германських посудинах було зображення сонця, що говорить, що цей культ, як і в інших індо-європейських народів, стояв високо.

Теорія Ф. Боппа, санскритолога і професора берлінського університету 1824 р. про те, що Індо-Європейці — це Індо-Германи, сьогодні остаточно розвіялась. Дивний це був науковець, який навіть порівняльну граматику індо-європейських мов склав, але все підтягнув під Германів і якихось фантастичних „Нордійців“. Це тільки говорить, як може респектована „наука“ завести в блуд. Боппа піддержував Француз Де Ляпуж, який в книжці „Арійць“, 1899 р. говорить про нордійську вищість. Цю невірну теорію голосили Нітцше, Вагнер, Розенберг і Гітлер. Як на злість в печері Офнет в Баварії знайдено 50 круглоголовців із мезоліту. Все ж таки не можна заперечити, що німецька нація в новітні часи дала світові великі духові й матеріальні вартості.

І 6. С У Ч А С Н А Е В Р О П А

Україна й Білорусь прилучені до московської імперії є найкращим доказом, що сучасна Європа далеко ще не відповідає вимогам права народів і людини, про які так багато говориться на міжнародніх трибунах. Політичні границі держав далеко не відповідають етнічним організаціям народів, а московський імперіалізм пробує загарбати всю Європу. Україна, яка дала життя всім Індо-Європейським народам, сьогодні в неволі й навіть під загрозою комплетного винародовлення. В подібному положенні знаходиться Білорусь, яка виросла з русько-слов'янських племен, головно Кривичів, які жили від Минська по Москву. Білорусь, як і Україна, була під литовським, польським і московським пануванням, одначе своєї національної окремішности і стремління до незалежности не затратила.

Польща сьогодні — це сателіт московської імперії. Формування польського народу було під впливом етнічних імпульсів з України головне Полян, від яких і сама назва Поляків походить. В неоліті в Польщі була та сама культура, що і в Україні, знаменна шнуровим посудом, курганними похованнями й боввою сокирою. Через Польщу йшла експансія на Захід і на Північ. Крім Полян формували ще польську мову й культуру Мазури, Бужани, Бобрани, Кашуби, Лужичі, Поморяни, Готи і Пруси. Бронзу привозили мешканці давньої Польщі з Карпат, залізо від Кельтів з Австрії. Польський тип — це тип з-над Вісли осілого хлібороба. Йому дуже пошкодили мандрівки Тевтонів у 3-5 в., а пізніше в 10-15 в. Германський „Дранг нах Остен“, або експансія на Схід, яка зовсім знищила північні слов'янські племена, як Поморян і Прусів.

Литва й Латвія це ізольований куток мезолітичних Індо-Европейців, які консервативно зберегли найбільше старих прикмет. Вони близькі Слов'янам, особливо Литовці. До них ще належали Готи і Старо-Пруси, але їх більше нема. Геродот називав Литовців і Латиськів Будинами й Неврами. Можна сміливо вважати їх найближчими Пракриту, чи радше праіндо-європейської мови в Європі. Серед Слов'ян вони вирізнилися десь між 2.000 - 1.500 р.ст. ери, як і інші Балтійці. Наше "сто", литовське "сімтас", латиське "сімта", скитське "суто", санскрит "сатем", іранське "сатем", латинське "центум". Наше "корова", литовське "карве", наше "рука", литовське "ранка", наше "син", литовське "сунус". Визначні були впливи Скито-Сарматів і значно пізніше Німців. Вся латиська аристократія була знімецчена. В ІЗ-І4 в. вся Русь належала до литовської держави, але державна мова була руська. Литовці запросили Татар, щоб поселились біля Вільна. В Латвії багато німецьких колоній, які творили "Дойтч-Балтентум".

Естонія — це Ести, одне з фінських племен, які заселили Карелію і весь північний схід між Волгою та Уралом. Але їхня культура походить з околиць Дніпра. Фіни не належать до Індо-Європейської Сім'ї. Подібно як Германи в Неоліті, вони були ще дуже примітивні. Прийшли до Естонії в бронзову добу й поселились над морем. Рільництва навчились від Трипільців. Були дуже під впливом Скито-Сарматів і Алянів, і яких купували зброю. Тацит розказує, що вони були дуже бідні й примітивні, називає їх "Фенні". До Фінів належать теж Карельці, Лівонці, Самоєди, Ляпонці, Ескімоси, а на півдні Угри й Мадяри. В період Вікінгів Шведи панували над Естонцями. Германські хрестові походи не тільки гвалтом накидали християнство, але й германізували, чого сліди залишилися в Естонії до сьогодні.

Чехословацька держава це два народи: Чехи і Словаки, штучно пов'язані в одну державу. Словаки це частина наших Лемків. Вся територія Чехословацької держави була в 1.500 р.ст. ери заселена Кельтами, Морав'янами, Сербами, Чехами, Русичами, Готами, навіть румунськими Валахами. До них долучилися Поляки, Німці й Мадяри в нову еру. Назва Богемія походить від кельтських Боїв. В Судеттах жило три мільйони Німців, а Словаки загубили свою руську свідомість в часах розгорілого протестантизму. В Унетичах 1.500 р.ст. ери був визначний центр мідяної індустрії. Після розгрому гунської імперії Аттіли 454 р. частина Мадярів поселилась в південній Чехословацькій державі, а Карпати це споконвічні. Русичі й Карпи. До них добавилися Готи, сьогодні Гуцули з румунським закінченням — "ул". Археологічні розкопки виявляють сліди трипільської і лятенської культури.

Румунія, як і кожна країна, проходила свої катаклізми й еволюційні бурі. Всю територію Румунії заселяли в неоліті Траки-Трипільці. Румуни не є римського походження, а тільки Римляни завойовували цей край, назвали його Дакія й накиннули свою латинську мову. Траків різно називали: Турсі, Тирени, Русі, Русени, Агатирси. Вони з невідомих причин емігрували до Греції й Анатолії, а звідти до Італії, де під назвою Етрусків дали підставу під римську державу. Крім Траків знані були Мізи, Даки, Угличі, Тиверці, Скито-Сармати, Волохи, Молдаванський Іллірійці. На півночі в горах жили й живуть сьогодні кельтські Бої, або наші Бойки. Південна Румунія була калейдоскопом різних наїздів, як і південна Україна — Гуни, Болгари, Мадяри, Турки, Монголи, Римляни. Останні поселили там 200.000 своїх наємних військ. Але Готи зруйнували римське панування. Культурні впливи на Румунію були головню трипільські й скитські, також лятенські й гальштатські, або кельтські. Мова румунська це мішанина латинсько-сло-

в'янсько-турецька. В Трансильванії живе багато Німців і Мадларів, а Молдавія напів українська.

Болгарія була заселена Траками, Скитами, Сарматами, Слов'янами, Готами, Македонцями до того, як туди прийшли Болгари з-над Волги, тюрсько-монгольського походження. Їх притягав добробут візантійської імперії та урожайна земля в гирлі Дунаю. «Болгар» в угрійській мові це «мішанець». Візантія в 7 в. дозволила їм поселитись, коли вони прийняли християнство. Чуваші, Кутригури, Татари, Кумани, Печеніги й Турки це їхні брати. Але вони цілком слов'янилися, прийнявши вищу скитсько-слов'янську культуру. Навіть Мадяри були близькі Болгарам, але Мадяри цупко й фанатично держались своїх традицій та мови. Південно-західна Болгарія до сьогодні заселена Македонцями, які в Югославії одержали автономію і до сьогодні не зреклись незалежницьких стремлень. Є теж частина Македонців у Греції. Цей нарід, подібно як Курди на Близькому Сході, розтятий на три частини. Східні Болгари залишилися між Волгою і Камою, де мали свою державу зі столицею Болгар, яку зруйнували Монголи в 1237 р.

Югославія це сьогодні федерація 6-ти автономних республік — Сербія, Хорватія, Славонія, Боснія, Македонія і Чорногора. Автономні вони тільки формально, подібно як у московській імперії поневолені народи. На території Югославії жили в стару еру Іллірійці, Траки, Кельти, Ахайці, Дорійці і Готи, а в нову еру її заселили Слов'яни, вихідці з України, Галичини і з гирла Дунаю. На місці сьогоднішнього Білгороду, або Београду, було колись кельтське місто Скордиці. Римські впливи залишили тільки Хорватам і Славонцям латинську абетку, інші пишуть кирилицею, під впливом Македонії. В Бачці є трохи Німців, а на південному Заході один мільйон Альбанців, які є іллірійського походження. Довге турецьке панування зробило весь південь мусульманським. В Альбанії, крім Іллірійців, є домішки Траків, Фригів і Слов'ян. Іллірійці це колишні союзники Кельтів, які в 3 ст. ст. ери мали своє королівство зі столицею в Скодра, сьогодні Скутара. Потім були римською колонією. Під турецьким пануванням були ісламізовані. Сьогодні Альбанія експозитура китайського типу комунізму.

Угорщина — це Угри, Мадяри й Гуни, всі не Індо-Європейці. Мова їхня фіно-угрська з домішкою турецької. Виперті з Азії Печенігами й Хозарами поселились у 9 в. там, де живуть сьогодні, поневолюючи жорстоко давніх автохтонів Слов'ян. Все Закарпаття до сьогодні руське. Як тільки показалось трохи неба, Закарпатці проголосили Карпатську Україну. За римської імперії край називався Панонія. Крім Русичів жили там Скити, Готи, Кельти, Траки, Геніди, Герулі й Карпи. В Азії залишили Угро-Мадяри своїх земляків Вогулів, Остяків, Пермів та інші примітивні фіно-угрські племена. Але в Європі вони динамічно цивілізувались. Їхню експансію зупинив німецький король Оттон I. Першим угорським королем був Степан 1001-28. Хрестові походи до Єрусалиму пройшли кривавою рікою через Угорщину. Угри довго воювали з Турками і з Австрією. В новітні часи створили спільну австро-угорську монархію. В Трансильванії жило багато Німців і Русинів. Сьогодні це комуністична держава.

Скандинавія — це Швеція, Норвегія, Данія, Ісландія й острови Фаро. Мова в усіх нордійська, з місцевими відмінами. Найдавніші індо-європейські поселення палеолітичні з 12.000 р. ст. ери, коли відійшли льоди. В мезоліті Балтійське Море було замкненим озером зі солодкою водою й поміркованим кліматом. Колонізація з півдня почалась в неоліті 2.500 р. Поселенці займались рибо-

ловством, землеробством і ловецтвом. На глиняних посудях геометричні взори. Бронзові сокири, мечі й шкіряна одежа. Пізніші поховання палені і в урнах, як на півдні. Назва „Балтійське Море” походить від слова „болото”, „балта”. В залізну добу появились човни, вози й скло.

Скандинавія заселяли такі племена: Свери, Гетари, Норвеги, Фіни, Ляпонці, Готи, Нормани та цілий ряд тевтонських племен, вичислених на іншому місці. Тевтони в більшості вимандрували на південний захід, коли послабла римська імперія і коли стало тісно жити над Балтиком. А крім того сама їхня природа штовхала їх до мандрів і грабунку. Мандрівний дух Норманів, Данців, Англів і Варенгів, або Варягів тривав аж до II в., коли вони заселили Данію та Англію.

Данія та Голляндія це мішанина Слов'ян, Кельтів і Тевтонів. Данія була заселена тоді, коли і Скандинавія. До Данії належать північні острови Фаро, Ісландія і на дев'ять десятих зледеніла Гренляндія. Туди в 8-9 в. забрались на кораблях Кельти й Вікінги. Ті останні це не нарід, а скандинавський військовий орден, подібно як наші Запорожці. Голляндія це Кельти, Слов'яни й Тевтони, подібно як і Данія, але мова дещо відмінна. В добавку туди входять ще Фризи й Флеми. „Дач”, як вони себе називають, це те саме що й „Дойтч”. Обидва слова походять від „тевт, тіют”. Країна місцями положена нижче рівня моря й через те Голляндцям приходилось важко боротись із наступом моря. Зате вони знамениті моряки. Тут треба додати, що для всіх Скандинавців найстарші написи рунічні, які не можна вважати письмом, з перших віків нової ери. Дійсне латинське письмо появилось аж в II в.

Англія та Ірляндія — обидва острови були получені з континентом у 7-му тисячелітті ст. ери. Неандертальську людину, т. зв. сванкомську чашку знайдено, оцінивши її на 250.000 років. Перші індо-європейські поселення з континенту прийшли 3.000 р. ст. ери. Малі оселі, без металю. Бронза й залізо прийшли з континенту. Були це переважно кельтські племена як Гали, Пікти, Скоти, Бельги, Валійці, Бретонці. Від тих останніх пішла за римських часів назва Британія. Поселились теж в Англії і Саки, або Скити. В перших сторіччях нової ери прийшли туди тевтонські племена Данів, Ютів, Норман, Саксів, Фризів і Англів. Вони змінались з місцевими племенами, але не без сварок і зударів. Скити й Ірляндці затратили свою мову, перейшовши на англійську. Ірляндія пробує сьогодні повернути мову своїх кельтських предків. Валійці і Гали збереглись до сьогодні. Кельтські камінні дольмени і святині сонцю Стоунгендж у південній Англії нагадують про кельтську давнину. Кельти довго й завзято боролись з Римом за свою незалежність. Гадриян мусив побудувати мур проти них, подібний до китайського муру. Його руїни можна оглядати й сьогодні. Від мови Англів розвинулась англійська мова й перша поема Англів „Беовульф” була написана латинськими літерами в 700 р.

Франція і Бельгія в мезоліті були дуже бідно заселені. Щойно в неоліті у північну Францію зайшли з центральної Європи Кельти та їхні племена Гали, Лігурійці і Бритонці. З Іспанії, або з Африки прийшли неарійські Іберійці, Баски й Аквітанці. Кельтські мегаліти й дольмени в Франції є 3.000 р. ст. ери. Багато назв місцевостей, навіть сам Париж, є кельтського походження. В останньому тисячелітті ст. ери поселились на південних берегах Франції Фенікійці і Греки. Римляни, по важких боях завойовали цілу Францію й латину прийняла вся провідна верства.

З неї постали три основні мови: французька, провансальська й каталонська. Кельтська мова збереглась ще до сьогодні тільки в французькій Британії.

В перших сторіччях нової ери прийшли до Франції Германські Франки, від яких походить назва Франції. Франки заклали династію Меровінгів, якої першим королем був Кльодвік 481-511. За Франками наїхали Алемани, Готи, Аляни, Лютаринги, або Туринги, але всіх їх підчинив собі Кльодвік. Сьогодні провінції Льорен від Лютарингів і Бургонь від Бургундів. В 10 в. прийшли до північної Франції Нормани, сьогодні провінція Нормандія. Альзація і Лютарингія мають населення німецьке ще з часів перших наїздів германських. В середині Франції збереглась досі неарійська група Басків, від яких Французи полюбили їхню накриття голови, берет. Ціла Франція, включно з Бельгією, де живуть кельтські Вальони з французькою мовою і тевтонські Фляманн з Фляманською мовою, це мозаїка етнічних різниць. Мабуть ні одна країна в Європі не є така гомогенна, як Україна, не дивлячись на численні наїзди й примусове винародолювання різних окупантів.

Швейцарія це федеративна республіка, з федеративною столицею в Берні. Живе там три народи: Німці, Французи й Італійці та невеличка група Рето-Романів. Першими мешканцями Швейцарії були колись кельтські племена Гельвети та Лігурійці. В початках нової ери поселились там Алемани, Бургунди, Кимбри, Готи і Шваби. Знана є археологам латенська залізна культура старої доби над швейцарськими озерами. Кельти добували мідь і були в контакті з братнім центром заліза в австрійському Гальштаті. Гальштат -- означає "місто Галів", або Кельтів. Під хліборобським оглядом Швейцарія завжди була бідна, але чарівна природа притягає сьогодні мільйони туристів.

Іспанія і Португалія етнічно подібні. Найстаршими мешканцями Іспанії є неарійські Баски, Аквітанці та Іберійці. Ці останні мали й темношкірі. Прийшли вони до Іспанії в 5.000 р. ст. ери. Отже генетично Іспанія до деякої міри пов'язана з Африкою. З Франції прийшли до Іспанії кельтські Гали й від назва провінції Галіція. Це вже друга Галіція, бо перша це наша Галичина. В Іспанії було багато міді, з якої виробляли посуд і зброю. Кельти привезли залізо. При кінці старої ери поселились в Іспанії і Португалії Фенікійці, Етруски і Греки. З початку нової ери зайшли до Іспанії Кимбри, Суеви, Вандали, Аляни, Герулі та Готи. Від останніх назва провінції Готаландія - Каталунія. Португальці здебільше іберійського та люзитанського походження, наїндо-європейського. Римляни називали Португалію Люзитанія. Всі племена Іспанії та Португалії під римським пануванням були латинізовані, за винятком тверди: Басків, які держаться свого до сьогодні. Майже вся Іспанія була під арабським пануванням від 8-го до 15-го в. й Араби залишили по собі глибокі сліди.

I 7. Р А С А

Розкриті давні поховання говорять нам, що т. зв. Індо-Європейці, або Арійці, від Атлантику по Індію, в центрі з Україною, були переважно довгоголові. Антропология розрізняє два типи людини: довгоголові й круглоголові, в науці: доліхоцефаліс і брахіцефаліс. Від цього почалась теорія рас, бо як бачимо різні народи мають різні спільні характеристики, якими вони відрізняються одні від одних.

Так звана біла людина, або Індо-Європейець, крім довгої чашки, повинен ще мати ясне волосся й сині очі. Але на практиці бачимо, що ця теорія дуже слизька й невловима. Бо хоч чорношкірі люди не мають ясного волосся, але білі люди часто мають чорне волосся й навіть чорні очі, як н. пр. арійські Транці. А Європейці часто мають круглі голови, або брахіцефаліс. Квіти в городі відповідним ховом можна довести до однородності, але з людьми і з народами такі речі неможливі, бо okazується на практиці, що круглоголова й чорношкіра людина може мати інтелекцію вишу від довгоголової і білої.

Палеолітична людина не була ані довго-ані круглоголова, а випадкова. Це була т. зв. неандертальська людина. В мезоліті вже з'являється в Альпах, в Іспанії, на берегах Середземного моря круглоголова людина. Але в неоліті знову переважає в Європі довгоголова людина. Вона виросла в Україні й розійшлась по всій Європі, навіть пішла до Азії. Говорити про якусь „нордійську" людину не приходиться, коли кругом Балтику поселились люди з півдня, бо було повно лісу, звіра й риби і клімат був доволі лагідний. Мальштром від океану відганяв морози й завірюхи. Гайдельбергська людина, близька неандертальській, жила 400 000 років тому й належала до того первісного типу, який вже тоді, під впливом географічних, кліматичних і дієтичних умовин, в дечому різнився один від одного. Але логіка каже, що мусів бути якийсь первісний однородний тип. І де той тип жив, досі наука не знайшла, бо ще старші від найстарших кістяки знайдено сьогодні в Африці.

Є незаперечним фактом, що круглоголові прийшли до Європи з Азії і з Африки. Далека північ, Японці й Ескімоси круглоголові, Арійці в більшості довгоголові. Але всі вони мали різні умовини життя й росту. Скити, Слов'яни, Кельти й Тевтони мусіли бути довгоголові, що доказують розкопки, але сьогодні вже не так. Більшість Європи, включно з Україною, сьогодні це мішанці. Мадяри, Татари, Болгари, Баски, Португальці в більшості круглоголові, що говорить про їхнє походження, але не про їхню вартість. Ще в 18 в французький природник Бюффон писав, що в початках людського роду на землі мусів бути однородний тип і з тим наука сьогодні зовсім погоджується. Також досліджувати спільність індо-європейських мов, то всі познаки ведуть до того, що мусіла бути одна джерельна і праіндо-європейська мова. І коли великий процент науковців твердить, що коліскою Індо-Європейців була Україна, то й перші звуки мови, як виразник думки й свідомости, мусіли звідтам походити. Але мова й раса це далеко не те саме, бо мову можна накинати, а зміна раси це довгі і складні процеси.

Що ж таке раса? На це треба нам знайти розумну відповідь, щоб не попали ми в бур'яни теоретичних заблуджень, горді з того, що Україна знаходиться в центрі Індо-Європейців, ба навіть була їхньою коліскою. ЮНЕСКО ще в 1952 р. спрецизувало свою відповідь. Раса — це група людей, які мають велике число спільних спадкових рис. На базі тої спадковости вони продукують відповідні типи людей, які в свою чергу творять характеристичні спільноти. Раси не були створені природою, щоб тривати вічно, але є вони здані на ті самі процеси й закони, що й весь складний процес еволюції всього світу й людства. Ті закони треба нам пильно вивчати, бо раса як продукт еволюційних факторів це радше динамічне як статичне поняття. Це значить, що наша воля, наші ідеали і свідомість мають велике значення побіч клімату, історичної й економічної ситуації

і звичайної випадковості. Не тільки доля кує нас, але й ми самі куємо долю й будуємо нашу ідентичність і нашу фізіологію. Але хоч термін „раса“ в практичному житті зникає, навіть стає осоружний, але для антропологічних класифікацій він необхідний.

Кожна нація це расова мозаїка й чистих расово націй взагалі нема. Первісно народи формувалися на базі безконечних етнічних рухів і мандрівок. Навіть такий нарід, як ізольовані на островах Японці мають домішку Аїну, Китайців, Корейців і Полінезійців. Східня Німеччина є більш слов'янська, як Московщина. Франція це велика етнічна мішанина, яка навіть сьогодні затерлася. І куди не повернемось, всюди те саме. Для нас Українців нація — це одна мова й культура, але в других це не так. Багато старається насильно затерти різниці, але це ніяк не вдається. Різниці расові ніяк не означають вищості одних над другими, бо зрізничування якостей і вартостей знаходимо в усіх расах. Також жодна раса не є завершеним і остаточним ступнем еволюції.

Кольор людської шкіри не може бути причиною дискримінації. Також нема ніяких підстав називати Європейців „білими“. Білизна не є жодною заслугою людини. Ясну шкіру, ясне волосся і сині очі мають не тільки Європейці. Причиною білого імперіялізму не є білизна, а жадоба, засліплення, фанатизм, які існують незалежно від кольору шкіри. Те саме відноситься до форми голови, обличчя, носа, зубів і якості крові, які зумовлені спадковістю й оточенням. Величина голови не має відношення до її форми. Расові антогонізми в цивілізованому суспільстві зникають і раси все більше перемішуються. І рівночасно всередині тої самої раси беруть верх національні антагонізми, які теж зникнуть, коли верх візьме повна реалізація людських і національних прав.

Кров'яні групи, різниця ендокринних залоз та інших фізіологічних прикмет має значення тільки в медицині. Великі і здорові хлібороби знаходяться не тільки в Україні, але й серед банту в Африці. Не дивлячись на війни й різні катаклізми, людство перейшло на вищий ступінь свідомості й пошани людської гідності. Сьогодні всі говорять вже про людські права, про політичну рівність і справедливість, хоч слова залишаються словами. Але ще в минулому сторіччі теорія рас була дуже популярна. Її створили німецькі й французькі шовіністи, для яких ідеалом стала „біла“ скандинавська людина, геніяльний „Герман“, якому призначено володіти світом.

Оті расисти, вийшовши від санскритського „Арія — шліхетний“ створили германський міт „демона“, якого ніколи не було, нема й ніколи не буде. Вони навіть всередині тої самої раси створили ерархію біологічних і психологічних вартостей, ставлячи Німців найвище, а Слов'ян підряд з поросятами. Дійсність і наука доказали, що не Скандинавія є колыскою Індо-Європейців. І серед Тевтонів, або Германів, є багато круглоголових типів і навіть дуже маловартісних типів. Також щойно серед слов'янського й кельтського животворного світу Германи знайшли себе, втіками з півночі до кращого життя. Слово „раса“ це дуже небезпечне слово, яке доведено до гітлерівського божевілля. Антропологія доказала сьогодні, що всі люди належать найперше до одного й того самого виду — це „гомо сапієнс“, або розумна людина.

Як не диво, але Біблія, яку сьогодні ще почитають мільйони, сприяє расизмові й тільки той, хто її не читав, не знає того.

Біблійний Єгова зробив договір з Авраамом, що дасть йому землю медом і молоком текучу, але ту землю наказав здобути мечем і жорстоким винищуванням автохтонних палестинських племен. Отже замість меду й молока потоки крови. Мало того, жидівський нарід це „вибраний нарід“, отже вища раса. І в те релігійні Жиди до сьогодні твердо вірять, але парадоксально вірять і Християни. Генеза каже: „Хай буде проклятий Канаан, який стане рабом своїх братів“. Біблія в багатьох місцях боронить рабства, бо „така воля Бога“. А тимчасом антропология показала, що це мішанина Гебраїців, Канаанців, Єгиптян, Гітті-тів, Аморітів і Арабів, коли брати до уваги тільки стару еру. Серед Жидів і серед німецьких нордистів є круглоголові й довгоголові люди і що більше, є розумні й ідіоти. „Божеського походження“ Японці вибухнули тим самим божевіллям, що й Гітлерівці, і разом із Гітлерівцями зломали собі хребет.

Еволюція людства знає катастрофи і трагедії. Один Негр сказав до християнських місіонерів в Африці такі слова: „Коли біла людина прийшла, ви мали Біблію, а ми мали Край, а тепер ми маємо Біблію, а ви маєте Край“. Найкомічніше звучить, коли невольний нарід говорить про свою расову вищість тоді, коли расові збочення сусідів завели його в неволю. Почуття расової вищости викликають якнайбільше збочень і на практиці являються забобонами, або глупотою. Навіть Аристотель думав, що одні люди родяться свобідними, а другі рабами. Значить і в нього, не дивлячись на розум, був забобон.

Такі інтелектуали Заходу, як Юм, Тен, Ренан не визнавали рівності людей. Вони не розуміли, що рівність прав і рівність обдарувань — це дві зовсім різні речі. Нордійці безперечно існують, бо вони живуть на півночі. Але це тільки одна з галузю: арійської раси. Але довгоголові чашки в Україні були вже тоді, коли північ була ще під льодами. Грецька й римська цивілізація були підсилені круглоголовими з Альп і з Африки і довгоголовами з над Дунаю і Дніпра. Єгипет, Індія, Месопотамія це мішанина, спричинена історичними бурями й мандрівками. Рівнорядним варіантом нордійського аріянізму є французький аріокельтизм, який не може позбутись германської та слов'янської крові, бо Франція це мішанина мішанин. І тим недоречніше звучить її кельтизм. Французький антрополог Брока навіть пробував доказувати, що Германи не є Арійцями.

Перший раз вжив вираз „Арійська Раса“ Німець М. Мюллер 1848 р., але спопуляризував цей вираз щойно п'ять років пізніше Француз А. Робіно. Він писав, що „люди, як корови пережують свій власний кал“. Для нього Арійці це вища раса, а всі інші це люди „з умом худоби“, або „народи прибиті фатальною сонливістю“. Китайська раса для нього збудувала цивілізацію, бо була інфільтрована арійською кров'ю. І багато більше нісенітниць, як н. пр., що Французи й Англійці — це „тріюмпф арійської раси“. Німецький композитор Р. Вагнер захопився теорією Робіно і в своїх творах пробував піднести до небес німецький аріянізм. У Фрайбургу заложено було „Товариство Робіно“ для тих, в кого несподівано підскочила тевтонська температура крові.

Цій теорії рішучо спротивився німецький антрополог Р. Вірхов 1889 р., який доказував, що населення балтійських країв не є гомогенне й серед нього великий процент круглоголових. Він писав: „Типічного Арійця ніколи не знайдено“. Але Француз Ляпуж завзято боронив Робіно 1896 р.. Він доказував, що більше довгоголових у вищих класах і по містах.

Ось такі його слова: „Круглоголова чашка є доказом повної нездібності індивіда піднятись понад варварство". Також Англієць Г. Чемберлейн 1899 р. доказував, що „тевтонська раса це аристократія людства". „Там, де нема германського елемента, нема цивілізації, як ми її розуміємо". Для нього великі постаті історії обов'язково з домішкою „тевтонської крові". Француз П. Барра проповідував „чистий арійський кельтизм", а фашистівський маніфест в Італії 1938 р. голосив „чисту італійську расу".

Але найдалше пішли такі Німці. Й. Раймер пропонує „Пан-Германську Німеччину" збудувати на системі каст, в якій всі не-Германи повинні бути стерилізовані. Другий фанатик Гавх 1933 р. пропонує точну границю поміж Нордійцями і „звірими світом". Про А. Гітлера „Моя Боротьба" не варто й згадувати. Про цю божевільну книгу божевільного Гітлера мабуть кожна людина в Європі чула. Як відгомін „Моеї Боротьби" були праці закожаного в нордійський тевтонізм А. Розенберга і Г. Гюнтера. Інші йшли на деякий компроміс говорячи, що „нордійська душа може увійти в ненордійське тіло". Те расове божевілля коштувало мільйони жертв і людських терпінь. Воно доказало, що расизм це поняття політичне, а не наукове. А. Розенберг хвалив круглоголових Японців: „Японські лідери також біологічно надійні, як і Германі".

Дарвін і Мендель відчинили нові дороги досліду й більш природний підхід до проблеми рас. Теорія Дарвіна про збереження сильних має біологічне значення. Але цю теорію використано для агресії, що наробила людському суспільству невимовного лиха. Мендель відкрив закон спадковости, якої носієм є невидні для голого ока гени. Носіями генів в свою чергу є хромосоми в ядрі кожної клітини нашого тіла. При схрещенні двох різних організмів спадковість змінюється. Отже чисті раси не існують, хіба що людська спільнота зовсім ізольована, як Бушмени, або Айну. При тому спадковість діє з фактором оточення. І тому маємо Негрів, Монголів, Жидів, Арійців, Китайців та Індійців, бо вони жили в різних умовах. Але це не значить, що їхня тілесна й психологічна характеристика є незмінна.

Біологічна спадковість є важною, але далеко не вирішальною, бо умовини географічні, кліматичні й дістарні складаються на процеси мутації, адаптації, ізоляції, міграції й росту. Різні раси мають різні групи крові, але те саме є внутрі одної раси. Також інтелектуальна здібність і дефекти внутрі одної групи є різні, а не тільки поміж різними групами. Чисті раси існують тільки в теорії і перемішання триває постійно з різною швидкістю, залежно від обставин. І дійсність доказала, що перемішання рас не є шкідливим, а навпаки, збагачує людську індивідуальність. В кастовій системі можливості людської природи обмежені. Позбутись зовсім спадкових характеристик не так то легко, бо н. пр. Жиди, хоч уже 2.000 років поза Батьківщиною, зберігають деякі предківські характеристики, одні менше, другі більше.

Кожна людська збірнота не є генетично стабільна, бо людські фізичні й інтелектуальні прикмети не є незмінні. Особливо міграція спричинює зміни й добір. Шукання за предками може часто завести на манівці. Пошана до предків це не те саме, що шукання расової чистоти. Пошана предків зберігає моральні вартості збірноти, а расизм веде на бездоріжжя. Чистої раси ніколи не було, так як не було й нема чистої мови. В цивілізованому суспільстві мова з мовою сплітається, одна на одну діє.

Науковці кують нові поняття, а з ними й нові слова. Мендель відкрив гени, але складності генетичних процесів не міг передбачити, бо наука за його життя не стояла ще так високо, як сьогодні. Спадковість підлягає впливам і переходить зміни. І всі люди на світі мають ту саму систему генів, так як всі є тільки людьми. Подібностей багато більше, як різниці. Різниці між людьми це факти, які вимагають розуміння та інтерпретації. Різниці не є на те, щоб їх прославляти, або ганьбити. Голос еволюції людства вимагає розуму, а не сліпих емоцій.

Культура подібно міняється, як і раса. Історія культурного досвіду показує ті різниці й подібності, як вони взаємно одні на одних впливають. Національні, релігійні, мовні й культурні групи не обов'язково сходяться з расовими. Європейська культура появляється тоді, коли расова мішанина кристалізується в оформлених надрах. Імперіялістичні тенденції сковують динаміку здорового росту. Під ударами звироднілого імперіялізму в придувлених, хоч і дуже здібних, народах зароджується комплекс меншевартості й відсутність ініціативи, хоч природний гін до життя заставляє іноді боротись до загибелі. Це зовсім не значить, що ті народи расово гірші. Різниці психологічні між народами, чи групами народів, є явищем природним, зумовленим обставинами і стилем життя.

Якщо йдеться про Аріїців, то є одне, що їх дійсно в'яже подібністю — це мова. Расовий поділ людства ніколи не буде точний. А поділів є багато й ні один із них не є оправданий. Триголовні групи: Монголоїди, Кавказоїди і Негроїди теж нічого путнього не говорять, бо Кавказоїди — це тільки кабінетна видумка. Біла раса не вийшла з Кавказу. Говорячи про Європу, поділ на середземноморців, альпійців і нордійців це теж звичайна фантазія. Деякі антропологи пишуть такі нісенітниця, що не варто про них навіть згадувати. Коли після довгих мандрів і еміграцій передісторичних Індо-Європейців, Скитів, Кельтів, Тевтонів і Слов'ян Європа почала набирати змісту, расові окремішності тих груп, хоч і одної сім'ї, почали звільняти зрачуватись, а на їх місце виростати складні політичні проблеми.

Домішка монгольської, турецької й африканської крові мала теж свій вплив, навіть творчий вплив на формування ідентичності. Бо змішання рас ніколи не є шкідливим. Натомість загублення ідентичності, культурної і національної, це вже смерть. Всі народи під сонцем і під космічною радіацією мають право вільно вирощувати свою ідентичність, хіба що в еволюційному процесі не виросте почуття приналежності до народу. Але рівність здібностей індивіда й народу ніколи не може бути та сама, що рівність прав. Український народ іде дорогою своїх природних прав, тому його перемога в майбутньому запевнена. А проповідь ЮНЕСКО про універсалізм — це абсурд. Комунізм, друга сторінка універсалізму, це звичайний московський імперіялізм, такий же згубний, як і нацизм. „Старші брати" й „Нордисти" — це сіамські близнюки. А комунізм теоретичний, це тільки вихолощена й мертва догматика, відірвана від законів життя.

Універсальна декларація ООН про людські права 1948 р. це гарний, але порожній жест, бо ніхто тої декларації не реалізує. Світ надто просяк імперіялізмом і расизмом. Віра у вищі ідеали залишається на папері. За ідеали треба боротись, іншої дороги немає. Нашу долю не буде вирішувати те, до якої кров'яної групи ми належимо, а наша воля, любов правди й невтомна боротьба за правду.

Кожний з нас є результатом обставин, але можна і треба жити понад обставини, або ті обставини по нашому формувати, коли є візія Правди. Природне стремління до свободи і проти чужого поневолення є у всіх людей на світі, не дивлячись на їхнє расове походження, а раси як незмінні категорії це тільки фікція збоченого ума. Ми не тільки живемо в обставинах, але ми теж обставини будемо. Тільки поневолена людина не може бути творчою. Але не той поневолений, хто політично поневолений, а хто сам себе духом поневолює.

Історія завжди пімститься на тих, що поневолюють. Розлетілись великі імперії, така ж дорога існуючим. Відказуватись від расизму ще не значить відказуватись від росту. Кожне дерево зростає зі своїх корнів. А наше минуле, наше походження, це наші корні.

ІЗ. В И С Н О В К И

Розглядаємо Індо-Європейську Сім'ю не для того, щоб пропагувати расизм, бо той поневоленому народові ніяк не пристойть. Але щоб показати, які еволюційні дороги довели до сучасного стану. Передісторичні народи, постійно мандруючи, не мали почуття й розуміння Батьківщини. Батьківщина була для них там, де було краще. Багато племен і народів зникло з лиця землі, бо або розпорозились, або злились з другими. Не тільки війни були причиною, що розклались народи, королівства й імперії. Причини були теж економічні, психологічні, моральні й династичні. Здавалось би, що принцип Дарвіна про побіду сильнішого, був основним. Але коли поглянемо на історію нашого народу, то побачимо, що його сила була в прив'язанні до своєї землі. З України йшли розселення на всі сторони, йшли завоювання ради героїзму, пригод і здобутків, але й заради кращого і неголодного життя. Про те писав англійський професор Лайтгам вже 150 років тому. В Україні завжди залишалась верства Трипільців, для яких Батьківщина стала світом і молитвою. І ті видержали найбільші бурі й наїзди й видержують сьгодні большевицьке пекло.

Минуле вчить нас розуміти сучасне й ми бачимо, що є незначима сила, більша від воєн, зброї і насильства. Це глибока віра в Правду, це любов Батьківщини і свого народу, це шляхетність душі, яку випестили шум колосків пшениці, розцвілі вишні весною і спів жайворонка. Українська пісня це той голос душі народу, який завжди шукав найвищого ідеалу — Бога. Проходила не одна буря над нашою землею. Пройде християнський та комуністичний чад забобону й перверсії і сонце правди, в яке наш нарід завжди вірив, прийде знову. Загубились в бурях історії нечисленні народи. Український нарід не загубився ніколи і це повинно напувати нас незломною вірою в перемогу. Прив'язуватись до минулого нема потреби. Але його треба вивчати, щоб розуміти майбутнє. Людина є спадкоємцем всіх віків і чим далше бачить взад, тим далше бачить вперед. Європа піднялась пізно. А незначима Україна підійметься й розцвіте за законами Божої еволюції.

Коли в Україні в заранні археологічних наук не було великих відкриттів, то це не значить, що ми не маємо права на життя. Народи, які оформились вчора, мають таке саме право на життя, як і ті, що мають велике минуле. Гордість минулого, як і кожна гордість, а особливо расова гордість, веде до збочень. Якісь поодинокі фрагменти історії будують штучні ідеологічні храми і своєрідне ідолопоклонство, подібне до християнства, расизму й комунізму. Будування мітів, як той міт про безкласове суспільство, веде у пропасть. Міт про царство небесне і про кому-

нізм — це однакова отруя. Такий же міт про кастове суспільство на базі пануючої „вищої раси“.

Для дійсного прогресу необхідно пам'ятати всі ті чинники, які сприяють росту й збереженню здорового суспільства. Є це найперше постійне будівництво власної ідентичності, збагачення її духовними цінностями і здоровий стиль життя з візією майбутнього. Ізоляція України поза червоними мурами дуже їй шкодить, тому в вільному світі треба здвоїти нашу енергію на завоювання тих цінностей, які пропонує еволюція.

Німецькі племена, які розселились на місці винищених добродушних Слов'ян, довго не могли зійтись органічно, але коли зійшлись, вибухнули вулканічним чудом духовної творчості, яка краще збудував світ, як зброя й насильство. Є це добрий приклад для нас. Єдність сил, програма до дії і дія. А програма це результат реальної ситуації. Примітивна система думання, ігнорування думок других, параліжує нашу дію. Маючи від дитинства обмежену картину світу й життя, залишились у духовній пустелі примітиву тоді, коли творчі сили кругом нас будують нові дороги в майбутнє. І сама політична боротьба не допоможе, коли нема творчості духовної та наукової. Віра це частина культури й коли віра не дає відповіді на проблеми сучасності, то це не віра, а обман. Таким обманом є віджиле мітологічне християнство.

Християнство це табу, яке гальмує нашу активність і живу-якбиність, необхідні для росту. Індуси були б здоровіші й розумніші, їхнє табу не забороняло їм їсти м'ясо. Найбільші кайдани це ті, які ми самі на себе наклали, не вміючи спізнити дійсних і рідних традицій. Ми вслухаємось у плач чужої нам Рахили, глухі на плач Рідної Матері, якій ворог забрав дітей у яничари. Так як Еспанець Кортес зі своєю опанцреною кіннотю жорстоко зруйнував цивілізацію Ацтеків, так Москва зі своїми енкаведистськими бандами намагається вбити душу українського народу. Для мертвої догми ми стоїмо по рабськи: „Помилуй, помилуй!“ Чи ж це дорого до життя і до свободи? Не на догмах виросло суспільство, як це показала нам уся історія Індо-Європейської Сім'ї. Бурунний ритм шляхів еволюції знає тільки живих і творчих людей. Дерево росте, коли коріння здорове, але до коріння добирається вже ворог. А сонця ми самі не хочемо, ховаючи голови в християнський дурман і самообман.

Християнство в дітей це тільки імітація і гіпокризія, а всередині хаос, сумніви, розчарування й шукання навмання. В старших це застигла практика й духовна інерція. А серед молоді це буря, голод знання, бунт і порожнеча. Виростав собі міцний дуб народу серед бурь і негод і ось обсіла його саранча християнської покори й надії на „небесне спасіння“ тоді, коли життя зовсім не до спасіння, а до творчості й росту. Чи ж може той дуб, який несе пам'ять тисячеліть, вільно виростати? Немає вже „святих“, не та сьогодні почва, але ми завжди ще вперто за ними шукаємо, пишучи сентиментальні листи до Риму й Царгороду. Церковний культ це культ дервішів мезоліту, але як же біжить до нього толпа задурманених овочок, втікаючи від самотності. Людина, що несе в душі розуміння історії і дійсності, ніколи не буде самотною, бо в його душі весь народ і його майбутнє. Бо він чує хід часу, який проходить на марне, а який треба наздогоняти, бо сам він не вернеться ніколи.

Слідами грецького орфізму битись у груди й готуватись до майбутнього мітичного життя, це втікати від сучасного життя, не жити, а нидіти. Розчарована молода генерація шукає власних доріг і не маючи розумного проводу попадає на манівці. Свіжі і творчі сили руйнуються.

Бо боротьба за ідолів це не боротьба, а п'яне божевілля. Шляхи розвою народів і націй не туди ведуть. Вавилонці хотіли осягнути небо, будуючи туди вежу. Але їхнє небо показалося ілюзорним. Таке ж саме і християнське небо. Наші давні предки не шукали неба, а кращого життя. А ми ось уже 1.000 літ будуюмо вежу до неба й ось підвалини вежі розсипаються і труд був даремний. Бо українська земля хоче не вежі до неба, а духової твердині життя. Вежа спасіння це ілюзія, один із згубних катаклізмів нашої історії.

І чому християнство видержало 1.000 років серед нас? Чому ірраціональні догми щемлять кайданами в нашій душі? Бо більшість церковників, хоч і не віруючі, але були залякані передчуттям відчуження. Коли відкинути християнство, то треба шукати чогось іншого. Власне ця потреба вимагає зусиль, ідейності й відваги. Людський здоровий інтелект завжди знайде дорогу, коли знайдеться відвага. Нові часи оформили націю, нові часи вимагають теж нової віри. Мітичним небом не можна замінити свідомості, бо свідомість це найбільший дар Божий і небо кругом нас, хто вмів його бачити. І так впродовж тисячеліть виростали народи, як виростало світло й розум до вищого розуму Божого. Інпульс грецько-римської культури потонув серед середньовічного мрякобісся і християнської зими, але весняні бруньки розуму знову і знову прозябають, бо нема стриму Божій Правді. Оті весняні бруньки — це свобода й розквіт народів, але свобода є тільки одна, універсальна, так як універсальний Бог.

Час приносить зміни й до них треба ставитись з увагою. Безоглядна адаптація веде до згуби. Розумно ставити чоло об-ставам це значить жити. Не будьмо тими іхтіозаврами, які застигли в своїй еволюції і через те загинули. Природа знає неймовірні масакри. Багато видів животних, так як і народів пізніше, марш еволюції знищив. Про те говорять теж історія індо-європейських народів, до якої й ми належимо. Постійно перевіряймо себе самих і те, що знаємо. Бо часто дев'ять десятих того, що несе наша свідомість і пам'ять, є тільки здогади або уява. Думання також біологічне, як і травлення. Людина акумулює в собі провідні ідеї, які не обов'язково є правдивими, забобони, пережитки, антагонізми, симпатії, толеранції і самим собою створені поняття. Вміння правильно зорієнтуватись, це вміння знайти становище до проблем, які творить історія кожного дня.

Добре зорієнтована людина, це здорова людина, це підстава здорового суспільства. Культурні й фізичні умовини працюють разом. Добре здоров'я й висока цивілізація йдуть разом. Бо в здоровому тілі здорова душа. В здоровому тілі сила й оптимізм. Ця сила заставляє працювати, а не лінухувати. Ця сила будить творчу думку й ініціативу, яка забезпечує людський прогрес. Добра книжка це інтелектуальна пожива. Будьмо щасливі, що еволюція дала нам книжку, бо наші предки в неоліті її не знали.

Кліматичні умовини мають великий вплив на життєздатність людини й народу. Одна третина Японців носить окуляри через відсутність вітаміну "А". Китайці йдуть на сторону тільки раз на три дні, бо так наказує рижова дієта. Розумна дієта це половина здоров'я, а здоров'я це динаміка і щастя. Європа й північна Америка мають дуже пригожі кліматично умовини, але це не заслуги раси. Навіть кліматичні невигоди роблять людей динамічними і творчими, як це діється з Японцями, що живуть серед постійних бурь і землетрясень. Ескімоси завжди веселі, хоч живуть серед морозів і сніжних завірюх. Ми щасливіші від Ескімосів, бо маємо всі блага природи, з яких не завжди вміємо, або й хочемо, користати.

Ми мусимо здобути себе самих, коли хочемо здобути собі повноправне місце під сонцем. Україна породила велику Індо-Європейську Сім'ю, з якої виросла сьогоднішня цивілізація. Але гордитись нам нема чим, бо ми залишилися позаду. Правда, були катастрофи за катастрофами, але багато винні ми самі, шукаючи вигоди й розкошів. Багатство земне на те дозволяло. Життєздатна людина може прокинути мільйони зі сну, життєздатна людина зі силою ініціативи, здібністю формулювати нові ідеї та їх реалізувати, зі силою самоконтролю, високим стандартом моральності, вмінням провадити й контролювати других і поширювати вартісні ідеї. До того всього потрібна теж відвага й сила волі. Жити без волі — це не жити, а животіти земним хробачком, придувленим камінюкою „доли“.

Без волі, без самопочуття й відповідальності за цілість пропадають народи, або плентаються в хвості прогресу. Ті, що повинні були нас провадити, втекли від нас до чужих хлібів, до чужих корит. Це була наша найбільша трагедія. Малограмотне селянство мало природну волю жити й будувати, але не знало куди повернутись. А тут іще навіялись хмари чужого й порожнього християнства, яке ще більше обезвладнювало народ. Свобідна воля дана кожній людині під сонцем. Залежно, як вона її поверне, так і буде жити. Свобідна воля це стерно човна, що пливе по розбурханому морі.

Кожна одиниця і кожний нарід може мати вплив на історію, свою і всього світу. Бо хоч наше тіло й наші ендокринні залози, які породжують пристрасті, можуть бути повільні, але волею і розумом ми можемо їх контролювати. Наші вороги не тільки поза нами, але і в нас самих. Як багато є ще серед нас таких, які побудували собі свій малесенький світик, свою власну загородку, поза яку не думають вийти й оглянутись кругом. Живуть як поросята в болоті, бо сонечко гріє і це їм вистачає. Нема суспільства, нема нації, коли нема суспільного й національного почуття прив'язання. Нація це організм і тільки високо організований і здоровий організм буде життєздатний. Сьогодні народи вже не мандрують, бо навіть місця на землі нема для мандрів. Але є місця доволі в душі, щоб пошукати за самим собою, за людиною.

Навіть поняття нації в різних країнах різне, що не веде до прогресу. Така етнічна мозаїка як Франція вважає себе нацією, бо для них нація — це держава. Або багато сучасних держав формує агресія і шовінізм. Москва видумала собі новий імперіялістичний плащик: советська нація, щоб зберегти в тирмі багато народів. Для нас, Українців, нація це одна мова, культура й традиція. І це власне ті прикмети, які вирішують загальну поведінку суспільства, а не раса, і не штучно зліплена держава. Рідна традиція будує однорodne суспільство й нарід. Чужі й мітичні традиції, як християнство, це кайдани гірші від політичних кайдан. Нові обставини вимагають нової візії і нової творчої волі, яка на практиці перевіряє традиції. Людину роблять традиції, але й людина сама робить традиції, перевіряючи себе самого. Держатись коцаво традицій, які давно стратили будь яку вартість, це самогубство. Традиції не є вічними. І навіть невпинний марш до повної руїни може бути здержаний великим і спільним зусиллям духової перебудови.

Ті, що мандрували: Скити, Сармати, Аляни — в них був голод пізнання, навіть на тому рівні цивілізації, на якому вони жили, бо це природний гін росту. В них була жадоба жити повне життя, хоч зовсім інші поняття суспільства й Батьківщини були в тих часах.

Жити повною на базі законів природи й Бога повинно бути нашим бажанням і сьогодні, хоч і в зовсім відмінних умовах, на вищому ступні еволюції людства. Слідкуючи за їхніми рухами, бачимо, що не було в них гнилого конформізму, але енергія дитини, яка не йде, а біжить. В них прокидалось майбутнє, хоч і не знали вони ще напряду. Якщо б ми сьогодні додержувались гнилого конформізму, то ми вертали б до палеоліту, коли людина була ще майже звіриною. Практичний конформізм зовсім безплідний і розкладає суспільство. Туга за спокоєм і втеча від життя, від журби й зусиль, це поворот до дитинства. Дитина боїться дійсності, бо її не знає, але знати дійсність і її боїться це гірше дитинства.

Часто бракує нам таланту. Але чи використовуємо ми належно ті таланти, які маємо? Чи пробували ми знайти наші таланти? Адже може бути так, що ми носимо в собі цінні інтелектуальні скарби і цього не знаємо. Яке ж тоді негідно змарноване життя. Активність вимагає зусилля і перемоги над інерцією. І після перемоги над інерцією обов'язково розкриваються горизонти нових можливостей до дії, до оправдання свого життя. І чим більше людина йде дорогою волі й зусиль, тим більше будяться в ній бажання й сили до вищих цілей, до нового й кращого життя. Во такий є вічний голос Божої еволюції. І хто його не чує, той глухий. До нас говорить мільйонними голосами вся природа і все наше оточення. Нас торкає електро-магнетичне проміння сонця і цілого космосу. Ми купаємось в атмосферичному озоні й ультра-фіолетній радіації, віддихаємо чарівним повітрям надземних просторів. Ми, жителі живої землі, чи появились на ній на те, щоб спати? Мати бажання кращого життя й голосити революцію замало. Треба взяти на себе всі незгоди і всі зусилля. Того очікує від нас Безсмертна Україна!

Шляхи досліду не можуть бути забарикадовані догмою, Атаназією чи Леніною, не має значення. Одна і друга невідклично веде до руїни. Христос Спаситель і Ленін Спаситель вбивають людину, спасителя самого себе. Труднощі життя тривають обмежений час, але духовий заблуд — це руїна. Кожна цивілізація має елементи росту духового, але наш ріст перечеркає відьомська, освячена глибокою пошаною, дагма, за яку приходиться платити високу ціну. І за 1.000 років християнського блукання ми дорого заплатили. Тисяча років блукання по синайській пустелі духової безплідності, замість виростати й розцвітати.

Але історії завернути не можна. За те можна чогось навчитись і не повторяти старих помилок. Скити й Кельти не здобували світу, хоч були всюди, від Алтаю по Атлантику. Ми ж здобуємо сьогодні місце серед розкинутих народів світу. І хоч ворог нищить скарби нашої ідентичності в краї, але свідомості нашої не знищить ніколи. Вона надто довго виростала. Треба тільки пам'ятати, що кожний свідомий індивід буде незнищиму збірністю. Силою не можна людей загнати в одну цілість, бо є більша сила, це національна ідентичність, яка виростала тисячеліття. Навіть в дубовому лісі береза залишиться березою. В сирі давнину була боротьба за існування, сьогодні це боротьба ідей. А ідей, коли правдиві — живуть вічно.

І тому нашим компасом у майбутнє мають бути передові ідеали людства, які кажуть про свободу людини і свободу народів. Так, як Полінезійці, навіть без освіти, вміють пларати поміж островами й по всьому широкому океані, керуючись сонцем, зорями, вітром, хмарами, навіть кольором хвиль, так нам треба пларати серед бурунів історії при допомозі здобутого життєвого досвіду. Треба бути тими живими компасами, які процесують всі

дати, одержані нашими зміслами й тисячами років досвіду. Тільки широкі горизонти вчать моряка навігації і зміння всюди бути собою і в себе вдома.

Як не диво, в культурній Європі, яка виросла з української землі, український нарід до сьогодні поневолений, а його власні історики й археологи помагають його поневолювати говорячи, що приїшли з Азії, з невідомої Батьківщини, яку в Азії знайти неможливо. Азія це теж частина нашої планети й Азіяти теж люди, але пощо підривати корні нашого росту під впливом рабського інстинкту й покори під чужою шовіністичною брехнею. Але не дивлячись на ряд скалічених історією одиниць, які продукують отрую, український нарід не зник, коли в бурунах історії зникли багато індо-європейських народів. Чому зникли? Бо не мали тривалих і глибоких ідей, які держать нарід прижитті. Український нарід, нагромадивши величезного досвіду, має велике майбутнє перед собою.

Мусимо твердо стояти на тій землі, яка дала нам життя, стояти всім єством, кожною думкою, а не жити в абстрактному космосі. Майбутнє залежить від того, чи ми зрозуміли історію. Які залишимо дороговкази. Будучи батьками великої Індо-Європейської Сім'ї, а потім Слов'ян, перед нами велика місія й обов'язок джерельно розцвісти славою, правдою й дороговказами для наших дітей, які враження свого дитинства понесуть далі. Запитаймо себе знову і знову: Де наші діти? Молодь має життєдайну потребу належати до групи, до суспільства, до народу. Придавлені батьківськими забобонами й витріпаніми пережитками, вони хочуть самовияву і свіжих та немирущих вартостей. Порожні маячення здеморалізованого світу це не корм для голодної душі. Вони блукають шукаючи й часто губляться.

Сьогодні, як ніколи, лунає голоо перестороги наших предків з-перед християнської доби словами Влес Книги: „Найважчою поразкою буде для нас, якщо ми змішасьмося”. Наше визволення й відродження в нашій рідній духовості й рідній нам вірі. Правда нам рідна, а тому й віра в правду рідна. Життя вимагає, щоб іти вперед і не застигнути на місці. Голос української землі це голос свободи. Цивілізації, що пропали, а було їх багато, свободи не принесли. Хай наш голос лунає на весь світ, звіщуючи нову добу свободної людини й народів. Римська імперія, християнська темрява, Наполеон, Ліга Націй, ОН-хмара за хмарою дощу не дали. А зараз найтемніша хмара — це московська імперія. І ця хмара розвіється і сонце засвітить для нас, коли будемо мати сильну віру, підперту дією. Нам дані таланти на те, щоб ми з них користали. Це не одежа, а життєва й вирішальна сила.

Шукаймо Бога всюди, а не в жидівсько-вавилонських крамницях-церквах. Навіть у собі самих шукаймо того, хто нам дав життя. Мертва машина без душі, без почувань, своєрідний робот, виринає перед нами зі сучасної зігнилої цивілізації. Тільки віра в духове післанництво й вищі духові вартості спасе нас. Людський ум ніколи не перестане шукати того, хто спричинив причину всіх причин, хто вселив живу думку в людську істоту, яка з чотирьох перейшла на дві ноги, яка безконечно мандрувала, шукаючи місця на землі і врешті знайшла його, щоб поселитись назавжди. І відкинувши ідолів почала шукати доріг до правдивого Бога. Ніколи, як сьогодні, не була потрібна нам жива й близька душі й розуму об'єднуюча релігійна сила.

Нема прогресу без аспірацій і без стремління до цілі. А наша ціль свободна й незалежна від нікого Україна. В наших стремліннях вчімося уважно, щоб марш життя не проковтнув нас.

Нарікати ніколи користи не приносить, це тільки доказ нашої слабости. Коли зносяться черевики, треба нові натягнути, а не сісти й плакати. Історія безпощадно топче пасивних і розгублених.

Але не розгубимось ми сьогодні, як розгубились Скити, Кельти й Аляни. Своєю кров'ю удобрили вони землю, щоб породила нових і кращих людей.

Ні, не розгубимось ми вже ніколи, бо навіть в усьому широкому світі, де б ми не були, ми в себе вдома, в Україні.

Б І Б Л І О Г Р А Ф І Я

1.	В. Баран	Ранні Слов'яни між Дністром і Прип'яттю, Київ, 1972
2.	С. Бережанська	Бронзовий вік на Україні. Київ, 1964
3.	М. Грушевський	Історія України-Русі, Нью-Йорк, 1954
4.	Геродот	Опис Скитії, Лондон, 1965
5.	Д. Дорошенко	Нарис Історії України, Мюнхен, 1966
6.	И. Дьяконов	История Мидии, Москва, 1956
7.	П. Єфименко	Первобытное Общество, Киев, 1958
8.	І. Пастернак	Археологія України, Торонто, 1961
9.	Б. Стрижак	По слідах Геродота, Визв. Шлях, 1971
10.	І. Шовкопляс	Археологічні дослідження на Україні, Київ, 1957
11.	В. Щербаківський	Кам'яна доба в Україні, Мюнхен, 1947
12.	"	Формация Української Нації, Визв. Шлях, 1965 - 1970.
13.	Академія Наук Української РСР	Нарис Стародавньої Історії Української РСР, Київ, 1957
14.	"	Археологія Української РСР, Київ, 1971
Том I та Том II.
15.	Б. Н. Граков	Скифы, Москва, 1971
16.	Академія Наук Української РСР	Скифский мир, Київ, 1975
17.	Каталог вистави	"Золото Скитів", Париж, осінь 1975
18.	Докія Гуменна	"Благослови Мати", Нью-Йорк, 1966
19.	Прокопій из Кесарии	"Война с Готами", Москва, 1950
20.	Гельмольд	Славянская хроника, Москва, 1963
21.	А. М. Ременников	Борьба племен северного Причерноморья с Римом в III веке, Москва, 1954
22.	Д. П. Каллистов	Северное Причерноморье в античную эпоху, Москва, 1952
23.	С. Лесной	История Руссов в неизвращенном виде, Выпуск I-10, Париж, 1953-1960.
24.	С. А. Никитин	История Южных и Западных Славян, Москва, 1957
25.	С. М. Стецкевич	Очерки истории южных и западных славян, Ленинград, 1957
26.	О. В. Кудрявцев	Исследования по истории Балкано-Дунайских областей в период Римской Империи, Москва, 1957.

B I B L I O G R A P H Y

13. J.Baissac *Denominations Etniques*, Paris 1867
14. A.Bashmakoff *Cinquante Siecles d'Evolution Etnique autour de la Mer Noire*, Paris 1937
15. G.Bloch *L'Empire Romain*, Paris 1922
16. M.Sauter *Préhistoire de la Méditerranée*, Paris 1948
17. B.Cavaignac *Les Hittites*, Paris 1950
18. J.Dcchelette *Manuel de L'Archeologie Préhistorique*, Paris 1960
19. G.Goossens *Occidentale Ancienne*, Paris 1956
20. R.Grousset *L'Empire des Steppes*, Paris 1939
21. F.Lot *La Fin du Monde Antique*, Paris 1927
22. L.Niederle *Manuel de l'Antiquité Slave*, Paris 1923
23. N.Lahovary *Les Peuples Européennes*, Neuchatel 1946
24. N.Makarcko *Civilisation des Scythes et Halstatt*, Helsinki 1930
25. Z.Mayani *Les Hyksos et le Monde de la Bible*, Paris 1956
26. A.Parrot *Sumer*, Paris 1960
27. " *Archeologie Mésopotamienne*, Paris 1953
28. H.Schmökel *Le Monde d'Ur, Assur et Babylone*, Paris 1951
29. G.Vacher de Lapouge *L'Aryen, Son Role Social*, Paris 1889
30. K.Bittel *Die Ruinen von Bogazkoy*, Berlin 1937
31. " *Grundzüge der Vor-und Frühgeschichte Kleinasiens*, Tübingen 1945
32. A.Alt *Die Herkunft der Hyksos in Neuer Sicht*, Berlin 1954
33. F.Cornelius *Geschichte Alten Orients*, Stuttgart 1950
34. J.Breasted *Geschichte Egyptens*, Zürich 1954
35. A.Brjussow *Geschichte der Neolithischen Stämme im Europäischen Teil der USSR*, Berlin 1962
36. L.Dawson *Die Gestaltung des Abendlandes*, Frankfurt 1960
37. W.Ginters *Das Schwert der Scythen und Sarmaten in Südrussland*, Berlin 1926
38. H.Günter *Rassonkunde des Deutschen Volkes*, München 1923
39. F.Haular *Urgeschichte Kaukasiens*, Wien 1937
40. W.Klenke *Die Deutsche und Ihre Nachbarvölker*, München 1929
41. E.Meyer *Geschichte des Altertums*, Stuttgart 1920
42. E.Nack *Germanien*, Wien 1963
43. S.Passarge *Völkerkunde*, Berlin 1954
44. N.Pullman *Geschichte der Völkerwanderung*, Gotha 1863
45. M.Riemenschneider *Die Welt der Hethiter*, Stuttgart 1954
46. M.Rostowzew *Skythen und der Bosphorus*, Berlin 1931
47. O.Schräder *Die Indogermanen*, Leipzig 1911
48. J.Steyer *Der Ursprung und das Wachstum der Sprachen Indo-Germanischer Europeer*, Wien 1944
49. J.Strzygow-ski *Altai-Iran und Völkerwanderung*, Leipzig 1910
50. K.Werner *Ägypten, Babylonien, Griechenland*, Frankfurt 1960
51. V.Valentin *Weltgeschichte, Deutschland* 1963
52. A.Bausani *The Persians*, London 1971
53. H.Bauman *The Land of Ur*, London 1961
54. M.Barton *Race Relations*, London 1961
55. E.Anati *Palestine before the Hebrews*, London 1963
56. H.Bender *The Home of the Indo-Europeans*, Princeton 1922
57. C.Blegen *Troy and the Troyans*, London 1963
58. R.Braidwood *The Near East and the Foundation of Civilization*, U.S.A. 1952

59. V.Child A Study of Indo-European Origins, London 1926
60. " Man Makes Himself, Gr. Britain 1966
61. " The Prehistory of European Society, London 1962
62. " The Dawn of European Civilization, London 1957
63. " The Aryans, London 1926
64. A.Coates. Prelude to History, London 1951
65. The Cambridge Ancient History, Cambridge 1970
66. G.Clark World Prehistory, Cambridge 1961
67. G.Clark Prehistoric Societies, Gr. Britain 1965
S.Pigogot
68. J.Comes Racial Myths, Paris 1952
69. C.Coen The History of Man, London 1962
70. " The Races of Europe, England 1954
71. R.Coulborn The Origin of Civilized Societies, Princeton,
1959
72. A.Cowley The Hittites, Oxford 1920
73. G.Daniel The First Civilization, London 1968
74. C.Dawson The Making of Europe, London 1932
75. R.Bloch The Etruscans, London 1958
76. L.Delaporte Mesopotamia, London 1925
77. F.Dvornik The Slavs, Boston 1956
78. " The Making of Central and Eastern Europe,
London 1949
79. W.Durant Our Oriental Heritage, London 1954
80. H.Dzieciol The Origin of Poland, New York 1966
81. R.Farnel Greece and Babylon, Edinburgh 1911
82. G.Glotz The Aegean Civilization, New York 1925
83. E.Gibbon The Decline and Fall of the Roman Empire,
London 1960
84. M.Gimbutas The Prehistory of Eastern Europe, Harvard 1956
85. J.Giepel The Europeans, London 1969
86. H.Fleure The Peoples of Europe, Oxford 1922
87. H.Günter The Racial Elements of European History
London 1927
88. C.Hampton The Etruscans, London 1969
89. B.Havel History of Arian Rule in India, London 1935
90. H.Gall The Ancient History of the Near East, Lond. 1950
91. Falk and Scandinavian Archeology, Cambridge 1931
Sheteling
92. E.Hunting- Mainsprings of Civilisation, New York 1959
ton
93. H.Kitto The Greeks, London 1951
94. R.Kent Old Persians, New Haven 1961
95. N.Kramer The Sumerians, Chicago 1963
96. " History Begins at Sumer 1958
97. I.Lissner The Silent Past, London 1963
98. G.Lindsay The Ancient World, London 1968
99. S.Lloyd Early Anatolia, Gr. Britain
100. R.Lopetz The Birth of Europe, London 1966
101. A.Macdone A History of Sanskrit Literature, New York 1968
102. W.McNeill The Rise of the West, New York 1965
103. J.Lubbock The Origin of Civilization, London 1912
104. M.Mallowan Early Mesopotamia and Iran, London 1965
105. E.Minns Scythians and Greeks, London 1913
106. A.Mongait Archeology in the USSR, London 1961
107. S.Piggot Early Mesopotamia and Iran, London 1965
108. " Prehistoric India, Harmondsworth 1950
109. " Ancient Europe, Edinburgh 1963
110. T.Powell The Celts, London 1958
111. E.Porada Ancient Iran, London 1918
112. T.Rice The Scythians, London 1957

113. G.Roux Ancient Irak,England 1964
 114. H.Scullard The Etruscan Cities and Rome,Gr.Britain 1967
 115. M.Schlieman Troy, London 1884
 116. R.Silverberg The Morning of Mankind,Gr.Britain 1967
 117. L.Sprag de Ancient Ruins and Archeology ,New York 1964
 Camp
 118. M.Rostowtzeff Iranians and Greeks in South Russia ,
 Oxford 1922
 119. T.Sulimirski Prehistoric Russia ,Dublin 1970
 120. R.Sedillot The History of the World,New York 1958
 121. B.Sumner Survey of Russian History,London 1944
 122.J.Taylor The Origin of the Arians,London 1892
 123. S.Tompkins Russia through the Ages ,New York 1940
 124.E.Thompson The Early Germans ,Oxford 1963
 125. G.Tull Early Civilizations ,London 1968
 126. Unesco What is the Race? Paris 1952
 127. A.Vasiliev The Goths in the Crimea ,Cambridge 1936
 128.G.Vernadsky The Origins of Russia,Oxford 1959
 129. H.Wells Short History of the world,Gr.Britain 1951
 130.M,Wheeler The Dawn of the Civilization,London 1961
 131.L.Woolley The Sumerians,Oxford 1928
 132. " Digging in the Past,London 1959
 133. " Mesopotamia and the Middle East,Lond.1961
-

Професор Р. Д Р А Г А Н

В Е Л И К А С І М ' Я
(І н д о - Е в р о п е й ц і)

З М І С Т

.....

1.	Гомо Сапієнс	1	-	5
2.	Правітчизна Арійців	5	-	9
3.	Безсмертна Україна	9	-	18
4.	Індо-Європейці в розсіянні	18	-	26
5.	Довкілля	26	-	28
6.	Індія	28	-	33
7.	Іран	33	-	36
8.	Закавказзя	36	-	44
9.	Скити -- Сармати	44	-	56
10.	Греція	56	-	65
11.	Рим	65	-	70
12.	Кельти	70	-	72
13.	Ґоти	72	-	74
14.	Слов'яни	74	-	78
15.	Ґермани	79	-	81
16.	Сучасна Європа	81	-	85
17.	Раса	85	-	91
18.	Висновки	91	-	97
19.	Бібліографія	97a	-	100
20.	Зміст			101

UMH
18883
\$ 750